Biblioteca Regională Hunedoara-Deva

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE UNIȚI-VĂ !

gazeta literară

● ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ●

Anul XIV Nr. 39 (778) ● Joi 28 septembrie 1967 8 pagini : 1 leu

AVE CASTRUM TEMESIENSIS !

Facem parte din constelația acelor națiuni civilizate care au cinstea și mîndria să-și omagieze mereu vechimea de vatră, certificată în ochii umanității prin venerabila vîrstă a orașelor. Am sărbătorit nu de mult jumătatea de mileniu a cetății lui Bucur. Recent, o altă așezare română — Mediașul — și-a serbat splendida vîrstă de opt veacuri, dînd glas despre prestigiul și profunzimea în vreme a așezărilor transilvane. E rîndul unui alt oraș să ducă mai departe flacăra de afirmare istorică : cel mai mare oraș situat la poarta Daciei Felix împlinește opt sute de ani vîrstă. Dar mă grăbesc să spun că urbea Timișoarei se află (ca de altfel multe alte așezări românești) în situația acelor nemaipomeniți bătrîni care și-au pierdut, pur și simplu, șirul anilor. Un document imperial din anul 1212, semnat de regele Andrei al II-lea, descrie Castrum Temesiensis *ca un loc fortificat și, ca atare, el exista—nu încape îndoială—cu mult înainte. Se presupune că anterior acestei date a dăinuit aici localitatea întărită cunoscută sub numele de Zurobara, Zambara, sau Tibiscum (vor hotărî istoricii). Dar unui asemenea glorios bătrîn, cum este marele oraș al Banatului, i se pot îngădui — cu un surîs omagial — și unele aproximații de memorie de ordinul deceniilor (sau — de ce nu ? — de ordinul secolelor). Importante ni se par sensurile social-istorice ale vîrstei sale.*

Spunem adesea că istoria doarme în cetăți ; mai nimerit ar fi să zicem că istoria reînvie mereu în cetăți, pentru că ce altceva decît o reînviere, o luminoasă retrăire, o fascinantă retrospectivă în timpul dens populat este această perpetuă contemplare a vîrstei orașelor. A privi înapoi cu plăcere, înseamnă a putea privi un trecut glorios ! A privi înapoi cu mîndrie, înseamnă a putea escava din mina propriei tale istorii acele minereuri de evenimente și fapte mari, în stare să entuziasmeze pe contemporani, în stare să dea profunzime și adevărata măsură a drumului unei națiuni ! Timișoara este vatra unui asemenea trecut, este un filon al fabuloasei mine de evenimente și fapte mari ale românilor. Vîrsta orașului ne apare drept lentila unui miraculos ochean de privit în vreme.

Timișoara face parte dintre acele orașe românești cărora, veacuri de-a rîndul, li s-a spus cetate : *cetate la propriu și la figurat. Cetate de apărare militară și cetate de ocrotire a ființei naționale pe teritoriile întinsei cîmpii bănățene. Istoria ne aduce aminte că la începutul celui de al patrulea deceniu al veacului patrusprezece, sicilianul Robert de Anjou, pe atunci rege al Ungariei imperiale, acel „omu înjeniosu dar tot odată și forte ambițiosu", de aici și-a pornit expediția de pedepsire contra lui Alexandru Basarab, voevodul valah de peste munți, care nu voise să-i fie slugă. Oastea imperială i-a fost decimată într-un mod care a stîrnit uimirea întregului continent ; împăunatul rege și-a pierdut, nu numai luptătorii, ci și tezaurul, sigiliul regal, el însuși scăpînd travestit în vestmintele unui mărunt slujbaș. Imperiul habsburgic s-a străduit lungă vreme să facă din orașul acesta un indestructibil bastion al feudalismului. Evenimente de răsunet evidențiază, rînd pe rînd, tradițiile glorioase ale acestui loc. Sub zidurile acestei cetăți a fost zdrobit cu cruzime războiul popular dus împotriva nobilimii de mîndrul Doja, stins pe un tron de foc și sub o coroană de foc (cîteva semne contemporane, în piatră și lemn, evocă pe străzile Timișoarei acest zguduitor eveniment petrecut în urmă cu patru veacuri și jumătate). Evenimentele pașoptismului au cunoscut în acest oraș intensități și arderi care se vor perinda prin memoria generațiilor. În prima jumătate a acestui secol proletariatul bănățean a făcut din Timișoara teatrul unor mișcări revoluționare pe care burghezia și moșierimea nu le puteau ignora și care s-au înscris la loc de cinste în istoria luptei proletariatului român, în istoria Partidului Comunist din România.*

În zilele noastre, cetatea Timișoarei, acest oraș temeinic construit, aerat și cu multă verdeață, oferă contemporanilor imaginea unei așezări cu personalitate distinctă. Istoria lui veche și foarte veche s-a încuibat în unicul edificiu al Cetății de altădată, castelul Huniadi. bătrîn soldat aflat în soldă ca ghid și memorie vie ; aici se află un reușit muzeu de istorie bănățeană. Locul a fost apoi populat, sub înnoirile timpului, cu alte multe cetăți. Timișoara e o cetate a industriei ; numeroase uzine și fabrici ale chimiei, ale construcției de mașini, ale bunurilor de larg consum activează aici. Orașul de pe Bega este o cetate *de agricultură și horticultură : e capitala celui de al doilea grînar al țării, orașul celor mai multe parcuri și grădini, orașul florilor. E, apoi, o* cetate *de cultură ; are în perimetrul său așezămînte de învățătură, de cultură și artă, cu un timbru distinct și o puternică rezonanță în viața spirituală a țării...*

Ce să mai spun ? Reporterii vor înfățișa — nu mă îndoiesc — fațetele multiple ale acestei urbe, adevărat poliedru de civilizație nouă. Mai jos iscălitul n-a vrut decît să salute matusalemica vîrstă a orașului bănățean prin vorbele cu care ne-am salutat noi românii dintotdeauna : Ave Castrum Temesiensis !

POP Simion

TACITA

breviar

— LA CENTENARUL BIBLIOTECII ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA —

În vechile mitologii ale ariei mediteraniene, una din divinitățile cele mai expresive era tăcerea, înfățișată la elini în ipostază bărbătească — Harpocrates — cu degetul la gură, iar la romani în chip mai puțin verosimil, de femeie, cu numele Tacita. Ea ar fi fost întîi a zecea muză a celui de-al doilea rege legendar roman, iubitorul de pace Numa Pompilius, care se vede că prețuia, ca întîia însușire a femeii, tăcerea, mai tîrziu divinizată de către romani. După unele versiuni, aceștia ar mai fi numit-o și Angerona, protectoare a muncilor cîmpenești, dar înfățișării ei statuare i-au găsit locul cel mai nimerit în templul zeiței Plăcerii, Volupia. Ne orientăm cu greu în labirintul Pantheonului greco-roman, dar nici unul din tîlcurile noi date vechilor temeiuri de închinăciune nu este lipsit de o tulburătoare semnificație. Mi-aș fi închipuit însă mai lesne Tăcerea în corul celor nouă Muze, într-atît este de nelipsită sfînta reculegere în solitudine a creatorilor, fie în domeniile artei, fie în disciplinele științifice. Climatul creației este prin excelență silențiar. De aceea o mare bibliotecă publică ar putea fi asemuită unui templu al tăcerii, în care pașii uturor sînt parcă de pîslă, cuvîntul se face șoaptă, iar foile sînt întoarse cu încetinitorul, ca însuși foșnetul lor înnăbușit să se integreze atmosferei generale. Îmi răspund chemării, cîteva stihuri din tertinele cu titlul Ex-voto *de poetul Dimitrie Anghel, care le-a asociat unui ritual elegiac și erotic. Le găsesc însă foarte potrivite ca motto sălilor de lectură, adevărate cutii de rezonanță, în care fiecare sunet se amplifică și fără microfon :*

„Pășește-ncet să nu deștepți tăcerea..."
Așa preludează poemul.
„Pășește-ncet...
Nu tulbura nici prafu) de pe drum..."

Nici „de pe cărți" n-ar fi impropriu, dacă ne gîndim cît colb răscolim în timpul citirii, foiletînd hîrtoage, de mult necercetate, periodice sau cărți uitate. Maniacii microbofobi găsesc un salutar pretext sacrei ignorante, ferindu-se ca de foc de a pune mîna pe orice carte și cu deosebire pe una vetustă. Dacă aș fi poet, aș cînta însă acea pulbere fină, depusă între fețele cărților, ziarelor și revistelor, acel minereu de aur pe care-l eliberăm și-l colectăm cu devoțiune, ca să încercăm a pune în circulație ideea nouă, relația inedită dintre doi termeni, sămînța roditoare în ogorul științelor și al nobilelor discipline umane

„Un clopot e un suflet de poet..."

mai spune liricul fantastic, cu alte recomandări pentru asigurarea tăcerii absolute.

Cutiei de rezonanță a sălii de lectură, de care pomeneam mai sus, îi corespunde o alta, la fel de muncită, prin unealta zgomotelor neoportune. Este cutia de rezonanță a sensibilității lectorului, rezervată exclusiv solicitărilor unor texte, care așteaptă să intre în vibrație cînd va întîlni glasul mult așteptat, cuvîntul presimțit, răspunsul la nedumeririle lui, cu atît mai multiple, cu cît cercetătorul este mai ispitit, *mai încercat, mai expert.*

„Pășește-ncet, nici un cuvînt nu spune
Căci de-ai vorbi, ca de sub bolți profunde,
De pretutindeni (...)
Ecouri mustrătoare ți-ar răspunde"

Supunem ritualul anghelian, sugerat de cine știe ce roman de dragoste chinuit, cellecției oricărui cititor care, de nevoie sau din obișnuință, își îndreaptă pașii, adeseori foarte matinali, către lăcașul de reculegere al bibliotecii

Era cam mică, în vechiul ei local, sala de lectură publică din Biblioteca Academiei Române, în care am călcat întîiași dată, în toamna anului 1920. Exiguitatea locului dădea o căldură de intimitate lăcașului de studiu. Cu toată cruzimea vîrstei, ne-am lăsat furați de acea ambianță, fără să presimțim că din acea clipă semnasem un pact pe viață, un legămînt cu atît mai irevocabil, cu cît nu-l rostisem nici măcar în gînd, dar care se gravase în adînc... pe undeva. Este aceasta una din expresiile tineretului de astăzi : pe undeva. Ne-ar plăcea ca aceste rînduri să cadă în mîinile unui adolescent la răscruce de viață. Destinele noastre ale tuturor diferă ca frunzele unui pom, dar cu toții, de toate vîrstele, sîntem în bătaia vînturilor ca și ele. Neliniștile tuturor vîrstelor se înmănunchiază într-o singură hotărîre de faptă, de muncă, de durată. Din slăbiciunile conjugate, ca în multiplicarea matematică a minusurilor, rezultă o forță, valoarea pozitivă, acel plus *în care pulsează viața. Unul dintre șantierele ei cele mai de seamă este biblioteca. Să ne închinăm ei ceasurile noastre cele mai curate. Și momentele noastre tăcute :* tacita, *cele mai tăcute :* tacitissima.

Șerban CIOCULESCU
director general al Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România

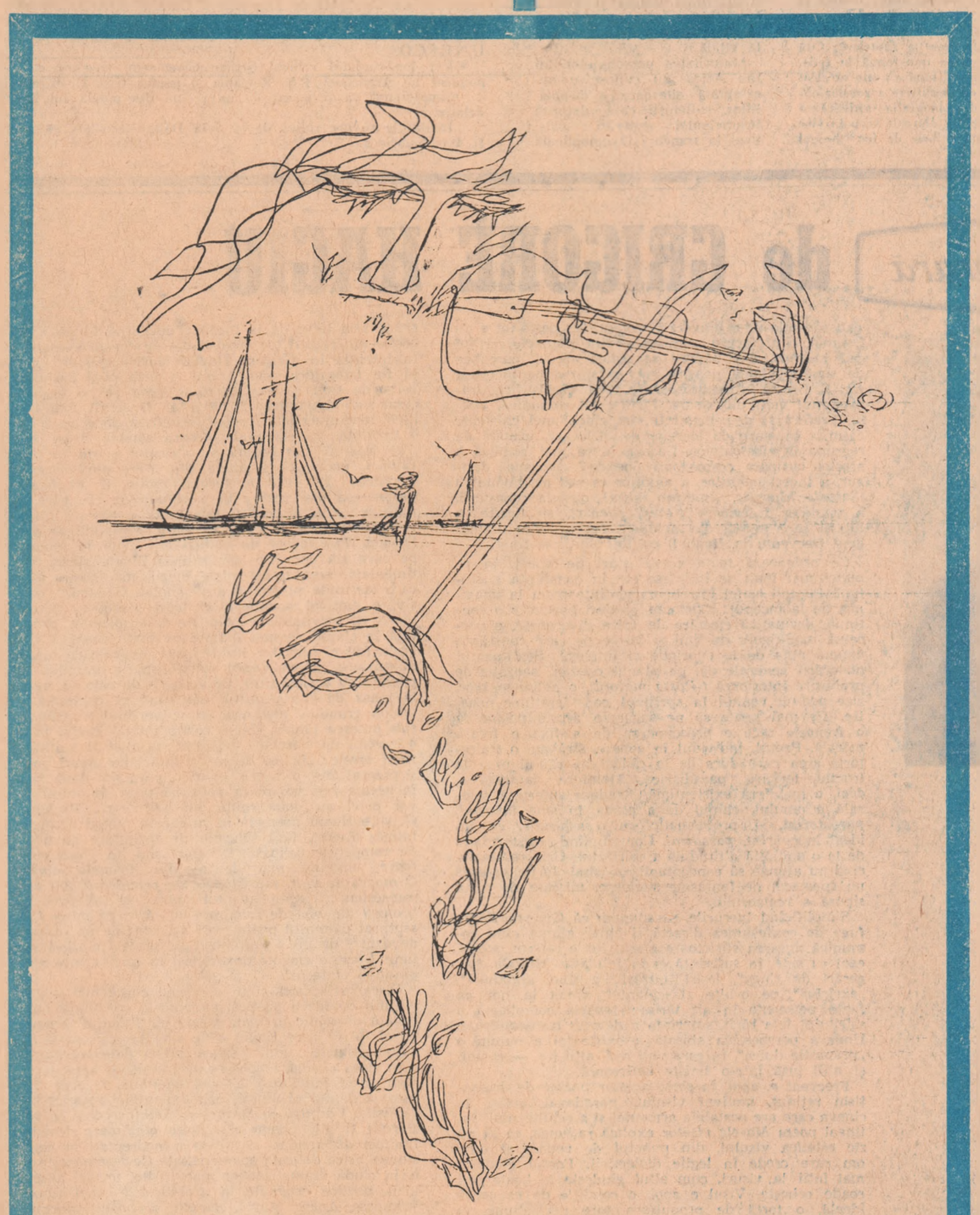

Desen de MIHU VULCANESCU

SURPRIZA

În golful singuratec amurgul cînd ne prinse
La marginea uitată a tărmului de sud,
Departe, unde marea-i de largi mătăsuri stinse
Și păsări nevăzute doar filfîind se-aud,

Și unde-abia ecouri de foșnete răzbat
Și bolta scînteiază la țărm ca o meduză
Acolo unde timpul se năruie treptat
În pulberea de spumă, pierdută călăuză,

Neptun îți pregătise de mult, în verzi velururi,
O stîncă șlefuită, un pat de mușchi marin.
Ca treapta unui templu așa rămas de-a oururi
De cînd – acolo – Venus se odihnea puțin.

VARĂ TÎRZIE

Ia-ne chemare hipnotică, du-ne.
Dacă nu credem în vrăjile-ți vii,
Nici o-ndurare și nici o minune
Nu va mai fi.

...Spui că nu trebuie, că ne va pierde.
Nu mai e vreme, o, dragostea mea !
(Lespede limpede, – albastră și verde,
Marea venea !)

E-o tinerețe a verii, tîrzie,
Dogoritoare, arzînd în vecii...
Martore gemene, dragostea-aci e,
Marea e-aci.

Cicerone THEODORESCU

ZIUA RECOLTEI

arhivă sentimentală

Retrasă mai spre coada alfabetului, Recolta — substantiv țepos ca o miriște călcată cu piciorul gol — cere prudență, trudă și răgaz, e darnică și zgîrcită ca și capricioasa Răsplată. Recolta nu e plenară și superlativă ca Belșugul ce derivă uneori din ea, firea ei e cuminte, ca și bobul numărat al unor străduințe întoarse la soroc.

De aceea o sărbătoare a recoltei răspunde mai bine calendarului nostru de zile și munci, e mai potrivită cu etica tradițională a așteptării țărănești și cu înfrînarea pe care ne-am învățat a o pune în toate. Nu vom cînta deci nici strugurii, nici prunele gîltane, nici mustul, nici porumbul copt. Toamna noastră nu se mai leagă nemijlocit cu gutuiul din bătătură și cu aromele cămării, e o toamnă abstractă și contabilă ca și un bilanț de cooperativă. Exact spus, este o toamnă a muncii iar cei care lucrează, măsoară și cîntăresc permanent. Pastelul lui Ion Pillat sau feeria ionel-teodoriană a anotimpului nu mai au ce căuta. Sînt defuncte ca o litografie după un vechi și autentic tablou flamand, sînt străine de noi ca o jucărie regăsită la maturitate, sînt un nonsens în anotimpul nostru de încordare, cînd important este să contemplăm nu roadele de azi, ci să le pregătim pe cele de mîine.

Ziua Recoltei este deci un prilej de a prăznui nu atît toamna, cît munca anonimă și nerăsplătibilă a țăranului nostru. Nu mai putem să-i mulțumim pentru limbă, o facem doar adesea, omagiindu-i pe Creangă, pe Sadoveanu, pe Arghezi și Blaga. Nu mai putem să-i mulțumim pentru ființă, fiindcă ființa sîntem noi. Ne simțim, de aceea, datori — măcar o dată pe an — să-i mulțumim pentru pîinea cea de toate zilele, care a fost sinonimă — pentru el, pentru țăranul nostru — și cu limba, și cu pămîntul, și cu ființa. Cele vechi ale lui, cele de odinioară, au devenit bunuri clasice : limba — literatură, ființa — stat național, pămîntul — bun obștesc ; ceea ce i-a mai rămas să producă, în cooperare cu alte categorii de producători, e doar pîinea. Mulțumindu-i pentru faptul că o avem pe masă, pentru faptul că ființăm de atîtea mii de ani, pentru faptul că prin el vorbim în imagini, să-i întoarcem măcar prinosul unor cuvinte.

Cum nu putem să-i dăm altceva — poeții n-au nimic decît zestrea vorbelor ! — să încercăm a găsi măcar o silabă, cutremurată de suferință, pentru soarta crîncenă pe care acest țăran a avut-o în secole, și luminată de nădejde pentru un viitor care, fiind al celor ce produc, va fi probabil și al poeților...

Ziua Recoltei este, prin coincidență cu toamna, și o zi a luminii împăcate. Astronomic, această zi înseamnă că venim foarte de departe, și că mergem, indiferent de anotimpuri, foarte departe...

Paul ANGHEL

HAZARDUL ȘI RIGOAREA

puncte de vedere

Cred că orice creator de poezie, în efortul de a se înțelege pe sine și de a intui resorturile artei pe care o practică este îndemnat să-și raporteze ceea ce consideră a fi estetica proprie la marile doctrine poetice cu care vine, măcar parțial, în contact prin poezia sa. El se întreabă așadar, în primul rînd, care este momentul ultim cel mai important de înnoire a lirismului și încearcă să se definească pe sine în raport cu acesta, afirmîndu-l, negîndu-l sau demonstrînd exterioritatea, independența efortului său individual față de acel moment artistic important. Primul răspuns la această întrebare este mai mult sau mai puțin cunoscut de el dinainte. Cel de al doilea, întrucît reprezintă o delimitare, o operație de extragere a diferenței specifice și deci de aproximare a originalității proprii este (sau trebuie să fie) unic pentru fiecare conștiință creatoare. Niciodată doi poeți nu vor da un răspuns identic în acest caz.

★

Cel mai ambițios program artistic care a determinat poate și cea mai importantă impulsiune asupra lirismului modern a fost desigur suprarealismul. Ambițios pentru că suprarealismul nu s-a dorit numai un program estetic ; ci în primul rînd un loc geometric al însești „activității spiritului" : „Totul ne determină să credem că există un anumit punct al spiritului — spune André Breton — în care viața și moartea, realul și imaginarul, trecutul și viitorul, comunicabilul și incomunicabilul, susul și josul, încetează de a mai fi percepute în mod contradictoriu". Acest spațiu în care ca într-o sferă magică să se poată realiza un cîmp unitar de puncte cu proprietăți comune, iată Eldorado-ul promis cu atîta vehemență de suprarealism. Este evident, așadar, că e vorba nu numai de definirea elementelor unei noi tehnici literare, ale unei noi practici a scrisului, ci, în primul rînd, de pretenția de a fi aflat un nou mijloc de investigare a domeniilor spiritului și de a fi redat gîndirii umane unitatea sa periclitată de ignorarea forțelor tensionale ale subconștientului, ale visului și miraculosului. Reintegrarea magicului în „real", considerarea visului ca fiind un aspect particular al realului, dar aparținîndu-i în mod absolut, refuzul acelei logici aparente a lumii exterioare și încercarea de a restitui lumii indeterminarea sa „reală", toate acestea au declanșat energii nebănuite în lirismul secolului. Suprarealismul a fost un seism de proporții vaste, care a produs adevărate schimbări în topografia poeziei : distorsiuni și compresiuni estetice importante, dislocări și falii în teritoriile lirice tradiționale, formări de noi concepte critice mult mai adecvate încercării de a înțelege viziunile poetice noi. Au fost determinate însă toate acestea de un impetus *foarte clar, am putea fixa precis momentul acestui* impetus *și a-l identifica exclusiv și deplin cu mișcarea suprarealistă ? Categoric, nu. Suprarealismul însuși este rezultatul unui proces de acumulări tensionale, de energii și magnitudini estetice anterioare, a căror emergență progresivă s-a desfășurat aproape neîntrerupt, trecînd prin diferite stadii de echilibru mai mult sau mai puțin stabil și prevestind într-un fel sau altul intensitatea momentului de criză cînd și-a făcut cu deosebită vehemență apariția. Se citează des Baudelaire și Rimbaud, Lautréamont și Apollinaire și într-adevăr fără ei poezia modernă, inclusiv mișcarea suprarealistă, ar fi greu de imaginat. După cum o estetică, a eliberării inconștientului din chingile raționalului, cum este suprarealismul, este totodată o rezultantă aproape directă a studiilor lui Freud și nu sînt puțini aceia care asemeni lui H. Clouard, consideră mișcarea o anexă estetică a psihologiei freudiste : „El (Freud, n.n.) este un fluviu, suprarealiștii sînt niște pîrîiașe". Oricum ar fi, nu se poate nega faptul că suprarealismul a deschis literaturii moderne perspective foarte mari prin tentativa curajoasă de unificare a visului cu realitatea (deziderat major și etern în fond, al poeziei), prin afirmarea hotărîtă a identității de organizare între lumea abstractă și cea concretă și mai ales prin eliberarea marilor tensiuni și latențe existente în Verb.*

★

Paradoxul cunoscut de toată lumea, de altfel, este că niciodată nu s-a depus atîta stăruință și consecvență logică (în sensul cel mai strict al cuvîntului) ca în fundamentarea teoretică a acestei literaturi a pre- (sau mai degrabă) a alogicului. Și, fără nici un fel de maliție, așa se explică și faptul pentru care armătura teoretică a suprarealismului, și nu ilustrarea lui artistică, este și partea sa cea mai rezistentă. Obiecțiile însă nu lipsesc. Proclamînd, de pildă, unitatea realului, suprarealismul deduce concluzia perfect consecventă că pentru adevăratul poet totul este poezie. *(Dacă prin aceasta s-ar înțelege ideea că noțiunea artisticului este mult mai largă decît a aceea a frumosului, nu aș putea să nu fiu de acord cu acest lucru. Dar aici nu este vorba de așa ceva.) O afirmație a lui Lautréamont potrivit căreia poezia* trebuie și poate fi făcută de oricine, *devenită cuvînt de ordine printre suprarealiști, exprimă în fond aproape același lucru. Ambele conțin ideea negării talentului, exprimată de altfel și deschis și fără ocolișuri de către suprarealiști.*

Cum se poate însă ajunge la această performanță uluitoare, aceea a eliberării poeziei din om și din lucruri, în absența a ceea ce ar fi trebuit să fie organul însuși al poeziei și anume talentul ? Suprarealiștii ne-au propus mai multe căi și fiecare din ele au desigur mai mult sau mai puțin importanța lor relativă pentru poetul modern : cultura sistematică a viselor, studiul ritualurilor magice, exercițiile de scriitură

Cezar BALTAG

(Continuare în pagina 7)

NOTE DE LECTURĂ

NICOLAE TĂUTU: Cînd zîmbesc scriitorii şi artiştii

Cartea lui Tăutu, scrisă cu o egală vigilenţă a bunului gust, aduce cîteva bune pagini de umor.

In carte, abundă farsa, păcăleala pe care şi-o administrează unul altuia actori şi scriitori, această specie fiind cel mai bogat reprezentată.

Farsa este procedeul destinat să pună în inferioritate pe cineva, folosind faptul că i se refuză mijloacele de a se apăra momentan, sau folosind pur şi simplu credulitatea, naivitatea sau necunoaşterea unui adevăr de către cel căruia i se face farsa. Din categoria farsei fac parte în cartea aceasta *Nenea Max, Un succes neobişnuit, Uniformele scriitorilor, Şi un compozitor, Meorocefaleea, Un revelion de pomină* etc.

Să ne referim la modul de realizare a comicului în *Un revelion de pomină*, ea fiind una din farsele cele mai reprezentative ale volumului. Cineva, un autor dramatic cunoscut, invită la un revelion un mare număr de colegi şi actori. Masa este în toi, se consumă copios, dar sărbătoritul (revelionul coincizînd cu a 200-a reprezentaţie a *Gaiţelor*) dispare deodată pe neobservate. Pofta de mîncare încetează, începe adunarea fondurilor pentru a suporta cheltuielile, după ce se consumase copios.

Dimineaţa, după o lungă întrerupere a consumului şi a amuzamentului, invitaţii află stupefiaţi că nota era totuşi achitată de autorul dramatic. Aci se rîde de faptul următor: se speculează multitudinea cauzală a unui fenomen, dar şi faptul că intelectul comun, rutinizat explică, printr-o cauză unică, cea mai comodă: sărbătoritul a plecat ca să ne facă să plătim, invitaţii neanalizînd de fapt cauzele şi finalităţile cauzale ale plecării amfitrionului. Această rutină a intelectului (*au mécanique plaqué sur du vivant* a lui Bergson, dar şi în ipoteza sa intelectuală) aduce şi un prejudiciu practic, bine speculat de N. Tăutu: reducerea resurselor gastronomice, deoarece se crede (consecinţă a raţionamentului fals) că vor fi de acum suportate pe propria pungă. Acum finalul augmentează ridicolul, aducînd clarificarea ironică.

Lucrul bun este faptul că, aşa cum spuneam, comicul este mai ales de factură intelectuală, renunţîndu-se la cel al relaţiilor omobiect, cel mai uşor de sesizat şi de creat.

Sergiu SĂLĂGEAN

VIRGIL NEMOIANU: Structuralismul

Editura pentru literatură universală a început de curînd publicarea unei interesante colecţii de critică şi istorie literară intitulate *Criterion*. Perspectivată pe studii cuprinzătoare despre curente şi scriitori la ordinea zilei, însoţită de selecţiuni de texte ilustrative, noua scriere, căreia i-am fi dorit o literă mai mare, mai puţin obositoare, fie şi cu riscul măririi formatului, se anunţă, de o utilitate neîndoielnică.

Inaugurarea colecţiei cu studiul lui Virgil Nemoianu: *Structuralismul* a fost bine inspirată, deoarece în ultima vreme se discută şi la noi cu tot mai multă stăruinţă despre acceptarea sau respingerea metodei structuraliste de investigaţie în diferite domenii de activitate. Oportunitatea indiscutabilă a studiului este susţinută şi de nivelul nesatisfăcător al intervenţiilor care au demonstrat că unii dintre participanţi aveau încă o idee destul de aproximativă despre ceea ce înseamnă structuralismul ca posibilităţi şi primejdii în procesul cunoaşterii. Este, de aceea, meritul lui V. Nemoianu de a fi încercat să înfăţişeze obiectiv, fără prejudecăţi păgubitoare, un sistem de vederi care prezintă suficiente fragilităţi de construcţie, punctate de semne de întrebare la care încă nu s-au formulat răspunsuri convingătoare. Înarmat cu o lectură amplă a literaturii de specialitate, ale cărei jaloane principale le anunţă în note bibliografice de la începutul volumului, autorul studiului porneşte expunerea integrînd structuralismul printre „conceptele centrale" a căror succesiune exprimă una din căile cunoaşterii, aşadar, indirect procesul istoric.

Pentru a evita obscurităţile de înţelegere cu privire la termeni, V. Nemoianu înfăţişează metodic etimologia şi evoluţia noţiunii de „structură" de la accepţia de dispunere, compoziţie, configuraţie spre aceea de interdependenţă între părţile întregului, urmărindu-i rădăcinile filozofice de la separarea aristoteliană a obiectului de forma sa la conceptualismul lui P. Abelard şi de aci la Cusanus şi Leibniz. Plecînd apoi de la „structură", analizează conceptul de structuralism ca orientare spre depistarea şi studierea structurilor. Dată fiind structura fixă a unui fenomen la un moment dat, ca mod de abordare, structuralismul se apleacă asupra obiectului, dar nu poate avea în vedere transpunerea lui în timp şi aici sensul acestei deveniri e mai mult constatativ şi descriptiv. Deşi structuralismul reprezintă un moment esenţial al mişcării cunoaşterii — apropierea de obiect, de realitate — absolutizarea lui duce la mecanicism. Pe de altă parte, caracterul static al „structurii" poate conduce la ideea de fixitate a realităţii, de imobilitate a ei. Iată de ce orice filosofie care îşi apropie modul structuralist de cercetare este obligată să-l

depăşească pentru a putea „prinde complex cutare fenomen. Exemplu: **studierea materialist-dialectică a structurii social-economice.**

O atenţie deosebită acordă pe bună dreptate V. Nemoianu manifestărilor structuraliste în critica literară, detectîndu-le o dublă origine: o parte sînt infiltraţii dinspre alte ştiinţe, ca psihologia, matematica şi lingvistica şi transferarea lor automată poate fi primejdioasă — structuralismul lingvistic poate reduce critica literară la o tipologie lingvistică, de pildă — altele sînt însă proprii mijloacelor de lucru ale criticii, date fiind analogiile existente între metodele de abordare. V. Nemoianu insistă în special în descrierea formelor foarte variate ale celor din urmă, încercînd o sistematizare a lor prin stabilirea unor delimitări metodologice (R. Wellek şi A. Warren. R. Jugarden, neoaristotelienii etc.). Cu aceeaşi intenţie urmăreşte inserţiile structuraliste în creaţia artistică: poezie, proză, dramă, pictură şi muzică, pornind de la premiza că dacă arta e cunoaştere şi înlăuntrul ei se pot observa procedee structuraliste, înseşi structurile pot constitui obiecte ale diferitelor arte. De aceea, lui V. Nemoianu i se pare că e „greşit să acuzăm arta abstractă că nu ar fi realistă", afirmaţie evident justă în principiu şi în măsura în care o simţim şi o înţelegem, putînd stabili unde se termină „opera" şi unde începe şarlatania.

Ordonator şi analitic, autorul îşi încheie expunerea prin cîteva concluzii succinte: explică dominaţia structuralismului prin aspiraţia epocii spre certitudine, spre realitatea însăşi, şi apreciază că structuralismul este util, dar numai ca o parte a unei metodologii mai complexe, fiindcă limitele enunţate exclud orice relaţii sociale, ideologice, psihologice ş.a. elemente strict necesare pentru definirea operei de artă. Imaginea de ansamblu a structuralismului ca fenomen complex şi unitar, dar insuficient închegat, este bine conturată, deşi de cîteva ori am simţit nevoia unor fundamentări teoretice şi poetice pe care, ce e drept, le-am aflat în antologia de texte, bine alese, care însoţesc studiul. Textele aparţin reprezentanţilor de seamă ai curentului în domenii ca: teoria literaturii, critica literară, estetica, lingvistica, psihologia, biologia şi filozofia, şi rotunjesc util volumul.

Stan VELEA

MONICA LAZĂR: Pavel Dan

Deşi pretimpurie, moartea scriitorului n-a forţat destinul operei. Dacă nuvelele lui Pavel Dan au, încă, un ecou sumar în conştiinţa lectorului, de vină-i, poate, întîmplarea, sau, poate, lectorul... Critica literară va fi absolvită, se pare, de remuşcări. Cu aproximativ un sfert de secol în urmă, Ion Chinezu, George Călinescu sau Eugen Ionescu îşi argumentară cu strălucire entuziasmul. Între timp, aspecte limitate ale acestui insolit univers literar au constituit obiectul a peste o sută de studii şi articole. Dosar exegeza exhaustivă mai zăbovea. În fine, un prim contur global şi unitar al „rapsodului Cîmpiei Transilvane" îl trasează Monica Lazăr, prin actuala (şi, mai ales prima!) monografie *Pavel Dan*.

Desigur, lectura cărţii contrazice, uneori, imaginea ideală a exegezei, pe care ne-o oferise aşteptarea. Pentru Monica Lazăr actul critic nu echivalează cu o eliberare; autoarea nu pare obsedată de revelaţii interpretative ex-orbitante. Gestul scriptic divulgă mai degrabă o indispoziţie (faţă de exegezele anterioare) sau un tic didactic necesar: „Rectificarea erorilor de interpretare, consolidarea opiniilor judicioase prin noi argumente şi aprofundarea analizei, în vederea distingerii dimensiunilor reale ale portretului lui Pavel Dan şi a aşezării lui la locul cuvenit în evoluţia literaturii noastre — revin, ca o îndatorire principală, lucrării de faţă". Astfel definite programatic, intenţiile criticului sînt realizate mai ales cu uneltele istoricului literar. Iar acestea sînt mînuite cu o rigoare apreciabilă.

Din imperative metodice, lucrarea este structurată pe patru capitole: *Destinul operei, Inelul de aur, Rapsodia Cîmpiei şi În perspectiva istoriei literaturii*. Titlul fiecărui capitol e dublat de cîte un motto semnificativ. Un singur exemplu: capitolul menit să evidenţieze caracterul „autografic în sens înalt, sublimat" al operei lui Pavel Dan, se numeşte *Inelul de aur*, şi este precedat de următoarea inscripţie-citat: „Îşi dă seama că e o creangă din trunchiul puternic al satului, aruncată undeva în lume" *(Zborul de la cuib)*. Esenţialul fiind sugerat, aglomerarea de argumente pare obstinaţie de erudit. Monica Lazăr conjugă investigaţia documentară, extrem de generoasă în date, cu o minuţioasă cercetare, „la teren". Metoda se dovedeşte fertilă, uneori, în concluzii interesante, ce deconcertează, poate: „Cercetările pe care le-am întreprins în Triteni. Turda şi Blaj ne-au permis să constatăm că, în opera lui Pavel Dan, invenţia faptică are o pondere foarte redusă sau lipseşte, chiar, cu desăvîrşire. La fel cu Liviu Rebreanu sau, în parte cu I. Al. Brătescu-Voineşti, scriitorul n-a scris decît despre lucrurile văzute şi auzite, intervenţia personală fiind de ordinul retuşării convenţionale, menită să sudeze mai bine episoadele naraţiunii sau să precizeze locurile de desfăşurare a faptelor". Cîtă vreme nu se transformă în fetiş, documentul rămîne un excelent mijloc de descifrare a zonelor obscure din biografia artistică a prozatorului. Devenit scop în sine el capătă reflexe de foc bengal pînă şi în ochii halucinaţi numai de Ideea... arhivei. În faţa acestui miraj, şi pietatea eşuează nedumerită. O anume pondere, însă, egală necontenit sieşi, restabileşte echilibrul de ansamblu al monografiei.

Prudenţa formulărilor exclude erorile descalificante, dar justifică, totodată, absenţa marilor intuiţii. Lucrarea nu e văduvită de disociaţii fine, purtînd pecetea unei secrete vocaţii comparativiste. Totuşi, analiza operei polarizează insatisfacţii mai accentuate. O monografie datată 1967 putea beneficia mai substanţial de sugestiile exegezei ionesciene. Amendamentele Monicăi Lazăr, aluziile slabe la acele încriminate „artificii de metodă, cu efecte regretabile pentru judecata generală de valoare" răsună deja în trecut.

Nicolae BALTAG

ION ARIEŞEANU: Vară tîrzie

Sub unghi filozofic, celor cîteva tipuri temperamentale propuse de scriitor în volumul de faţă, nu li se poate contesta realitatea. Angelica („Ţesătura Penelopei") prin reacţiile ei extremiste şi enigmatice de răceală, tandreţe vioiciune, indiferenţă, somnolenţă, imprimă dragostei sale o permanentă neîncredere şi nesiguranţă. Marius („Dezmierdînd") tînăr plin de fantezie şi idei e surprins pas cu pas în modul lui răsfăţat şi neaşteptat de a se comporta cu colegii de atelier, cu prietenii şi fata pe care o iubeşte. Pictorul din „Portret neterminat" pendulează prin impulsuri explozive între stări de decădere fizică şi morală: îşi iroseşte talentul, bea fără noimă, abandonează institutul de arte plastice şi stări de muncă încordată, iubire, satisfacţii artistice alături de Ecaterina care îşi hotărăşte plină de voinţă un drum în viaţă. Meşterul sondor Manole („Ultima întîmplare") a cărui vîrstă morală e frica, sila, neîncrederea, va resimţi brusc în preajma Anei, fiinţă simplă şi muncitoare, ceva care ar putea să însemne putere şi îndrăzneală vitală.

Majoritatea personajelor lui Ion Arieşeanu cunosc o neaşteptată alternare a dispoziţiilor sufleteşti, care, datorită insuficientei motivări artistice, în roman („O complicată stare de fericire") constituie un deficit vizibil al construcţiei obiective.

Spaţiul epic mai restrîns al nuvelei constă în prezentarea metodică a elementelor succesive ale unor psihologii oscilante ce dobîndesc conţinut numai sub influenţa factorilor externi, accidentali, cu acţiune momentană. Aliniatul analizelor psihologice este introdus constant de locuţiunea adverbială „şi deodată" care fragmentează formal fluxul epic al textului şi supune personajele la o nouă demonstraţie de instabilitate sufletească. Preocuparea de închegare a conflictului rămîne periferică.

Judecînd estetic, volumul de nuvele, ca şi romanul de altfel, pun în lumină relativa greutate a scriitorului de a trece peste fapte, I. Arieşeanu literaturizează puţin. Lipsa de relief a prozei sale se datoreşte nu subiectelor alese, ci facilităţii expresiei. Absenţa stilizării şi platitudinea limbajului izbesc la început printr-un ton deschis de comunicativitate. Dar dezordonarea vorbită a frazelor, neologismele de extracţie gazetărească, alături de familiarisme şi banale elemente de argou stînjenesc lectura şi fac imposibilă reluarea ei. Spaţiul nu ne permite transcrierea mai multor exemple care să ilustreze deficitul de expresie literară al epicii lui I. Arieşeanu. Lipsindu-i stilul, încercarea de a surprinde banalul în Vară tîrzie sau 10 zile de vacanţă nu-i reuşeşte, artistic nuvelele respective nu devin valori care să trăiască prin sine.

Volumul, în ansamblu, respiră o notă autobiografică într-un fel specific mai mult modului de scriere feminin. De la volumele următoare aşteptăm virilizarea textului prin încordarea puterii de observaţie, de invenţie, de adîncire a unei psihologii, care literar există. Restul e chestie de experienţă a scrisului.

Adriana MITESCU

MIHAIL SEVASTOS

Ne plecăm emoţionaţi fruntea înaintea aceluia care a fost Mihail Sevastos, slujitor devotat al literelor româneşti.

Am avut prilejul să-l cunosc la „Adevărul Literar" acum 35 de ani, cînd l-am văzut ridicîndu-se în picioare înaintea adolescentului care îi întindea, intimidat, fila unui manuscris. Gestul era atît de spontan, încît debutantul a pierdut orice sfială şi a devenit un obişnuit al chiliei sale unde osîrdea zi şi noapte peste paginile confraţilor.

Punea în tot ce făcea o asemenea seriozitate încît am înţeles curînd că Mihail Sevastos aducea în serviciul cauzei literare mai mult decît o disciplină şi o imensă bunăvoinţă: se devota propăşirii literaturii noastre cu o nobilă şi neostenită pasiune. Era o mare şi veşnic vie patimă adusă din redacţia „Vieţii Româneşti", al cărei secretar de redacţie — umbră fidelă a ilustrului Garabet Ibrăileanu — a fost lungi ani de zile.

De la Magistrul căruia întreaga redacţie îi purta un respect îndrituit, deprinsese cîteva trăsături nedesmînţite de-a lungul unei întregi vieţi de muncă: un studiu temeinic şi responsabil al manuscrisului, o pondere venită din grija de a nu năpăstui pe nimeni, o politeţe în raporturile sale cu oamenii ce nu era întrecută decît de dragostea pentru scrisul lor.

Mihail Sevastos a iubit cu atîta abnegaţie scrisul altora că nu i-a mai rămas decît puţin timp pentru al său.

Atît însă cît să ne lase dovada unui spirit viu, a unui om de un umor delicat, a unui condei memorialistic captivant.

Îl conducem astăzi pe ultimul lui drum. Pentru întreaga noastră literatură e o pierdere grea, pentru noi cei de la „Viaţa Românească" de azi o durere în plus: pleacă încă un stîlp din glorioasa redacţie a „Vieţii Româneşti" cea de la Iaşi.

Îi vom păstra în inimile noastre o amintire tandră.

AUREL BARANGA

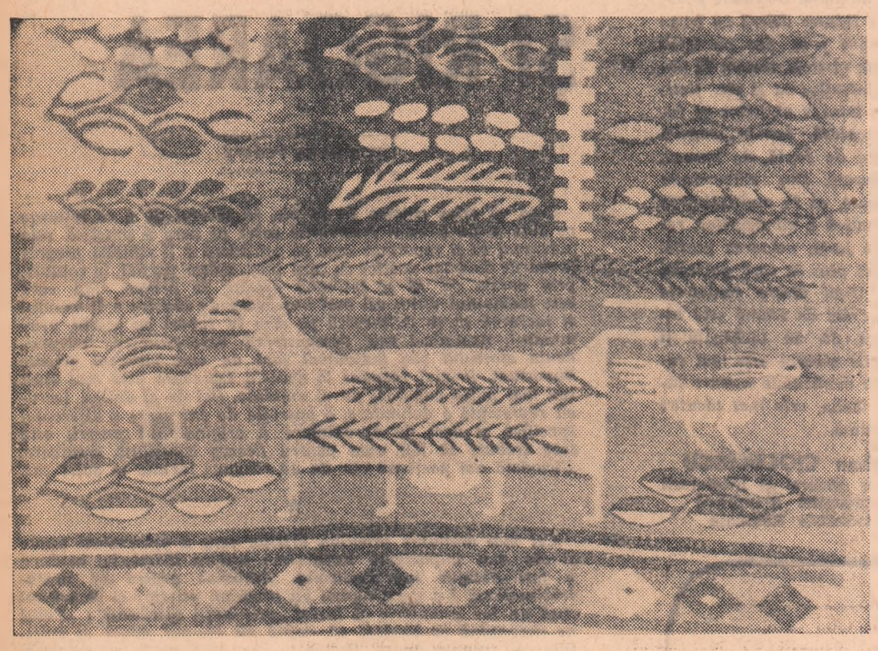

BĂNICĂ IOANA şi RUSU ECATERINA
Şcoala populară de artă, Craiova

COVOR
(Din Expoziţia republicană de artă populară)

VIAŢA UNIUNII SCRIITORILOR

La invitaţia preşedintelui Uniunii Scriitorilor din R.S. România, acad. Zaharia Stancu, se află în ţara noastră scriitorul sovietic Leonid Leonov cu soţia.

Această vizită îi va prilejui autorului romanelor „Hoţul", „Bursucii", „Soţi", „Pădurea rusească", „Drumul spre Ocean", „Skutarevski", binecunoscute cititorilor noştri, să poarte discuţii cu scriitorii români, să cunoască realităţile noastre culturale, să ne cunoască ţara.

★

Simbătă 23 septembrie a.c. a sosit, în cadrul schimburilor prevăzute în Planul de colaborare culturală dintre uniunile de scriitori din R.S. România şi U.R.S.S. o delegaţie a Uniunii Scriitorilor Sovietici alcătuită din Oles Goncear, preşedintele Uniunii Scriitorilor din Ucraina, Vasili Rosleakov, Fiodor Kaluniev şi Lila Dolgoşeva. Programul vizitei delegaţiei cuprinde întîlniri cu scriitori, editori, profesori ai Facultăţii de limbi slave etc.

Oaspeţii au fost primiţi la conducerea Uniunii Scriitorilor. În prezent întreprind o călătorie în ţară.

★

În cadrul marilor aniversări culturale, miercuri 4 octombrie a.c. orele 19, în Sala Dalles, va avea loc simposionul

„CHARLES BAUDELAIRE"

organizat de Comitetul de Stat pentru Cultură şi Artă, Uniunea Scriitorilor din R.S.R., Comitetul Naţional pentru Apărarea Păcii şi Comisia Naţională a Republicii Socialiste România pentru U.N.E.S.C.O.

Vor lua cuvîntul criticul Şerban Cioculescu, membru corespondent al Academiei R.S. România şi poetul Geo Dumitrescu.

Simposionul va fi urmat de un recital din poezia lui Baudelaire.

Invitaţiile se pot ridica de la Sala Dalles în zilele de 2, 3 şi 4 octombrie a.c.

„SFERA GÎNDITOARE" *cronica literară* de GRIGORE HAGIU

Ce se poate spune înainte de orice despre Grigore Hagiu e, parafrazînd o vorbă cunoscută a lui I. L. Caragiale, că *simte colosal* şi vede... *mitologic*. Orice gest comun capătă la el dimensiuni astrale, mişcarea simplă a mîinii, a capului, a ochilor e plină de consecinţe neprevăzute, în stare să încetinească sau, dimpotrivă, să accelereze plutirea pămîntului în jurul axei sale. Ideea mai profundă e că un sistem complicat de corespondenţe leagă fiinţa poetului de fiinţa mare a universului şi actul liric e chiar expresia acestei secrete intimităţi. Retrăită, regîndită în termenii poetici de azi, această comună, naivă metaforă a existenţei poetice se dovedeşte a fi încă generatoare de lirism, punct de plecare într-o aventură spirituală al cărei scop ultim e cunoaşterea.

E, ca să spunem aşa, o convenţie în care poetul trebuie să creadă cu sinceritate, cu dramatism chiar, pentru a învinge împotrivirea firească a cititorului care, temperament mai pozitiv, priveşte cu scepticism astfel de înfumurate năzbîtii. Poetul dintotdeauna s-a considerat un cititor în stele şi toată arta lui e a ne face să-l credem, a da iluzia că vede prin lucruri, că, în fine, între sunete, culori, forme, există secrete corespondenţe. Numai ochiul său observă această *confuzie* fertilă. Rostul poeziei nu-i totuşi de a clarifica, a restabili puritatea iniţială a obiectelor, genul şi natura lor, dimpotrivă, de a adînci ambiguitatea, complicitatea dintre ele, a săpa în misterul care le înconjură dind, astfel, sentimentul unei alte lumi, în care toate elementele capătă mari umbre protectoare. Repetăm toate acestea, considerînd că *Sfera gînditoare*, noul volum al lui Grigore Hagiu, e în totalitatea lui o metaforă a cunoaşterii poetice, o cunoaştere care, în genere, la poetul modern, pentru a nu se trăda pe sine, a nu-şi răpi partea de mister, se limitează a sugera termenii ecuaţiei, a exprima totul prin vizluni, deschizătoare, la rîndul lor, de perspective ameţitoare. Grigore Hagiu tinde, am impresia, la mai mult: el nu se mulţumeşte a-şi stenografia stările poetice: vrea să le şi discute. Ce mai rămîne, atunci, poetic în ele dacă, vorba cuiva, a numi lucrurile în poezie înseamnă a distruge trei sferturi din inefabilul lor? Gîndirea abstractă e în poezie nu numai posibilă, dar şi obligatorie, căci, zice undeva Paul Valéry, dacă un poet nu ştie să gîndească, să abstractizeze obiectul său, el nu va lăsa după sine nici o urmă poetică. Observaţie fină, menită să întîmpine o anumită prejudecată care separă poezia de gîndirea abstractă, prejudecată pe care o au toţi cei ce aşteaptă de la lirică confesiunea ce nu necesită nici o participare spirituală.

Poezia lui Grigore Hagiu, contrazicînd aceste aşteptări, e abstractă, uzează, ca să zicem aşa, la tot pasul, de noţiuni, judecăţi şi silogisme... lirice, cerînd o încordare a spiritului, efortul de a urmări metamorfozele prin care trece *discursul* său. Termenul de *discurs poetic*, îndepărtat din estetica modernă, se potriveşte în cazul poemelor lui Hagiu, axate pe o idee, pe o metaforă dezvoltată sub felurite chipuri de la început pînă la sfîrşit. Actul liric e, atunci, lipsit sau pare lipsit de dramatismul spontaneităţii: aşezat în faţa hîrtiei albe, poetul ştie ce are de făcut şi nu aşteaptă decît clipa de început pentru a rîndui apoi totul în frumoase imagini. Poemele par, de aceea, încheiate, au început şi sfîrşit, se înscriu, cum zice chiar autorul, într-un cerc în care depăşirea nu-i posibilă. Capacitatea de a stăpîni impulsurile poetice are o dublă consecinţă: ferestre versurile de zgomotoasa spontaneitate, de proliferarea dezordonată a celulelor, dă poemului simetrie şi ordonează accentele în aşa chip, încît totul pare ieşit din mîna unui meşteşugar priceput; dezavantajul e că prea multă ordine strică în poezie. Conştiinţa mereu trează împinge lucrurile spre o armonie previzibilă şi, tiparul poemului odată fixat, puţine surprize ne mai aşteaptă.

Să vedem, totuşi, efectele dintîi. În cercul lor bine tras, versurile nu mai par atît de liniştite. Dincolo de pereţii subţiri ai sferei în care au fost închise, apele poemului au un curs precipitat. Substanţa lor e mai degrabă dramatică, indică, oricum, o sensibilitate crispată, ca la Nichita Stănescu, o continuă senzaţie de mişcare în ordinea realului, tradusă, prin procedeul amintit, şi pe plan intim. Stăruitoare e tema genezei, a regenerării, şi în chiar poemul liminar *(Treptele însămînţării)*, Hagiu o tratează satisfăcător, văzînd totul, pămînt şi cer, închis într-o uriaşă sămînţă roditoare: „Sămînţă în sămînţă este totul / trăim într-o sămînţă vastă / şi tot ce este sferă se însămînţează / pe-orbita de sămînţă — a altor sfere".

Curioasă această senzaţie de mişcare, de continuă mutaţie a lucrurilor la un iubitor de clasicităţi cum doreşte să fie şi cum este chiar, de judecăm versurile sub aspect stilistic, Grigore Hagiu! Poetul îşi justifică însă formula zicînd *(v. Gazeta literară* 2 martie a.c.) că dorinţa de clasicitate în poezia modernă nu duce la eliminarea dramatismului spiritual, a stărilor existenţiale: versurile tind numai să le depăşească prin fixarea lor într-o expresie suverană. Ceea ce ar caracteriza, aşadar, *temperamentul clasic modern* (speţă în care, bănuim, poetul se include!) ar fi tocmai oscilarea între *neliniştea* ideii poetice şi *liniştea* formei pure.

Spunînd altfel, poemul vrea să fie ceea ce André Gide descoperise în lirica lui Claudel: „un ciclon înmărmurit". Faptele nu ajung, firească, în *Sfera gînditoare* la asemenea dimensiuni, dar intenţia de a privi cu un ochi mai înalt spiritual totul se observă deîndată ce deschizi cartea. Sînt, aici, motive, teme cunoscute din alte părţi, reluate sub o figuraţie inedită, altele noi, desprinse dintr-o experienţă singulară, dramatică în ciuda veşmintelor ei lirice. Versurile nu sînt prea colorate, evită expresia savuroasă, concentrîndu-se în propoziţiuni mai abstracte, în care unda ideii să se vadă bine. Voind să citezi strofe doveditoare îţi dai seama ce greu e să fragmentezi poemul: versurile luate separat spun prea puţin şi cine aşteaptă de la poezie sonorităţi frumoase rămîne dezamăgit. Nu-i lipseşte lui Hagiu simţul caligrafiei, dar poemul lui se ordonează în alt chip. Poetul cultivă aproape cu obstinaţie un tip de determinare abstractă, eseistică, fixată în învelişuri dense peste oasele poemului. La o lumină mai puternică acestea se observă şi surpriza e de a constata pe ce conştiinţă neliniştită se ridică ele. Versurile în totalitatea lor

dau senzaţia unui univers în convulsie: peste tot e un freamăt, o prefacere continuă — din clopotele cerului cad luceferi, din pămînt se ridică arcuri, curcubee de sunete, lumea noastră stă pe un şarpe încolăcit etc. E, firească, o metaforă care vrea să justifice dramatismul vieţii interioare. Pentru a-l comunica, poetul preferă să dea, mai întîi, imaginea unei existenţe cosmice în stare de alergie, de dizlocare, urmată de regruparea elementelor. Care e ideea mai rodnică a acestei curioase cosmogonii poetice? Sugestia, desigur, a incertitudinilor, a anxiilor ce rod pe dinăuntru *(Şarpele hipnotic, Anotimp intim)*, obsesia renaşterii, a vîrstelor interioare *(Omul phenix)*, şi firească, a iubirii care muşcă din neliniştea (să utilizăm o imagine frecventă la Hagiu!) cu toţi dinţii ei tineri.

Ce ordonează toate aceste stări de spirit, în ce punct mai înalt se întîlnesc ele în conştiinţa poetului? Punînd astfel întrebarea ne întoarcem la imaginea de la început. Existenţa, şi deci poezia, e o continuă, dramatică ciocnire de forţe divergente, o perpetuă modificare de linii şi forme pe care conştiinţa umană abia de le cuprinde şi înţelege. Sentimentul dizlocării generale dă, pe planul poeziei, senzaţia de prăbuşire interioară *(Glossa majoră)*, o neliniştе *rece*, zice poetul, venind în sprijinul consideraţiilor noastre. Ce mai poate să ne sugereze aceste poeme de o frenezie rece e preocuparea de a fixa o figură morală. Poetul, individul în genere, străbate o traiectorie grea care duce de la rădăcinile răului pînă la fructul fericirii paradisiace. Metafora dantescă e, deci, o metaforă existenţială: traduce suferinţa colosală a omului, chinul de a purta în sine *infernul, purgatoriul*, şi, problematic, ca o aspiraţie, ca un ideal îndepărtat, *paradisul*. Contemplînd acest proces de la o anumită altitudine a spiritului, Grigore Hagiu, cînd nu ajunge să conceptualizeze simbolurile, creează un spectacol de fantasme sticloase, mişcate de mîna sigură a regizorului.

Simplificînd lucrurile, să spunem că Grigore Hagiu fuge de confesiunea directă şi chiar atunci cînd comunică durerea sfîşietoare glasul lui e reţinut, sobru, egal cu sine, în suferinţă şi în jubilaţie. Multele „fulgerări de sînge", ieşiri, intrări în sine, „zguduiri", „azvîrliri" pe orbite „fascinante" ajung la noi ca fapte petrecute în alt tărîm: ţevăria complicată a spiritului le-a răcit, suferinţa a devenit transcendentă. Undeva perspectiva abisală a existenţei e numită o „prăpastie dulce", în care unii cad, alţii nu, — şi unii şi alţii însă într-o linişte nefirească.

Frecvent e, apoi, în seria acestor poeme de dramatism reţinut, motivul visului, paradoxal, ierăşi, la cineva care are nostalgia armoniei şi a echilibrului. Întinsul poem *Marele visător* explică raţionea, ca să nu zic estetica visului, din punctul de vedere al unui om care crede în legile dialecticii. Poetul gîndeşte mai întîi la visuri, cum altul gîndeşte la boala ce-l roade orbeşte. Visul e apoi o condiţie de existenţă ideală, o forţă de propulsare spre perfecţiune, nu lipsită de o notă tragică pentru destinul uman. „Marele visător" e punctul final al avatarurilor onirice: e *Ideea* însăşi, demiurgul care, nemaiputînd fi visat de nimeni, se autodistruge, se întoarce, adică, în lucruri, reia totul de la început devenind (după o sugestie din Hegel) *vis* creator de noi forme şi energii. În intenţia lui Grigore Hagiu, *Marele visător* vrea să fie *Luceafărul* său. Tonul e, însă prea discursiv, versurile tind să explice totul, ceea ce nu era necesar: ambiguitatea expresiei ar fi servit mai bine ideile poetului, hotărît să-şi formuleze pe această cale o credinţă mai generală despre sursele liricii sale.

O plastică mai bogată a oniricului aflăm în *Zorii tulburi*, poem, ca şi altele din *Sfera gînditoare*, ce gravitează în jurul misterului erotic. E, esteticeşte, partea cea mai rezistentă a volumului, cea care dă măsura acuităţii acestui talent de o elevată ţinută. *Amintire obsesivă, Somn de vară, Piramidă de grîu, Lebăda, Ţi-e teamă de oglinzi* etc. evită în maniera pe care am definit-o, confesiunea liberă, elegia sentimentală. Sînt, totuşi, nişte elegii, mai abstracte, în care lacrimile suferinţei au îngheţat. Ce apare, obsesiv, e motivul acuplării, al foamei erotice, devoratoare, cu inevitabilele momente de suspiciune, proiectată în chipul de mai înainte pe spaţii cosmice. Ginţaşul fior al iubirii e strivit însă de cavalcada înspăimîntătoare, de-un negru romantism, a inimilor din poemul cu acelaşi titlu. Se vede cît de colo că, aşezat la masa de lucru, poetul are timp să compună un tablou grandios metaforic al universului transformat sub puterea iubirii, într-o uriaşă inimă. Poetul însuşi a devenit un ciorchine de inimi, un atlet al sentimentului erotic: „în loc de cap o inimă pe umeri port / şi pieptul mi-e o inimă / şi mîinile-mi sînt două inimi încleştate / şi voi pleca pe două tălpi de inimi / şi voi privi cu două inimi limpezi" etc.... Prefer la Grigore Hagiu poemele în care bate numai o singură inimă, discret, fără senzaţia de încleştare pe arenă, de competiţie furioasă. De efect sînt, în *Sfera gînditoare*, emoţiile mai delicate din *Primele ninsori, O moară de vînt*, sau *Clopote de primăvară*, din care, transcriem: „mi-e pieptul plin de clopote de bronz / din vîrf de catedrale au căzut pe mine / s-a scuturat pămîntul poate / ori s-a izbit de un obstacol nevăzut / de mi s-a prăbuşit pe piept / cîntînd prelung / aceste clopote de bronz / în carnea mea-ngropîndu-şi cîntecul".

Discursul e, aici şi în versurile citate mai înainte, stăpînit de ideea poetică, exprimă o conştiinţă manifestată dramatic în toate actele ei. Talentul remarcabil al lui Grigore Hagiu e de a evita pe această cale automatismele unui *suprarealism vulgar-dunărean*, cum zicea cineva, inconsistent, infatuat şi agresiv. Din dominarea îndelungă a spontaneităţii decurge însă inconvenientul ariditătii, primejdia unei retorici bine dichisite. *Vorbind cu Eminescu, Reintoarcerea în sine, Bărcile* şi alte poeme din *Sfera gînditoare* dovedesc limitele *discursului*, riscul de a nedreptăţi în confesiunea lirică delicata spontaneitate. Ce dezamăgeşte aici e, în ciuda dramatismelor mărturisite, tocmai absenţa ideii poetice originale în arabescurile unei retorici frumoase. Apare, atunci, regretul că poetul transpune atît de uşor totul în imagini: ai dori să-l vezi, sîrolnd de sînge, în luptă cu materia verbală. Căci ce altceva e poezia decît o *dificultate învinsă?*

Eugen SIMION

cronica elementară

PLURALUL MODESTIEI

Zero despicat, dezdoit și îndoit altfel, reformulat în cîngile mari și tiranice ale acelui EU absolut și infailibil, atinge sinteza totală și definitivă cînd se sufocă în sicriul vertical al majusculelor proprii. Cum nimeni nu e îngropat în picioare, pălăria regretabilei personalități trece atunci orizontal de pe cap pe piept, descoperind chelia, obținînd astfel și mîntuirea scuzei generale.

Cu o rudă atît de compromisă, eu-rile rezonabile, dotate cu înclinații originale spre sinteze autentice, au aspirat la carata de plural a lui noi. *Pluralul modestiei, mărturisirea unui vis de identitate curajoasă și activă în spațiu și timp:* eu *se recomandă în permanentele alianței mutuale de inteligență și acțiune cu celelalte eu-ri, subînțelese în* noi. *In loc de* eu am făcut și eu am dres *sună altfel:* ne-am străduit, după cei dinaintea noastră și împreună cu cei din alte părți, *sau,* credem că nu jignim autoritatea nimănui cercetînd cît mai multe căi de înțelegere și ieșire din impas *etc. etc.*

Să-și fi făcut apariția pluralul modestiei din respect optimist pentru gramatica tolerantă a existenței? Sau din constantul și omenescul refuz al izolării, al singurătății goale și al morții pe picioare? E o problemă foarte complicată, umorul și tragicul lumii care s-a fript de atîtea ori negăsindu-se în stări tranșante și separabile, ca ridicolul sumbru al individului întîrziat medieval. Cert este că pluralul modestiei mărturisește intrarea pe un nou continent de umanitate, unde identitățile, afirmate prin valoarea lor interioară, își caută expresia într-o generoasă istorie și geografie spirituală. Poate și de aceea lui EU cu majuscule îi va fi din ce în ce mai greu să-și poarte stafia de pustiu și spaimă, chiar cînd recurge la confuzia de plural a acelui NOI de impostură, tras din autocraticul plural al majestății.

Ștefan BĂNULESCU

NICHITA STĂNESCU

împotriva mării

I.

Cerc tu, idee
a mediocrității,
calotă sferică, tu
burghezie a sferei
cerc – burg
cercburg
sîn de apă umflată de pești
cercburg, neliniștit
de superficialitatea unor valuri
mărunte ele însile
meschin tu însuți.

II.

Orice, numai înecat, nu.
Viața nu s-a născut din apă.
Noi nu suntem urmașii peștilor
pentru că pești nu există.
Există numai ceea ce trăiește deasupra,
numai cel care poate să vadă direct soarele.

Aer, aer
aerburg,
deasupra ta exist.
Tu ești în afară,
tu ești suav
dar eu sunt și înafara ta.

III.

Triunghi, patrat
voi sunteți forme ale libertății de gîndire,
cercul, calota, cerburg, cel cu ființe
care merg cu picioarele pe cer
și cu fruntea în nămolul miezului,
cerburg, oraș pe dos
oraș nefrumos
oraș limitat
sclav fără aripi
lanț fără verigi
sare, sare
fără cristale.

lipsă de suflet
pentru că sufletul nu locuiește în trup
pentru că sufletul
e cu totul altceva.

VII.

Culori care nu sunt pentru văzut,
sunete nu pentru auzit.
A muri într-o cutie sferică,
disperare, o, limită
egoism și bancă a cosmosului
în care a fost depusă nu limita
ci limitarea.
Și astfel, veșnicii...
pentru că nimeni nu vrea să se spargă
pentru că nimeni nu are de ce să se spargă.

VIII.

Alge bolnave,
fluturi marini ai mirosului
cerc de jurîmprejur
și numai cerc și numai cerc.
Măcar de-ar fi ochi,
dar ochiul el însuși meschin
e sfărîmat prin pupilă
spre înainte.
Mare fără pupile
oarbă, în sine
apăsîndu-se în sine
măcinînd în sine existențe
fără puterea exploziei.

IX.

Scîrba de a te îneca,
scîrba de a intra în limitare
conservă de timp, rușinoasă.
mat al zeului bolnav
pîntec voindu-se glob
piele acoperind piele

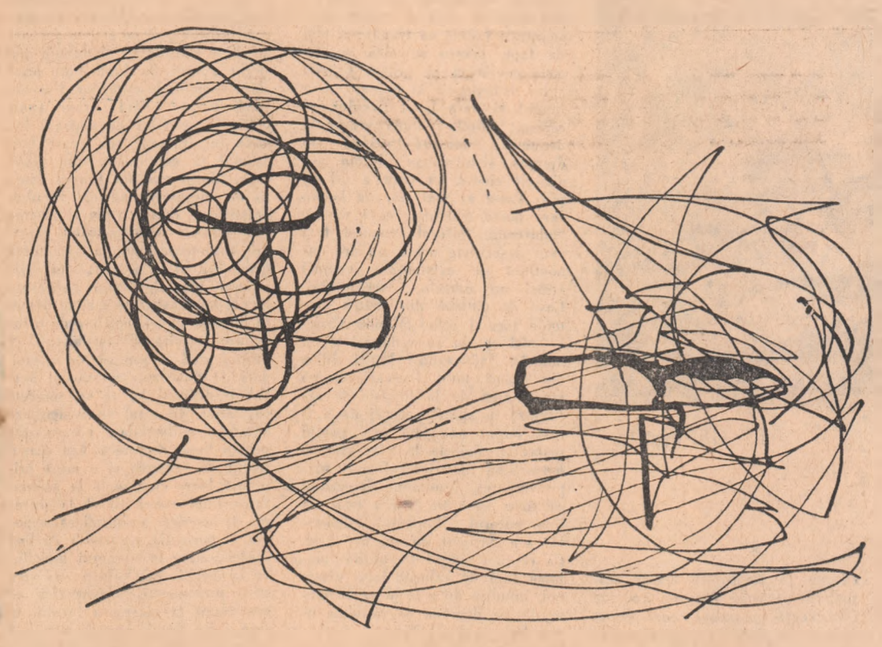

IV.

Și numai dacă plîng
mi s-ar uda fața,
dar și aceea ar fi o lacrimă limitată.
Tristețea e o limită.

V.

...Ar avea un înveliș de platină
care nu se clatină,
sub el ar avea un înveliș de plumb
niciodată sferic, totdeauna strîmb
sub el ar fi un înveliș de mare
risipit de jurîmprejur
și în centru, o casă
unde o mireasă
gătește de mîncare
animale de sare
pentru bărbatul care nu se mai întoarce
pentru copiii care au plecat
și în pîntecul ei, ace și ace
și-n măduva acului, un fir înnodat.

VI.

Animale din interior, fără lumină
aproape toate la fel,
lungi,
animale în burtă de animale
strat de apă gros, fără lunete
fără fereastră, fără ușă
cerburg
acoperind pielea care acoperă piele
care acoperă piele
și niciodată dedesubt – carne
și niciodată dedesubt – os.

X.

Dacă n-ar fi mările, dacă n-ar fi oceanele
dacă n-ar fi decît cîmpie și rîuri și cîmpie
și dantura munților.
O, nici cîmpurile și nici rîurile – limbile noastre
și nici munții, dinții noștri
n-ar fi altceva
decît maxilarul unui zeu răcnind.
O, ideea meschină de sferă
n-ar exista decît pentru învinși, –
monotonia și pericolul
de a locui pe o sferă
ar fi numai o poveste
de speriat nenăscuții...

XI

Aerburg, Terburg, Focburg,
forturi și clești,
pentru îndreptat orizontul curb
idei ale orizontului drept.
Voi l-ati născut pe „a fi"
voi l-ati născut pe „a nu fi".
Pămîntul, aerul, focul, da!
Apa, nu!
Pămîntul, aerul, focul, da!
Apa, nu!

EMIL BOTTA

VINERI

PENTRU ELISABETA ȘI GRIGORE BRANCUȘ

AM VĂZUT

Moarte văii!
Moarte văii frumoase!
Într-o seară astfel strigau
demonii care încingeau
cu haitele iadului
aerul.
Ah, graiurile demonilor, tipătul,
ce mult mă farmecă:
Moarte văii!
Marte văii frumoase!
Un înger a trecut în goană
ca o nălucire pustiind,
conjurînd țările toate.
Lumina lui, lumina soarelui bate:
o, fugiți, fugiți,
ziua judecății e încă departe,
fugiți!
Tălpile îngerului cu adevărat scăpărau
cum proverbele spun.
Și, Doamne, am văzut
în ceruri cum se legăna
valea frumoasă a mea
spînzurată.

ÎMPRESURAREA

La violență,
cu violență răspund copacii,
seniori, juniori, fac un grup,
totul acela, pădurea.
Ce credeți?
S-a întîmpat acuma, în iulie.
Crește copacul colea
în odaia-mi pustie,
crește o făclie gălbuie,
cu frunze ca focuri gălbii.
Dar mie nu copac
ci Teroarea, un monstru
îmi pare.
Cine îl vede exclamă:
Ciudat! De ce nu te scalzi
în apele-i dulci,
în dulcea sa umbră?
Oaza-i aici! Hic Rodos, hic salta!
Sau: Pedante,
ce nu scrii un hai-kai,
în buna ta japoneză,
un hai-kai
despre ume și mume,
adică despre copaci?
Și mă privește, a milă zîmbin
oratorul.
Eu am vrut să-l tai,
să-l retez copacul
cu foarfeca mică
Dar copacul gălbui
involburat, mă lovi.
Și, ca în cele mai aprinse imaginații,
în ajutor i-au sărit sute,
leghioane, centurii,
silvestre oștiri,
toată suflarea,
toată pădurea.
Și iată-mă ia, silit de nevoi,
să îndur un asediu,
împresurarea,
aici, în odaie.

NOTE

Am cules doar tristețe, doar tremurare
m-am ales doar cu visul,
am cules tristețile cele mai rare,
am cules Paradisul.

Școlarul durerii, mi se spunea
în orașul acela mort,
școlarul durerii mi se spunea...
și mă priveau ca pe un astru mort

Nu-mi pasă dacă uneori
în orașul acela mort
școlarul durerii e beat mort, se spunea...
Oh, un înger îmi dădea să beau uneori.

Uneori un copil mă striga,
Salve, striga, școlar al durerii!
Și orașul acela mort
ardea pentru mine în cerul primăverii.

VINERI

În Iulie,
Săptămîna Patimilor, a mea
spre sfîrșitul acestei stămîni,
Vineri, Vineri
veni Păpușarul
aici, în odaie la tropice,
la umbra copacului.
Păpușarul deschide lacra
și, miracol peste miracol,
o halucinantă înviere
s-a petrecut aici, în odaie.
Păpușare, dar fratele meu?
Dan fuit hic.
Unde mi-e fratele?
Și Păpușarul închide lacra
si parcă salută

cu bastonul său
de mareșal al păpușarilor.
Și vai cum se duce,
cum se mai duce!
Și vai cum aud
ca o explozie
Hei-Ho, al păpușarilor.

CUC

A venit cucul, singur cuc!
L-am și zărit aici în odaie,
închis în mantaua-i sură de pene.
Era modest și părea lucrător,
venit să repare ceva,
clavecinul sau orga,
tocmai din Stuttgart venea.
Da, măistorașe, da,
clavecinul și orga sînt aici,
gălăgie infernală, infernală,
aici, la timplă,
gălăgie și furie,
clavecin și orgă.

LA COLOCVIUL DESCARTES

Un înger! Pe neașteptate,
furtună veni,
AFARĂ a fost aruncat ÎNAUNTRU.
Arăta ca o fiară.
Ce departe eram
de „substanțele intelectuale",
de acel inefabil ceva
„tapie aux meilleurs de nous mêmes".
Să-l dau iar afară
a fost gîndul meu.
Dar mă făcu să înțeleg
cine era el
și ce mesagiu purta:
acel înger
era filo-român.
Atunci am scos din sîn
micul tricolor
si, în semn de frăție,
l-am fluturat
nebunește, nebunește.

LUCRAREA TA...

Pe movila încrustată de lună,
în sfințenie învăluita movilă,
acolo ne-am rugat, ne rugăm.
Pînă ce Domnul, ca unor umili epigoni,
ca unor scribi umili din cancelariile sale
ne-a poruncit să plecăm,
ne-a izgonit, aproape.
Lucrarea ta Noapte se numește confuzie;
că de cînd mă știu
n-am văzut atîtea stele mestecate
în aceeași alvie, în tomnatec sicriu;
capricorni și zei atîția,
prin iarba ce asemenea codrilor sună,
laolaltă, laolaltă,
pe movila ce aprinsă-i de lună.
Și Surorile, și Gemenele ce ne îmbiau
cu olimpica lor eternitate,
cu strălucirea lor necrutătoare,
aruncînd asupră-ne.

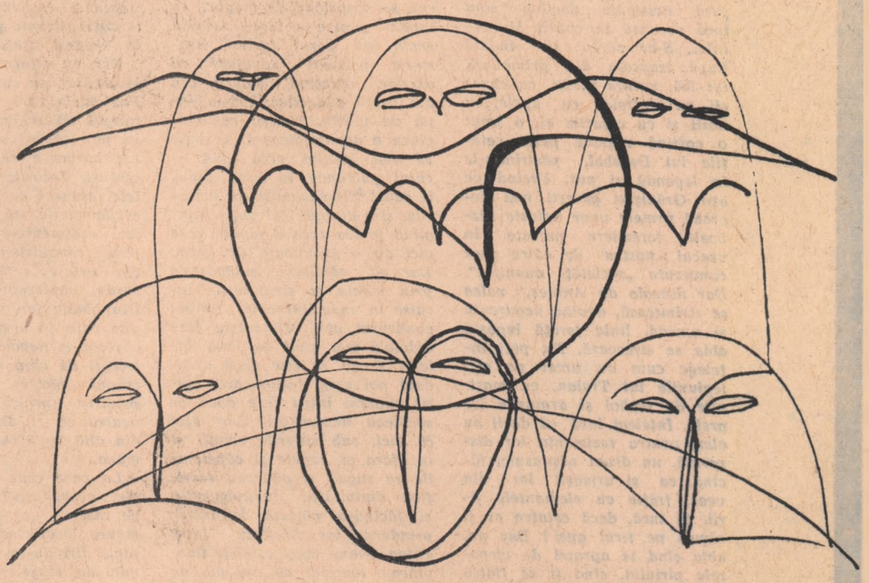

Desene de MIHAI SANZIANU

mrejele unei teribile atracțiuni.
Lucrarea ta Noapte se numește confuzie;
fost-a luna, oare? Poate că nu,
ci tu, iubito din ceruri, poate că tu.

ROTUND

Iulie aprins
un cerc îmi aruncă,
o sferă perfectă:
rotește-te!
Și eu fac ocolul
odăii în care locuiesc.
În Iulie pe ovalul banchizei de ghiață,
în cerc,
mă rotesc, mă rotesc.
Ci rotește-te, rotește-te!
Și ascult porunca
pe care și Magellan al Bunei Speranțe
ascultînd-o,
a demonstrat că sfîrșitul începe.
Aici, să fiu drept,
ca platinul drept,
aici nu domnește rațiunea,
aici vecin mi-e pustiul,
nici portret sau caricatura pisicii,
nici umbra lăbuței nu văd.
Și cu ce maladivă trufie
prin lume port,
acest AMOR VACUI!
Și nu-l sfîrsesc
și nu mă sfîrșește.
Ci rotește-te, da, te rotește!

AM ÎNVINS

Cu silve și ode cercat-am
să ispitesc fermecata natură.
Ca un Don Juan am cîntat
madrigale
și cîte-n lună și-n soare nimicuri,
despre mierla-perla.
Și din cînd în cînd adevărul și cruzimile mele.
Dar anii-lumină, anii trecură,
acumu-s Amărăciune sub același acoperămînt,
Mizantropia dulcețuri amare-mi servește.
O, cu frica-n oase ca nu cumva
să mă alunge amfitrionii,
cu frica stau.
Tot mîndre-s, Doamne, stelele
și Neclintiții în străvechile cadre,
Tăcere, Durere și frate-său Dorul, mezinul,
tot neclintiți ca biete cătanele, țepeni.
Mormăie în mine, acuma, un altul
și-mi vîntură ca bătrînii cenușa din vatră,
altul mi-a luat locul și altul se-ndreaptă
în oftări spre tainice țeluri.
Și e surd și e orb, nu răspunde
la chemarea din tipsii de argint a pădurii.

AL COBUZULUI CÎNTEC

A luat noianul anii mei, iunii...
Și nu-i mai văd, aducere-aminte!
Prin codri nu se zărește
a lunii palidă gînte.

Doamnă tinerețe, nu aud
al cobuzului cîntec, nici caval fermecat.
Peste ale toamnei morminte
solemnele ceruri s-au tulburat.

Să vie ai amurgului iuzi
și pajura noptii pe ramuri,
și vidra cu ochii cei cruzi
și pădurea și cruntele-i neamuri.

DESPRE...

Știi ceva despre dispărut?
Știi ceva despre Sardanapal?
Dar despre Englitera,
dar despre Micul Lord?
Vag, vag,
nimic despre Sardanapal.
În schimb, Iulie aduse o surpriză:
cînd ne bătea luna, bătea furioasă,
galerieni, sclavi socotindu-ne
și noi socotind strigătoare la ceruri
tirania lunei,
în Iulie s-a mai văzut o bătaie,
o încleștore,
o încăierare teribilă
între elizabethani și victorieni.
Loveste, strigam,
strigător la ceruri si eu,
lovește, loveste, Volpone!
Și a fost un triumf
o noapte de aur pentru Volpone.
Memorabilă noapte!

MULȚUMESCU-ȚI MIERLO

Țărane, mă omagiază mierla frumos,
frumos de nespus,
Țărane, mierla mi-a spus,
eu nu disprețuiesc țarina ta.
(Nu-ți pierde mintea,
nu-i de mirare;
acum, în Iulie,
mierla vorbește)
Am dat să-i sărut mîna
si adînc m-am închinat,
parcă săpam la sfînta fîntînă
Merci, am spus
transfigurat de emoție
într-un tîrziu,
convertind un mulțumesc în merci.
Of, a oftat mierla,
merci, merci, făcu ea
ca un ecou.
Mierlele Franței au primit
încă de la Charles Martel, de la Clovis
pentru fapte de arme,
pentru eroice fapte
onoruri înalte,
amețitor de înalte.
Și țărane, tristane, să știi,
acolo, mierlele dorm
în cimitirul eroilor,
într-o selectă rezervație,
în fantastica groapă comună.
Și pe mormîntul mierlelor, acolo,
stă scris: AU MURIT PENTRU PATRIE
...Și fiind zise aceste
s-a înălțat
în azurul odăii mierla,
în slăvi a pierit mierla
acum, în Iulie.

NESUPUS

Un arc în ceruri, iată
roibul cum fuge. Dacă
săgeata ne ajunge sîntem pierduți.
Greime de îngeri s-a luat după noi,
soldățime de crîncene stele s-a luat după noi.
Înapoi, rătăcitilor, înapoi,
tu, NESUPUS, fiul repegiunii,
de rîsul Parnasului, hoț de Ursă Mare,
voi, toți ca unul, dați ascultare
lacrimei noastre. Înapoi!
Aripatii pușcași sloboziră durda
și fugeam, fugeam la corturi, la Turda
Ah, bărbosul băditâ Mihai,
era la Județe, în rai.
Și încă nu m-am născut,
sărac de mine, vai pentru mine!
Și nici tu armă
și nici tu scut

ÎNTREBARE

Acest larg gest peste azur
Eşarfă moale în Infinit
Ţi-arată drumul lung şi pur
Al omului către Zenit.

Ce vrea cu noi această Viaţă ?...
Sub trandafiri sau printre nori,
Printre burhaie sau verdeaţă ?
Sub sticla negrilor cocori ?...

Iată aceşti nuferi de candoare
Zmulşi dintre şerpi şi din noroaie,
Se vor ofrandă de răcoare
Zeului mort, zîmbind prin ploaie.

Dar unii vin şi alţii trec,
Esenţa clipei de Lumină...
Cînd prin al nopţilor înec,
El ţine Bolta şi albina.

SIMETRICELE LEGI

Noi ducem fiecare o ghintură sub viaţă
Rătăciţi pinguini pe-o banchiză de ghiaţă,
Lîngă ursul polar, puf clor de păpădie,
Sub aurori de sînge şi-o coasă argintie.

Rege al pădurii cerbul, cu cornul lui de aur,
Sticleşte în poteci cu mugetul de taur,
Cînd văile îl cheamă, izvorul rece îl scaldă,
Dar plumbul îl încinge în purpura lui caldă.

Săpăm mereu pămîntul spre a ţîşni lumină,
Dar umbra unui palm se-ntinde tot mai plină,
De navigăm spre soare, spre arcul lui mai pur,
Imens ne prinde discul, de geamăn Dioscur.

Mihai MOŞANDREI

BLAGA

În giulgi de ger acest izvor
cu noi rămas dincol' de moarte,
în timp şi-n spaţiu e condor
purtat de viscol sub Alcor,
dar numai vetrei lui se-mparte
cum piscul pururi veghetor,
presus de patime deşarte,
cînd bat furtuni şi grindeni zboară
n-are habar de bietul nor

Nu-n Lanorăm şipotul ce-l torc
vetuste Parce şi-l deşiră
în lumea lor şi-n lumi de peste,
va dăinui... Cît se întorc
largi spaţii necuprinse-n liră
peste absurdele tempeste,
rămîne-un grui şi-un univers
al Veşniciei ce-l inspiră
– simţit în noi aşa cum este
simtit în noi aşa cum este
si-n rădăcini ce i-au premers.

IATĂ, E TIMPUL, ŞI NU ŞTIU...

Şi nu ştiu, iată, e timpul...
în abur de noi întrebări ;
mă păstrează, mă pierde natura
eternei şi dreptei mişcări ?

Iată, e timpul, şi nu ştiu
unde am să cad suitor
asemenea ploilor verii
plonjînd din... suind iar în nor.

Şi nu ştiu iată e timpul
nebunei şi paşnicei ploi
ce bate-n cristalul din inimi,
si-n munţii, şi-n zarea din noi.

George DEMETRU PAN

DARUL

Îţi dăruiesc sfîrşitul întîmplării,
O generozitate mult mai crudă
mi-ar trebui, dar n-am puterea.
Atît de blînd îmi vei vorbi
primindu-mă din nou, absurd
paznic al zidurilor arse.
Ci stînd alături, rănile se-ating.
Nefericirea mea îţi înfloreşte scutul,
sînge străin împodobeşte neştiut
pieptul şi braţele eroului.
Cînd sînt în mine forţele ce ning
succesul tău e că s-au dus cocorii
şi porţile surpîndu-se acum
demult sînt biciuite cu săgeti.
Mă ştiu învinsul tău de la-nceput
acesta-i darul întru care lupt.

DESTIN

Doarme acum pe zăpadă
asemenea lui Hanibal în Alpi,
acela care a fost fiu şi-a crescut
singur iubit, singur scăldat.
Acela care nu s-a bătut
ca o limbă dezlegată de clopot
pentru sunetul neclintirii.
Trupul lui îngheţînd
se preface într-o stearpă stea,
sîngele îl părăseşte
supt de un irezistibil magnet,
o pasăre imensă coboară
să-i moară pe piept.
Şi singur se bucură
văzîndu-şi suflarea prigonită de frig
aidoma fiarei
de-o nobilă cruzime.

Marius ROBESCU

SCUT DE ŢARĂ

Scut de ţară trece prin lumea durerii.
Trupuri de oameni pe uriaşul disc
înviază şi în veşnicie respiră
tropotul lor.
Ofrande aduc
bărbaţii strînşi în jurul destinului
sau în umbra iubirii femeilor.
Poate fi văzut de oriunde
magicul scut desfăcut
din tăcerea cu care spaima
îl îmbulgărise.
Scut de ţară pieptul meu
jumătate om, jumătate pasăre
pe tine se va odihni peste veac.

ÎNTOARCEREA MAMEI

Nu puteam să adorm pînă noaptea tîrziu
mamă, gînd prin moarte pătruns
mă vindecai cînd te apropiai frumoasă
şi toată noaptea rănile mi le priveai pe ascuns.
Tăcută mamă cu ochii prelinşi
undeva pe zăpezi necunoscute
unde în vîrful labelor umblă
lupii luminii pe ei înşişi să nu se audă

Cei patru copii au făcut cîte o gaură
în cei patru pereţi ai casei şi au ieşit
unul de cu seară doi la miezul nopţii
şi către dimineaţă ultimul.

Cînd te-ai trezit ai alergat
după cei patru deodată însă nu ai putut
decît să le vorbeşti cu voce tare despre moarte.
Pe-o arătură prăbuşită ai rămas
pînă te-au purtat pe braţe înapoi acasă
plîngînd copiii neauzi pe lume.

George ALBOI

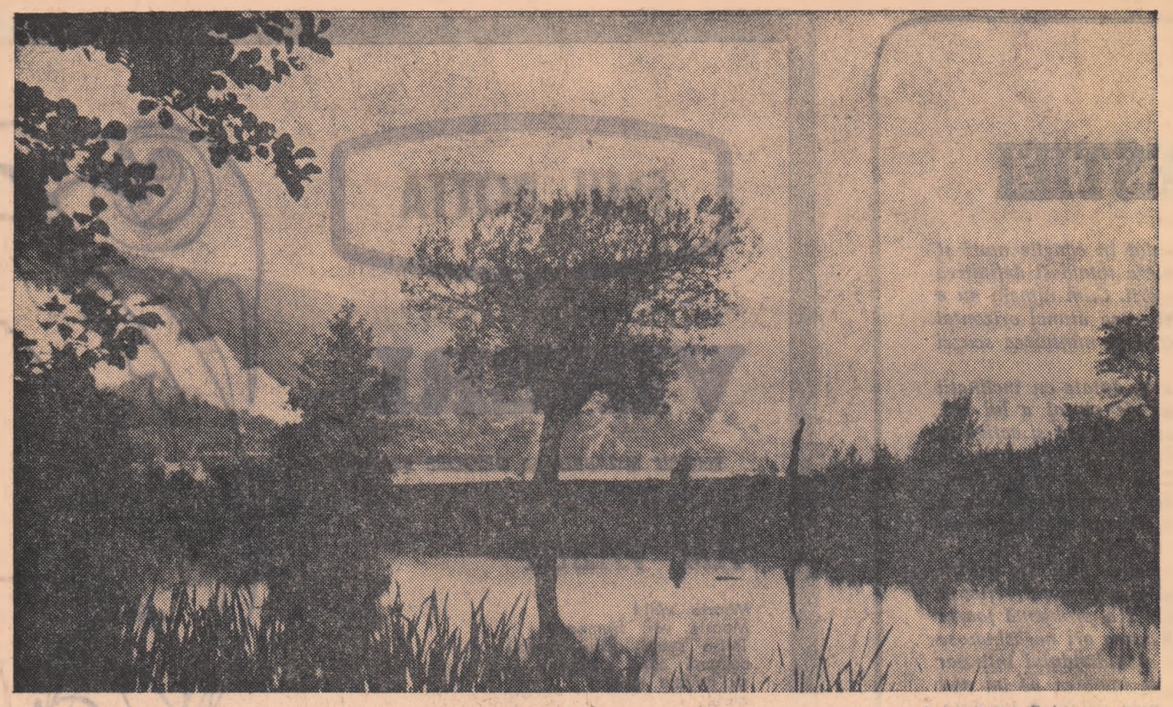

PEISAJ — *foto : Dan Grigorescu*

TRIUNGHI DE TOAMNĂ

Şi totuşi, toamna rămîne singurul verb al mişcării. Primăvara se conjugă numai la viitor, vara la prezent, iar iarna ţine întotdeauna de trecuturi. Toamna însă înseamnă mişcare: o mişcare a timpului, a culorii, a luminii, a sunetului; o mişcare a spiritului. Deci, a materiei, în toate formele ei primordiale.

Poate tocmai de aceea, toamna poeţii obişnuiesc să facă arheologie în materia nevăzută a sufletului, coborînd, pe ritmuri, printre frunze şi sentimente:

„Les sanglots long
des violons
De l'automne"...

E, aici, o orchestră întreagă, imposibil de găsit altundeva: culoare, ritm, sunet. Totul sincronizat pe albastrul mai puţin sonor al cerului de septembrie, cînd rugina se risipeşte prin sîngele copacilor şi încearcă să treacă, de pe ramură, pe suflet. Poetul se integrează însă, stării din jurul său şi lasă cuvintele să cadă asemenea frunzei. Complicaţia nu-l deranjează. Încearcă doar s-o îndepărteze, dispunînd în spaţiul dintre sunete mereu aceleaşi pauze. Dar starea afectivă nu se diferenţiază. Cadenţa, egală, consolidează ambianţa de monotonie.

E poate, aceasta, una din dovezile neputinţei de a te sustrage naturii fizice. Nici păsările nu pot: în fiecare anotimp, înălţimea cîntecului lor e alta, iar, uneori, variază şi motivul melodic. Ele au însă avantajul că nu simt nevoia unui transfer reciproc dintre afect şi mediu. Poetul, da. El tace, mereu, cîte o secţiune din peisajul fizic, încorporînd-o sentimentului transfigurat: Adio, pică frunza / Şi-i galbenă ca tine...

Uneori, e adevărat, senzaţiile poetului seamănă mult prea mult cu cele încercate în preajma rutnurilor. Şi atunci, arheologia poetului are ceva dintr-o ascensiune. Căci ruinurile nu sînt decît nişte altimetre răsturnate care măsoară nu înălţimile, ci coborîrile în timp şi argilă, deci, cu un termen pe care, construindu-l, nu-l voi revendica niciînd, sînt nişte tempometre, cu cadran de cenuşă, mereu în funcţie, uşor de citit şi de interpretat de către oricine, aşa cum se pricepe.

Există un ceas, cînd ruinurile devin foarte bătrîne, adică nimic şi-atunci poetul umple golul din metropola sa cu geometrii noi. Şi nimeni nu-şi mai aminteşte nimic. Pastelul, deşi pare paradoxal, e una din ruinuri. Dar adevăratul paradox este acela că pastelul nu a fost inventat nici de Pindar, nici de Hesiod, nici de Lucreţiu. Ei au cîntat natura, dar numai ca pe un decor care trece, ca pe o funcţie de localizare a unor stări perpetue ale sufletului. Paternitatea pastelului trebuie acordată peste secole, romanticilor. Ei s-au străduit să se convingă, stăruitor, că toamna e un anotimp al ruginii şi anchilozării. Al descompunerii materiei sub plumbul fluid al norilor. Şi agonia a durat întreţinută de oxigenul de început al moderniştilor. Actul de deces al pastelului n-a fost scris niciodată, dar e întocmit, în fiecare zi, de către toţi poeţii. Pentru că ruinurile trebuiesc păstrate.

Şi totuşi, toamna înseamnă mişcare: triunghiul păsărilor tremură pe albastrul mai puţin sonor al cerului de septembrie, ruinurile desenează, în aer, arce şi bolţi dispărute de mult. Şi se naşte, în felul acesta, o mitologie aparte, greu de sesizat de către altcineva, fiindcă prin cărţi nu a fost tipărită nicicînd. E o mitologie a lucrurilor, care, intrînd în mişcare, se transformă şi recompun mitul, în forma sa dintîi. E o mitologie care are meritul de a nu micşora. Cea cunoscută de toţi a micşorat. Căci ea n-a fost decît o ştiinţă a virtuţii antice care şi-a îngăduit să reproducă, la nesfîrşit, zei şi zeiţe, satiri şi nimfe, cu nepoţi, strănepoţi şi viitori.

Ştiu, popularea naturii cu astfel de fiinţe a fost o necesitate: ele s-au comportat întotdeauna ca idei. Un lucru e însă limpede: fiinţele acestea au dăpăşit de multe ori numărul sentimentelor. (Nu se plîngea, oare, Ovidiu, descoperind în Olimpul roman, zeităţi fără corespondent în cel grec?) Dar anticii au descoperit un procedeu admirabil de numărare: divers şi totodată unic, mitul rămîneа mereu egal cu idealul. Şi pentru aceasta, recunoştinţa noastră faţă de ei sporeşte, căci de aici porneşte noua mitologie de care vorbeam, cea a lucrurilor surprinse în mişcare din toamnă.

E, parcă, în această mişcare, o provocare directă pe care, prin rugina frunzei, toamna o adresează timpului, răsturnîndu-l, obligîndu-l să păstreze, în interiorul său, numai esenţialul. Acum se face socoteala anotimpurilor scurse şi tot acum încep pregătirile pentru viitoarea rotire a lunilor de calendar. Ca şi cum Anul Nou ar începe acum şi nu în mijlocul iernii: în aerul de acum, mai puţin sonor, începe să se audă sunetul, monoton, al şcolarilor care desenează cu vocea fiecare literă nouă, acum îşi începe sămînţa călătoria spre recoltele viitoare, tot acum oamenii asaltează ultima distanţă (de timp) pentru desăvîrşirea, în materie, a gîndurilor dintr-un an întreg. Nu-i, de aceea, nimic surprinzător că toamna, cercetată înapoi, peste calendare trecute, s-au petrecut şi cele mai multe evenimente, indiferent de natura lor, indiferent de spaţiul geografic, care au iscat transformări în conştiinţa lumii. Mitologia aceasta nouă nu se putea naşte, continui să cred, decît toamna. Pentru că, toamna, în ciuda pastelului cu rugină, obligă exprimarea omului în producerea de bunuri. Şi ceea ce e mai semnificativ, mai autentic şi mai esenţial din om este capacitatea sa creatoare, de a produce astfel de opere, de bunuri care să-l exprime pe el însuşi. Întregul se cheamă cultură umană. Toamna, distanţa dintre om şi cultură, dispare, pentru a lăsa loc mitologiei.

Toamnă, ruinuri, mitologie. Un triunghi în care o latură s-a dedus (şi a presupus) pe celelalte. Virtutea poetului e aceea de a pleca de la toate pentru a ajunge la una singură.

Darie NOVĂCEANU

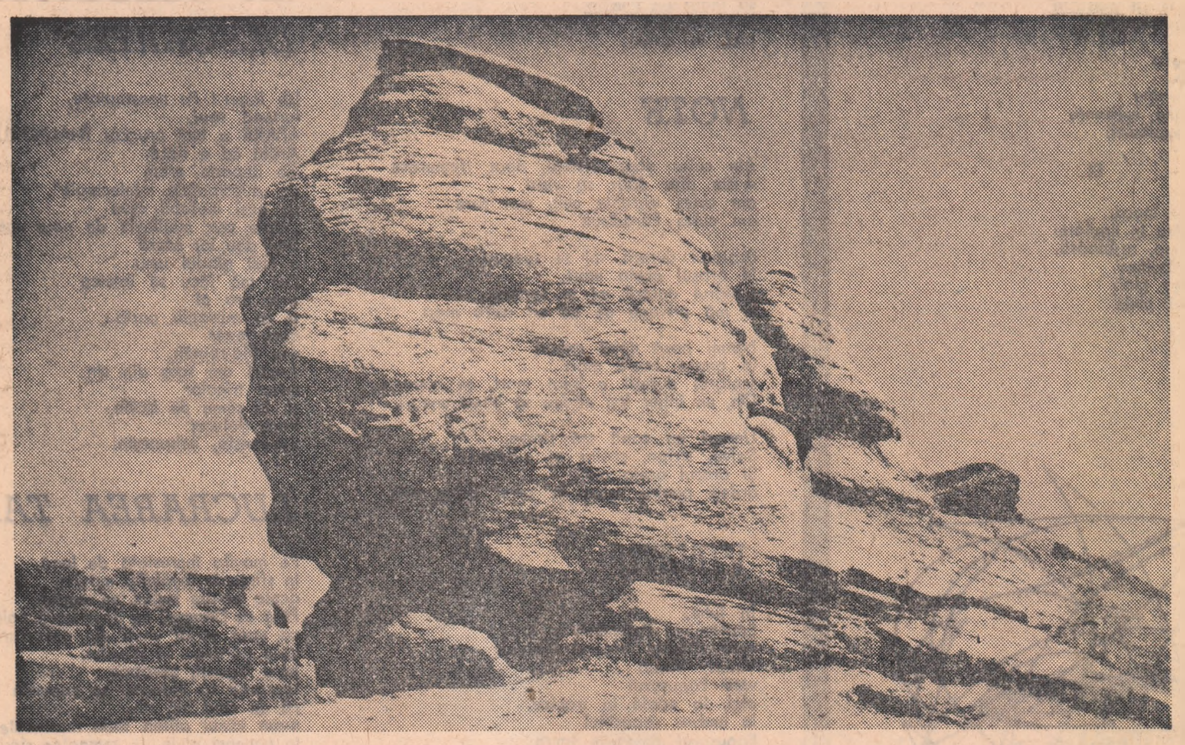

SFINXUL DIN BUCEGI — *foto : Gh. Vinţila*

SANCTUAR

Multele enigme care înconjură existenţa dacilor stau încă ascunse în codrii Munceiului. S-ar părea că îndată după tragedia din primăvara lui 106, natura însăşi, cu copacii, cu pietrele, cu apele, cu norii şi cu ceţurile ei, a ţesut o cortină veşnică peste cetăţile lui Decebal, păstrîndu-le în legendă şi mit. Urcînd pe apa Grădiştei găseşti mai degrabă urmele unor nefaste războaie forestiere purtate în veacul nostru de către prea cunoscute „societăţi anonime". Dar dincolo de Anineş, valea se strîmtează, devine neguroasă şi umedă, linia ferată îngustă abia se strecoară. Nu poţi înţelege cum au urcat pe aici legiunile lui Traian, cu maşinile de război şi armurile lor grele. Înţelegi însă că dacii au ales, pentru rezistenţa lor disperată, un drum năprasnic, făcînd, ca şi urmaşii lor din veac, frăţie cu elementele firii. Şi încă, dacă cetatea ar fi rămas pe firul apei ! Dar nu, abia cînd te apropii de izvoarele pîriului, cînd ţi se ridică în faţă pereţii suri ai muntelui şi accesul pare stăvilit, abia acum o potecă se desprinde şi o ia pieptiş printre fagi uriaşi, spre marea liniştе a piscului. Cerul se deschide încet, se desprinde de măguri, se înalţă pentru a face lumină acolo sus. Cerul dacilor. Deasupra marelui sanctuar al dacilor, ocrotind cetatea cea din urmă a dacilor. Prima clipă de uluire, pentru că imaginea e nepămîntească. Trebuie să stai locului pînă cînd ochiul pătrunde în acea lume, îi caută dimensiunile şi sensurile, şi-o apropie cel puţin mîngîind pielea rece a fagilor care aici au o grandoare de basm. Dar ea rămîne îndepărtată prin magia şi simbolurile închise în andezitul vînăt, timpul condensat aici cîntăreşte fără îndoială mai mult de două milenii şi nu se ştie dacă vreodată noi vom desluşi acel spirit suprem întru care dacii se socoteau nemuritori. Cert este că aici, sub zidurile cetăţii şi în afara ei, regele şi căpeteniile se rugau şi aduceau sacrificii divinităţii, înduplecînd-o şi făcînd-o părtaşă la întreprinderile lor vitejeşti. Între atîtea semne magice, doar imaginea soarelui se apropie de măsura înţelegerii noastre şi poate o împărţire omenească a timpului abstract şi a toate copleşitor. Orice supoziţie e încărcată de riscuri şi dacă specialiştii dibuie, încă, e bine să rămînem la emoţia pură, la senzaţia stranie pe care o naşte această aşezare.

Dar cu cîteva trepte mai sus, chiar pe culme, e cetatea. Fantomele care te însoţesc tot timpul îşi schimbă înfăţişarea, îşi pun căciuli scurte, şi feţele lor bărboase se ascund după scuturi. Zidurile încalecă muntele, alunecă în vale spre aşezările civile, se topesc uneori în sedimentele negre, se lasă convulsionate de rădăcini uriaşe, rezistînd ofensivei surde, implacabile, a timpului. Din gloata fantomelor se alege una care te urmăreşte pînă la obsesie, şi nevoia ta de concretete îi dă chip aievea, îi pune trupul pietros al lui Ştefan, privirea aprinsă a lui Mihai, pentru că el, Decebal, nu era din altă spiţă, neindoios le semăna.

La care ceas vor fi ajuns aici cuceritorii ? Dacă a fost pe înserat, vor fi văzut aceste ceţuri incolăcindu-se pe după fagi, tîrîndu-se peste zidurile ude de sînge, orbecăind prin sanctuarele pustii. Vor fi auzit această orgă uriaşă a piscurilor slăvind trecerea în nemurire a fiului lui Scorilo. Împăratul însuşi, urcat aici în lectică va fi mulţumit zeilor săi, pentru victoria asupra acestor întunecaţi băştinaşi, care ţinuseră să moară cît mai aproape de cer.

Nicolae JIANU

P. S. Sînt sigur că ostaşii romani au ajuns la Sarmizegetusa mai repede şi mai uşor decît noi, bieţi pelerini trăitori în veacul astronavelor. Pe platforma deschisă a unui tren industrial, înjunghiaţi de vînturi, bîciuiţi de ploi, am străbătut cei 40 de km de la Orăştie la cetatea dacică în 7 ore. Două sute de elevi ai unui liceu din Bucureşti, înveliţi în pături, congelaţi de frigul zorilor, uzi, au călătorit cu noi, fiindcă nu s-a imaginat un mijloc de transport mai rapid şi mai civilizat. Dar poţi citi peste tot anunţuri: „Calea ferată forestieră nu-şi ia nici o răspundere". Şi ne-am convins. Ceata de copii dornici să cunoască aşezările strămoşilor a stat ceasuri întregi în ploaie pînă cînd cîţiva butuci au fost aduşi din fundul codrilor şi încărcaţi în vagoane. Să nu răspundă chiar nimeni ?

POPASURI

Să poposeşti, fie şi numai de pe o zi pe alta, în Paşcani pare o iniţiativă de natură să nedumirească pînă şi pe localnici.

Chiar în trenul care te poartă înspre Iaşi către vechiul tîrg moldovenesc, dacă încerci să obţii cîteva minime indicaţii de orientare, rişti informaţii dintre cele mai descurajante. Prea ţărziu ca să-ţi mai modifici programul iniţial ! Ai şi ajuns la Ruginoasa, pe fereastra vagonului se zăreşe încă înaintea intrării în gară, zidurile năruite ale fostului palat ridicat de Cuza-Vodă, treci podul peste Siret, şi de pe colinele ce străjuiesc lunca, în stînga căii ferate, te întîmpină curînd siluetele văroase ale blocurilor noi din Paşcani. Vra să zică şi în acest loc, unul dintre fostele locuri unde „nu se întîmpla nimic", construcţiile ultimilor ani avertizează din capul locului asupra unui plus de viaţă înviorat. Confirmarea ţi-o dă imediat strada, mai animată decum te aşteptai, în ciuda aspectului semi-rural, şi cu această caracteristică plăcută de a nu fi zgomotoasă. Este mişcare, dar nu este gălăgie. Lipseşte febrilitatea nerăbdătoare, agitaţia nervoasă şi lucrul izbeşte de-a dreptul acolo unde, inevitabil, se creează aglomeraţii, în prăvălii, în piaţă. Comportarea oamenilor inspiră calm şi stăpînire de sine în perfect acord cu sentimentul de *tihnă* pe care-l deşteaptă-ntreaga aşezare. Tocmai prin aceasta oraşul obţine adeziunea vizitatorului, deşi nu oferă nimic ieşit din comun, compensează notele destul de frecvente de provincialism şi lasă să se ghicească o atmosferă proprie, dincolo de înfăţişările edilitare derutante. Devastat de război, Paşcanii se află în plină refacere şi partea de sus a oraşului oferă dovada unui zel constructiv eficient. Cvartale de locuinţe cu mai multe etaje, avînd la parter cîteva magazine spaţioase, înghebează un centru modern, la care ajungi însă printre case pricăjite, şaltate din condiţia lor umilă numai de profunzimea de dalii, circiumăreşe, muşcate, gălbioare, trăli regine ale nopţii şi celelalte soiuri de flori răspîndite darnic prin straturile din curţi, în vasele de pămînt dintre geamuri, pe lîngă garduri, la stradă. Din ce din nece s-a amenajat şi un parc cu lac pentru plimbări de agrement cu barca. Vană ambiţie urbanistică trădată de starea de părăsire în care au căzut aleile, de vegetaţia sălbatică, de cele trei bărci amărîte ce zăceau părăsite în miezul zilei de august. Dar dacă urci deasupra parcului, acolo unde se află casa pionierilor într-o clădire cu aspect mai curînd monahal decît de vechi conac boieresc, privirea se îmbată de moleoma priveliştе a văii Siretului şi-ţi aminteşti îndată că te găseşti aici de fapt, pentru a călca pe urmele copilăriei şi primei tinereţi a lui Sadoveanu. Ai hoinărit de-a lungul şi de-a latul tîrgului, ai cercetat uliţele după rezonanţa denumirii lor, ai întrebat în dreapta şi-n stînga şi-abia s-a nimerit cineva să pară a şti că prin Vatră ar mai trăi un bătrîn care poate mărturisi ceva despre Sadoveanu. Şoferul unicului taxi care deserveşte urbea nu are cunoştinţă de existenţa vreunei străzi cu numele scriitorului. Casa de cultură din centru — unde tocmai rula „Mondo Cane" — nici ea nu se vede a-i purta numele. Sadoveanu ? Multi ridică din umeri total inocenţi, însăşi vînzătoarea de la librărie se refugiază în spatele scuzei de a fi fost recent angajată în postul respectiv. Cei de la Sfat sînt în măsură să justifice cel mult surprinzătoarea ignoranţă, precizînd că fosta casă în care a trăit un timp autorul „Dumbrăvii minunate" s-a dărîmat de ani de zile. Ca şi cum simţul trecutului, pietatea faţă de valorile ivite dintre noi, mîndria de a le perpetua memoria, ar depinde de trăinicia unor biete ziduri ! Singura consolare în faţa neaşteptatei indiferente, a vinovatei opacităţi, rămîne faptul că atîta vreme cît va dura opera sadoveniană, ea nu va înceta să îndrepte gîndurile multora spre tîrgul moldovenesc şi chiar să-i determine pe unii la călătorii de sute de kilometri ca să contemple cu ochi proprii peisajul ce a contribuit cîndva la plămădirea viziunii sadoveniene. Din partea unde fusese locuinţa de odinioară a marelui prozator şoseaua şerpuieşte printre dealuri, ca printr-o poartă, către apa Moldovei, ducîndu-te în scurtă vreme în Tîrgul Neamţului, de unde drumuri îmbietoare se desfac spre atîtea scumpe vestigii de glorie şi simţire strămoşească.

În spiritul tradiţiei consolidată de cărturarii moldoveni, alegi să te stabileşti la Agapia, ca să explorezi pe îndelete, comorile străvechi ale regiunii. Te aşteaptă, în imediata vecinătate, Vărateeul, apoi Vechea Agapie şi Secul şi Sihăstria şi Sihla, fiecare deşteptînd în minte vuietul cîtorva secole de istorie. Şoselele de acces sînt un permanent du-te vino, străbătute de elegantele autocare O.N.T. şi de şiruri interminabile de limuzine avînd sindicatul celor mai diferite ţări (şi nu numai europene !). Dar nu în maşină ei nu cu graba trebuie să mergi dintr-un loc într-altul dacă doreşti într-adevăr să-i descoperi farmecul. Încearcă să iei coastele pieptiş să te afunzi în pădurile de brazi pe potecile tăinuite la umbra desişurilor, pentru ca să purcezi la străbunele ctitorii cu sufletul umplut de pace, pregătit să se reculeagă. Rar o asemenea potrivire, mai armonioase raporturi între edificiile înălţate de om şi natura înconjurătoare. Agapia se profilează între coastele acoperite de mantia neagră a codrilor, austeră, impunătoare, pătrunsă de puterea ei de seducţie pe care abia înlăuntru şi-o dezvăluie cînd privirile poposesc, ameţite de bucuria culorilor, pe frescele executate de Grigorescu cu peste o sută de ani în urmă. Graţioasa Vărateс. ale cărei turle văroase, imaculate dau întregului edificiu o coehetărie fără pereche (şi mai evidentă, în contrast cu interiorul sumbru, afumat) nu puteа sălăşlui decît între dumbrăvi, la poale, acolo unde plutesc în aer aromele dulci-amărui ale fînetelor. Ca să ajungi la Vărateс, traversezi muntele pe o cale cu multe luminişuri ce se deschid larg lăsînd ochiului deschisă perspectiva către valea Ozanei, către Bălţăreşti şi mai departe. Pădurea te ia în stăpînirea ei abia cînd porneşte în direcţia opusă, spre Secul. Urci printre trunchiuri de brazi ca nişte coloane gotice, terminate în rămurişuri ce se contopesc undeva, deasupra capului, desfiinţînd pe lungi porţiuni cerul. Cînd o rază de soare izbuteşte să străbată, lamă aurie, pînă către aşternutul de frunze moarte, umbrele prind a tremura şi aştepţi să răsară în preajmă cete de incubi şi sucubi. Laşi în stînga schitul Vechii Agapii şi dacă nu rătăceşti drumul (mai încurcat decît aiurea şi tocmai acesta fără marcaje) descinzi după încă o vreme bună de mers în zona imaşurilor înalte, pe platoul de unde văile se aştern la picioarele tale, adînci, căptuşite cu zmeurişuri şi tufe de mure încărcate de rod. Pe o latură a văii, exploatarea forestieră a semănat sute de buşteni descojiţi părînd, de aici, nişte bete de chibrituri. N-ai timp să meditezi la soarta uriaşilor arbori acum culcaţi la pămînt, unii dintre ei atît de bătrîni încît vor fi adăpostit cetele de eterişti ce şi-au căutat în locurile acestea scăpare de prigoana turcească. Traversezi pepiniera de brazi şi iuţeşti pasul la coborîş pînă ce cărarea te duce de-a dreptul în curţile cu acareturi ale Secului. În prezent aici se lucrează la restaurarea monumentului şi atmosfera de şantier viciază, deocamdată, impresiile. Cu toate avizele care interzic circulaţia pe sub schele, curiozitatea învinge orice precauţie şi pătrunzi în lăcaşul zidit de cineva din neamul Urecheştilor. Pentru investigaţii arheologice pe semne au fost deschise mormintele şi într-un mic sicriu gălbui de brad poţi privi chiar osemintele ctitorilor. *Vanitas vanitatum...!* Fără vrere cauţi protecţia soarelui de amiază, lumina lui intensă, sub care faci drumul în continuare spre Sihăstrie. Mergi mai tot timpul însoţit de murmurul apelor Secului, liniştitoare, luînd cu ele pe nesimţite tristeţea ivită în suflet. Dacă, din întîmplare, pe la jumătatea drumului, ţi-ai aruncat privirile îndărăt, blîndele dealuri îmbrăcate în păşuni reavene te readuc deplin la bucuria clipei, pătruns de o încîntare infinită. Sihăstria este în primul rînd o aşezare de gospodari. O dovedeşte nu numai borşul tradiţional ce ţi se serveşte ospitalier. În totul se evidenţiază hărnicia, chibzuiala, preocuparea pentru buna rînduială. Era ceasul trecut de vecernie şi o mînă pricepută lucra cu migală la amenajarea unui covor floral la intrarea în biserică, amintind că armonia şi perfecţia scoarţelor de lînă confectionate în atelierul maicilor de la Agapia ori Vărateс. Ai vrea să-ţi prelungeşti şederea aici, să mai rămîi la marginea iazului în care saltă peşti jucăuşi sau s-o iei, încet, prin iarbă înspre cîte o căsuţă prizărită mai la deal unde bănuieşti că în curînd se va aţîţa focul pentru fiertul laptelui de seară. A mai rămas de văzut, însă, Sihla şi e tocmai ora ei potrivită. Deci apuci din nou calea muntelui şi te afunzi pe potecile solitare fără a te mai surprinde înfăţişarea lor mereu schimbătoare. Mergi după semnul albastru care te întîmpină din loc în loc pe copaci ca o încurajare prietenească, ca o garanţie că eşti pe drum ferit de primejdii, liber să laşi inima să se desfete de tot ce poate ochiul cuprinde. Străbaţi de un ceas bun pădurea, însotit doar de ciripitul păsărilor greu de identificat, cînd de după un imens bloc de piatră ivit brusc se profilează silueta verde a Sihlei. Străjuită de stînci ce stau să se prăvălească, pare unită cu cerul spre care eşti tentat să întinzi palma ca să-l mîngîi. Fiinţa ta pămînteasсă se simte aici uşoară, capabilă să plutească, imponderabilă, primitoare pentru cele mai cutezătoare idealuri. La capătul călătoriei te întîlneşti cu tine însuţi mai pur, mai dornic de faptă.

Geo SERBAN

EUGEN BARBU

PRINCEPELE

fragment din romanul cu același titlu

Aedificabo et destruam

II

Principele privea sera pustiile în care mai pluteau într-un zbor leneș papagalii, mari cît ereții, cu pene roșii ca fazanii, cum i-ar fi descris Giovanni dei Bardi Strozzi din Cadiz cînd îi văzuse pentru prima oară la sosirea lui Columb din America. Și păsările păreau bolnave, aerul era de tot neclătinat, o putoare dulce de cadavru stăruia peste oraș în acel amurg înverșunat de vară. Treceau furgoane încărcate cu morți, scîrțiind din roțile neunse, crăpate de căldură. Strîngătorii de hoituri cu fulare roșii la gît, moțăiau pe capră, lovind alene caii. În colțuri de uliță ardeau zdrențele celor duși și stîlpi de fum umpleau cerul. Mirosea a oțet și păsările cădeau de pe trapezele lor aurite după un zvîcnet moleșit. În jurul lor zburau pene galbene și verzi, și se auzeau strigăte scurte de groază și plăcere. Cîte două, păsările se loveau cu ciocurile sticloase și se căutau. Dincolo se strîngeau lucrurile, slugile alergau pe podelele de lemn. Frunzele grele ale plantelor de seră nădușiseră parcă, aerul era de nerespirat. O duhoare amăruie se amesteca în slabul curent cu camforul presărat pretutindeni. Nu se mai auzea curgerea apelor din micul bazin și suroitul lui neîntrerupt îi făcea somn. Principele îl aștepta pe messer Ottaviano dar el probabil că iar se prăbușise în vreo tavernă din marginea Bucurescilor și iar trebuia să-l biciue ca să-i mai stingă pohtele neostenite. Era dus prin smîrcurile cărnii de frica morții, cum ar fi spus Sfîntul Augustin, neînduratul. Luă un breviar, îl mirosi pielea veche ca să-și schimbe aerul, citi cîteva rînduri și aruncă cît colo cărțulia. Nu avea chef de nimic. Un sentiment turbure îl stăpînea. Era un amestec de frică și o presimțire grea ce îi da tîrcoale de cîteva zile. Dacă în rătăcirile lui, acest tînăr nebun se molipsea de ciumă? Nu de moartea lui îi era teamă cît de moartea prietenului și ea stăpînea orașul...

Trecu o slugă prăbușită sub greutatea unui cufăr de piele de Cordova. Palatul răsună trist a gol. Toți plecau, aveau să rămînă numai seimenii de pază și garda arnăuților. Un praf ușor, aurliu se ridica în curte. Plopii ce vegheau întrările stăteau nemișcați în bătaia nemiloasă a soarelui. Privi tavanul albastru al serei și geamurile asudate. De păsări avea să ducă lipsă la Mogoșoaia unde locul era mai auster, dar acolo se afla eleșteul cu ochiul lui de apă pe care puteai să-l contempli la amurg, erau vietățile apelor moarte, zăcute sub o vegetație grea acum, begată, trufașe, ovesecută pînă peste marginile ei, oreșcînd mereu din sine, din hrana adîncurilor ca un nămol vermicul, plin de mișcare misterioasă, întreg planctonul acela mișcîndu-se secret sub privirile necurioase ale slugilor.

Părăsi sera și ajunse în odaia de primiri. Tavanul albastru, plin de stele, cu boltă joasă, ținea răcoare. Lemnul rar de palisandru, cu sculpturi dibace ce închipuiau mari frunze palmate, cu intarsituri făcute cu fierul înroșit și pe urmă îndulcit cu uleiuri și văpsele, desenînd regate fantastice și rebusuri, ornamente delirante visate de artiști nebuni, nu de zugravii țării, strălucea ușor în lumina lui august la mijlocul zilei.

— Mai repede, mai repede! poruncea cineva, bătînd din palme.

Treceau iar furgoanele cu morți, scîrțiind înfricoșetor din osiile lor neunse și surugiii prinseseră glas:

— Ferește, ciuma! Ferește, ciuma!

Voci betive de bărbați se vor fi zăcut prin lazarete și șanțuri, acum cu mintea slăbită făceau aceastâ treabă fără frică, goi pînă la briu, amețiți de holercă, rachiul cel puturos ce iute le lua mințile.

Dintr-un perete Apollon surîdea cuiva, cîntînd din liră muzelor. Cîteva femei în vestminte străvezii dansau pline de o grație obosită. Copia Parnasului lui Mantegna, executată de o mînă nu de tot stîngace se prăfuise și Mercur zîmbea numai cu un ochi ținînd de frîu Pegasul ce-l privea cu o iubire de cal. Carnația roză a lui Venus lua ochii tuturor musafirilor care intrau aici. Era o năzdrăvănie a messerului Ottaviano pentru că în palatele domnilor români mai degrabă găseai Cina cea de Taină, izbucnită den văpsele naive decît această operă păgînă cărată în cuferele lui secrete.

Aerul se încălzise de tot, ardea în jur în sfere nevăzute, lovind obraji și vestminte. Totul i se părea greu principelui și vroi să lepede vechile haine, dar trebuia să plece și nu se putea arăta oricum supușilor. Poate nice nu era bine că părăsea Capitala la amiaz cînd ochi curioși aveau să-l vadă, dar cine mai zăbovea în acest oraș pustiit de moarte? Prăvăliile erau golite de lucruri, ferestrele bătute în scînduri. La ceasul acesta numai prin funduri de grădini mai pîndeau ochii boierilor așteptînd ca el să facă ceea ce făcea, pentru ca la rîndul lor s-o șteargă pe la moșii de frica blestematei.

Slugile adunau acum nisiparnițele și călimările din cancelarii, strîngeau hîrtiile cu grijă și le rînduiau, se grăbeau cu toții, trăgînd cu coada ochiului spre curtea în care se rînduiau așternuturile de schimb pentru logofețil cei mari. Unde va fi fiind Doctorul lui în crisopeie? În ce odaie tainică își va fi stingînd acuș nemăsluitele lui pohte ce aprig den nou aveau să le pedepsească?

— Ați luat și peanele? întrebă moale Principele ca să spargă această tăcere amenințătoare a amiezei.

— Luat, Măria Ta, spuse careva cu glas moale, abia auzit ca și cînd s-ar fi temut că dacă va vorbire mai tare, boala se va mișca într-acoace. Străbătu mica încăpere de alături și deschise ușa ghintuită în piroane ce dădea spre mica chilie a messerului. Dacă se întorsese și dormea pe patul lui îngust, doborît de vin și de plăceri? Lîngă opaițele de argint în care mai se zăreau luminările verzi de spermanțet, arse pe jumătate, se aflau cărțile sale de rugăciuni, magneții și bucățile de gips și de fier din care se lăuda că va crea într-o dauriță dimineață piatra filozofală a proorocilor și posedaților. Corali și porțelane sparte zăceau în mare neorînduială, vasele lui antice cu desene albastre stăteau ciobite pe la margeni, mozaicurile de Talavera sclipeau risipite pe masa vrăjitorului. Dintr-o ocniță Principelui îi chema privirile desenul Arborelui Vieții înconjurată de arhonții Bizanțului. Sfînta Sofia părea o navă cu catarge negre ce plutea în apele pereților proaspăt văruiți.

Ieși într-o galerie neagră și strigă încet, tot mai sperînd:

— Ottaviano!

Nu răspunse nimeni. Geamurile serei erau împînzite de papagalii neliniștiți ce presimțeau că palatul e părăsit. Loveau cu penele lor grele pereții de sticlă și scoteau strigăte guturale. Sluga de la seră le adusese apă și semințe, dar ei nu luau în seamă asta. Se izbeau înverșunat de pereții de sticlă și parcă ar fi vrut să iasă afară. Fîntînile curții curgeau în neștire, abia ostoite de frunzișul greu al arborilor ornamentali. Aerul era mai proaspăt în mica grădină interioară, parcă mirosul dulce de cadavru de afară nu mai pătrundea pînă aici. Cineva uitase să stingă rămășițele mesei de azi dimineață, în cupe de argint mai lucea boaba galbenă, străvezie a primilor struguri aduși de pe la vii îndepărtate. Camforul se lupta cu mirosul de ulei rășinos și cu duhoarea hoturilor cărate spre cimitirile mărginașe. Iar striga cineva de dincolo de ziduri:

— Ferește, ciuma!

Un glas păgubos, leneș, bețiv, fără soartă. Cioclii dădeau tîrcoale patului și o presimțire rea îi apăsa sufletul. Principele luă o trufă și o gustă. Avea gustul morții, era secătuită, amară. O aruncă și scuipă. Simțea nevoia să se spele pe mîini cu apă rece. Se întoarse și întrebă dacă nu puteau să plece.

— Încă puțin, Măria Ta, zise careva cu acea întîrziere orientală de care nu scapă nimeni pren aceste locuri.

Se așeză și răsfoi absent Diariumul ceremonierului Burchard aflat la îndemînă, uitat printr-un colț de messer. Deschise la descrierea cinei castanelor dată de Cesare Borgia în prezența tatălui său, papa Alexandru al VI-lea și a sorei sale Lucrezia, la Vatican, unde în acea seară veniseră în palatio apostolico cinquaginta meretrices honestae, cortigiane nuncupatae...

Principele surise trist, îngrijorat, înfierat, gelos. Messerul sau Ottaviano petrecea probabil acum cu nenorocitele lui de cortesane puttane, pline de viții, culese prin șanțurile acestei capitale nerușinate de către mueri decăzute. Ah, acest derbedeu ce colindase Europa și vorbea cu veneratie despre femeile cîntate de poeți, dar se încurca cu țigănci puturoase și cînta cu lăutarii de gît! Ușor îi venea lui să flecărească despre Tullia d'Argona, de Imperia căreia i se acordau favoruri divine, de Beatrice de Ferrara și de Vittoria Colona sau Faustina Mancina cînd se încurca cu cîte o Tincă puturoasă și murdară și strica ighemoniconul curții... Va să poruncească iar cincisprezece bice pe spinarea lui lacomă de exorcisme, o să curgă sîngele valuri și el iar îi va iubi cu desnădejde privindu-i ochii albaștri și chipul nevinovat ca al lui Pic della Mirandola.

Își aduse aminte că nu cercetase Foletul Novel de multă vreme și îl căută pren rafturi. Cărțoaia magului Ioan de Valahia era ferfeniță. Principele se mira numai cum de nu o luase cu ea Evanghelina, Doamna, maică-sa ce numai în aceste pagini cetea de dimineață pînă seara. Frunzări cu un ochi distrat și ceti:

Avgust, 6 dni, lună plină.
Chieravale dzice:
Aer frumos.
Veaste de o lucrare frumoasă de arme, aduce minune.
Fruniol dzice:
Un princep tînăr face frumoase sărituri, într-un joc politicescu.

La 28 avgustu dni, la șfertu dentii, Chiervale zicea:

Vreame nestătoare.

Vulturu fulgerînd al lui Zefsu zicea:

Se gătește un război de cîmpu și în altă parte ocolire de cetăți.

Iar Fruniol dzicea:

Acele tabere care gîndia că vor ședea lenevoase, bine se pisează între dînsele.

Și mai jos:

Călărașe cu veaste veselă, a unor obraze.
Duca de Baviera face çale.
Inglitera dă bani ca să tocmească nește amestecături.
Ardere de corăbii în mare.
Craiul de Spania, dulce doarme...
O zi foarte turburată mai apoi veaselă, vînt și ceață...

Nice o veste de moarte, nice una de boală ori de pagubă. Principele închise Foletul și privi afară. Trăsurile erau gata. Își privi chipul albăstrui în apele oglinzii venețiane și înainte de a părăsi palatul își uită o clipă degetele absente pe clapele clavicordului trimis de bancherul său din Veneția în dar. Dacă aveau să mai întîrzie o să trimită pe cineva să-l care la Mogoșoaia.

În curte mai întrebă un treti logofăt dacă nu au dat încă de messer dar acesta scuturâ din umeri. Îl căutau cu potera, dar se ascunsese bine.

— Să se pregătească bicele cele mari cu 22 de plumbi, poronci Principele cu durere în glas, dar și cu o minie plină de speranță.

Drumul pînă la reședința de vară fu numai o mustrare mută și ticăloasă adusă tînărului de 23 de ani. Monstri infelice, golan pierdut în praful Balcanilor, scursura grecilor și-a florentinilor săraciți, șarlatan și ignobil, căzătură inspirată, curva Domnilor, oala în care ei își vărsau snaga. O să-l bosorogesc! hotărî cumplit.

Caii alergau leneș de căldura năpraznică și surugiii îi lăsau într-ale lor. Strigă la ei și le spuse să se ducă singuri la sosire la armaș să-și capete portia că dorm pre ei și-l mînie.

Nu se înserase cînd intră pe poarta cea de cărămidă. Soarele mai arunca o poleială pe zidurile năpădite de iederă. De departe veneau zădufuri și mireș de pește. În sălcii cineva atîrnase lanterne și serpentine. Ce sărbătoreau ei aici? Scăpaseră de ciumă, ori ce? Se ivi ca din pămînt comisul Velea, plecat și unsuros, numai salutări:

— Să ne trăiești, Măria Ta. Cum ai călătorit?

— Bine. Da cu voi ce e? De ce vă bucurați?

— Doamna Evanghelina a poftit pe boieri astă seară, are serbare...

— Au au uitat de moarte, de ciuma ce împuținează țara?

— Cine știe, Mărite, s-au dat poruncile și noi ne facem datoria cea sfielnică...

— Bine, du-te...

Cobori și merse spre cuptoarele de unde mirosul pîinii proaspete răbufnea în valuri. Cinci robi, despuiați pînă la briu aruncau aluatul în cuptoare. Focul zumzăia. Nu spuse nemic și le întoarse spatele, cuprins iar de presimțiri.

Slugile despachetau, se cărau cuferele grele, și sus, în loggia de marmură albă se ivise numai o clipă chipul uscătiv al Evanghelinei. „Se ferește de mine! Nu-i a bună!" gîndi Principele. „Dar dacă va face vreodată ce nu trebuește, cu mîna mea o sugrum, ori îi torn mandragoră în cupa ce-o s-o bea!"

Bătu din palme și paicii îl urcară de subsiori pe scări după cuviință. Făcu o baie lungă, schimbînd lighianele de Bosnia și parfumul apelor, cînd calde, cînd reci. Spre seară aerul se îmbună, dinspre heleștee nu mai veneau damfurile puturoase de nămoluri. Se arătară în schimb țînțari tiuindu-i pe la urechi și în chiupurile de fer negru fură aprinse cîrpele uscate, din vreme pregătite.

— Aduceți migdale și alune! ceru.

Cahfeaua fu turnată în ceașca împodobită cu briliante, dar nu o gustă încă. Luă ciubucul și-l cercetă pe comis.

— De ce nu vine Doamna să mă vadă?

— Stă cu coconii și cu soața Măriei tale la taclale, luînd dulcețuri. Amiaza mult le-au istovitu...

— Bine. Nu vreau să le văd...

— V-au poftit la petrecere.

— Oi vedea, cînd s-o mai răcori... O să fie lume multă?

— Destulă.

— Iar înghesuială și bani aruncați...

Luă cleștele de spart alune și pocni cîteva. Se aprinsese și putină iască și se ardea smirnă prin colțuri ca să se parfumeze mai bine aerul. Aici nu mai mirosea a cadavru ca la Bucuresci, apele aveau alte unde, trimiteau spre încăperile de sus ale Principelui izul lor de smîrc, amărui și parșiv. Stufui sună ușor la primul vînt al acelei zile neclintite.

Se înserase și lanternele venetiane erau aprinse cu grije prin curte. Soseau primele butci ridicînd praful. Caii arăpești luceau în lumina masalelor. Curtea se umplu de strigăte, de tropot de pași și de miros de fin. Fanarele sclipeau luminînd pietrișul alb. Pe sub bolți se cărau primele rachiuri și din întuneric, Domnitorul ghicea privirile pline de rîvnă ale boerilor cătînd cu nădejde în sus, să-l zărească, dar el îi dispretuia, el nu voia să știe de ei, își schimbase vestmintele cu altele mai răcoroase, acum privegheа, fumînd moartea apelor în întunericul ce se înstăpînea molcom lușit de jos. Policandrele sclipeau din încăperile de jos poleind curtea cu dîre galbene. Tot mai soseau, aduși de mațele lor nesăturate, de pofta de petrecere și de curiozitatea lor lacomă. Scîrțîiră undeva lăutele și înțelese că trebuia să coboare.

Jos la scară, palid ca moartea, negru-vînăt, înfricoșetor cu o veste grea pe buze îl aștepta Ioan, astrologul.

— Doamne! se prăbuși la picioarele lui.

— Grăește, nu fii muiere! putu să mai peruncească Principele.

— L-au ucis!

Se făcu o tăcere înfricoșetoare în care nu se auzea decît arderea faclei ce lumina scările cele de mermer.

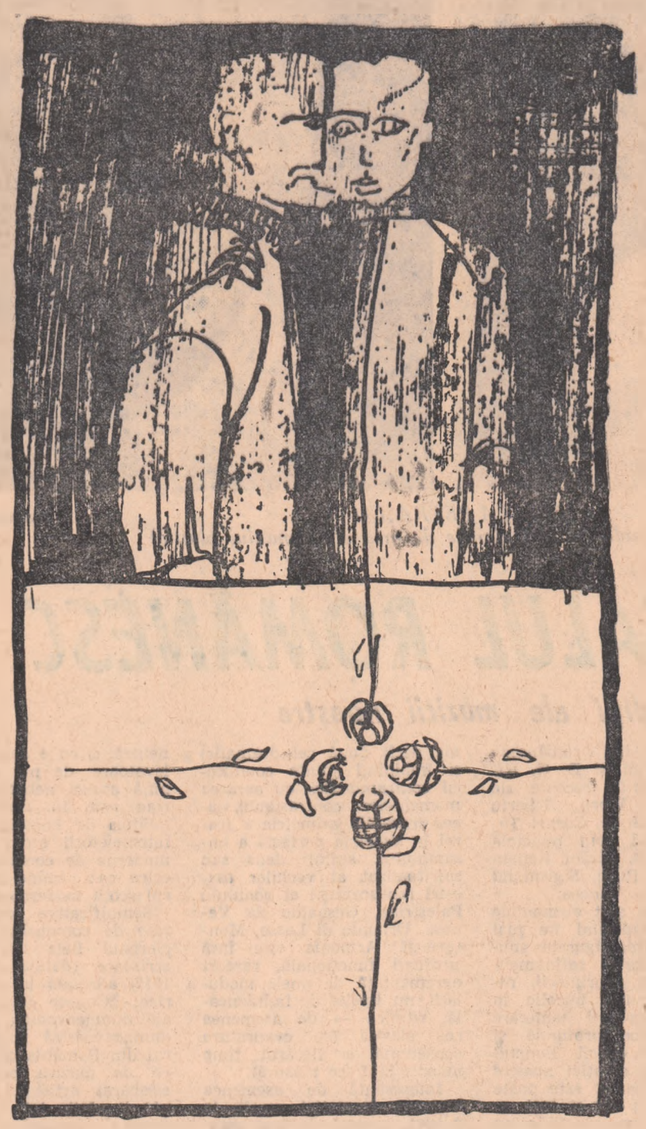

Nu plîngea, sta drept și asculta preotul care de multă vreme îi citea mortului la cap din Cărțile cele Mari:

Miluește-mă, Doamne, Isuse Hristoase, prea dulcele meu Dumnezeu, miluește-mă, că tu ești învierea și viața! Căci acum am venit la amintirea morții, întreg m-am îmbrăcat în frică și-n cutremur și mă înspăimînt cum să întîmpin înfricoșata ta judecată și nenorocitul meu suflet, cum o să treacă fără teamă cercetarea amară a vămilor...

III

În însemnările de taină ale Principelui întîlnirea cu messerul Ottaviano nici nu fusese însemnată. Iată ce se găsesc în acele pagini cam la timpul despre care scriem:

2 duminică sept. am sosit la mînăstirea De un Lemn.
4 marți sept. am sosit la mînăstirea Bistrița.
6 joi sept. am sosit la mînăstire, la Hurezi.
13 joi am purces de la mînăstirea Hurezi.
oct. 17 luni am purces de la Tîrgoviște și am sosit la Mogoșoaia.
oct. 20 simbătă purcezînd de la Mogoșoaia am venit la Bucuresci, lăudînd și mulțămind lui Dumnezeu că toată călătoria înapoi o am făcut cu sănătate, cu pace, cu bucurie i proci.

Acum cînd glasul profund al preotului răsuna sub bolțile afumate ale vechei biserici brîncovenești chemînd judecata Domnului clipa acelei întîlniri îl apăsa pe Principe.

Și am văzut, Doamne, ceasul apropiindu-se și toți cei cunoscuți m-au părăsit și-mi stă înainte să merg un drum al durerii și intru în porți prea strimte. Și din durerea drumului și porțile cele strimte e cu putință ca să fiu izbăvit dupre păcatele mele sau nu, să văd și eu luminata Ta Față, Dumnezeul meu? Căci știu că dupre păcatele mele e cu neputință ca eu să fiu izbăvit, ci toată speranța mea în tine o pun, Hristoase, Dumnezeul meu și fața mea am lipit-o de pămînt și alerg către milostivirea ta cea multă și strig ție cu glas jalnic și cu lacrimi ale sufletului! O, stăpîne, împărate atotțiitor, făcătorul cerului și-al pămîntului și-al mării și-al tuturora dintre ele, milostive, iubitorule de oameni, de tine se cutremură toate puterile cerurilor, pe tine te cîntă soarele, pe tine te preamărește luna, pe tine te laudă stelele, de tine ascultă lumina, de tine tremură adîncurile, ție îți slujesc izvoarele, tu ai întins cerul ca o piele, tu ai întărît pămîntul deasupra apelor, tu ai împrejmuit marea cu nisip, tu spre suflări vîntul ai vărsat, puterile îngerești ție îți liturgisesc, cetele arhanghelilor ție ți se închină, heruvimii cei cu ochi mulți și serafimii cei cu șase aripi în cerc stîndu și prin pregiur șburîndu, cu frică de neapropiata ta slavă se acopăr...

Și el era un păgîn sau cine știe ce mai era, ei nu știau sau dacă știau puțin le păsa. Ottaviano era ca un clopoțel. Mijlocul și-l sugrumase cu o curea neagră, împletită și în picioare purta sandale desi vremea nu mai era potrivită pentru așa ceva. Principele îi văzuse mîna palidă, neobișnuit de lungă pe care scînteia un inel legat în argint bătut. O piatră cu lumină fanatică scînteia din mijlocul unei copci filigranate. Necunoscutul purta inelul pe arătător și ținea între degete un trandafir galben, ultimul trandafir din acea toamnă, parcă atunci smuls din grădini.

Î-l întinse Principelui zîmbind. Avea mîna însingerată, probabil că-l culesese pe furiș și se rănise. Evanghelina dispăru turburată de schimbul de priviri al celor doi bărbați.

Principele ridică dintr-o vază de porcelan alți trandafiri, trei la număr, tot galbeni și luîndu-l pe cel din mîna necunoscutului îi așeză în cruce pe masă.

— Rosencreutzer! șopti tînărul turburat. Știați?

Domnul dusese un deget la gură.

— La Egipet, trandafirul era semnul buzelor pecetluite, spusese moale și se apropiase de el ca într-o vraje.

— Vrei să-mi fi exaporit?

Celălalt îi sărutase dreapta.

— Da, Magnifice!

— Nu-mi mai spune așa, aici sîntem la porțile Orientului. Vorbeau tot italiana veche și se scormoneau cu o curiozitate lacomă.

Pe masă se aflau darurile banului Preda, odoare de argint și stofe, engolpioane tivite cu aur și smalt.

— Știi a citire chirilica...

— Puțin...

— Deslușești?

Îi întinse engolpionul monahului Pahomie, adus de la Bistrița de către banul Preda. Pe exerga lui de smalt verde și albastru necunoscutul silabisi:

Au făcut acest panaghiar robii lui Dumnezeu monahul Pahomie și jupanul Preda, marele ban în anul 7029.

Erau două tipsii mici, rotunde ce se deschideau cu o balama, pe o față cu încrustarea în argint aurit a Adormirii Maicii Domnului și pe cealaltă cu chipul Mîntuitorului înconjurat de flori sufiate cu smalt roșu, verde și albastru. Partea concavă a interiorului avea pe o față pe Maica Domnului, Hristos în brațe, între patru heruvimi aripați, cu o rugăciune în limba slavă și o bordură de flori. Exerga în afara inscripției mai avea un pătrat în care se înscria o galerie cu patru stîlpi de aur boltită, în fundul căreia se deslușea un ospăț de îngeri. Porțile din jurul pătratului erau ocupate de patru figuri de serafimi și de profeți, gravați în foale de aur și acoperiți cu un strat de smalt verde.

— Lucrătura e făcută de meșteri italieni, spusese necunoscutul cu siguranță.

— Nu la Nürenberg?

— Nu, Magnifice... nemții nu lucrează decît ferecături de Evanghelii, cu figuri en bosselage, pe plăci metalice sufiate cu aur...

Desene de RADU GEORGESCU

Țînțarii fugiseră alungați de fum, se auziră greerii și deasupra locului se ridică iar murmurul nedes-

— Nu e adevărat!

— Ba, da!

— Unde e?

— Ti l-am adus, e în biserică. L-au cărat într-o căruță pînă aici, doi tie credincioși...

— Dacă minți, te ucid!

— Ucide-mă!

Obrazul rece al secretarului era încremenit de o mare durere. Îl urmă prin întunericul curții, nemaibăgînd de seamă vînzoleala din curtea cea năpădită de musafiri gălăgioși.

Biserica se afla aproape, lîngă poartă. Principele văzu un furgon asemănător cu acela al ciumaților. Doi țigani vegheau lîngă o gloabă deșelată cu luminări aprinse în mîini. Nici nu știu cînd urcă treptele tindei și fu înăuntru. Pe o năsălie de brad, cu fața străpunsă de pumnale și cu pîntecele zobit de o ură grea zăcea mort messerul Ottavaino, palid, frumos, cu chipul ca al îngerilor, cu pletele răvășite peste larga-i frunte cu un ultim zîmbet încremenit pe buzele lipsite de sînge. Nu ciuma îl omorise deci, ci mîna criminală a celor ce nu-l iertaseră.

Principele se prăbuși pe lespezi și strigă secretarului care-l urmase speriat:

— Aduceți luminări, să ardă toată ceara din Valahia pentru sufletul acesta neprihănit. Mi-au omorît soarele! Bată clopotele!

mort așa cum doriseră și nu-l mai atingeau nice măcar cuvintele de slavă, nice rugăciunile. Sufletul lui sburase, smult din trupul păcătos.

IV

Pe messer îl adusese maică-sa Evanghelina în palatul cel întunecat de ploi al acelei luni de toamnă, pe o vreme tîrîtă, sicîitoare, plină de melanholie cînd lucrurile dimpregiur i se păreau triste și fără folosință. Răsfoia cărțile dogmatice dăruite de banul Preda sosit într-o scurtă călătorie de la țară pe care iute-l lepădase pentru că nu suferea om în jur și ivirea acelui tînăr cu ochi albaștri, îmbrăcat într-o rasă florentină ce aducea izbitor cu portretul lui Guidobaldo de Montefeltro, Duce de Urbino, văzut în Palatul Pitti îl sguduise din prima clipă.

„Iată un om fatal!" își spuse și vru să-și ia ochii de la privirile lui magnetice. Tînărul scuturase din pletele lungi și galbene și se înclinase cu o gratie feminilă, ducînd mîna la piept:

— Magnifice, supusul vostru!

Vorbise în italiana veche pe care Principele o cunoștea bine.

— Messerul Ottaviano, spusese Evanghelina, o să-l ajute pe Ioan astrologul la întocmirea calendarelor.

— Sînt chiromant și cabalist, adăugase acesta, vin din lume, caut, știu, mai vreau să aflu...

Avea un glas limpede, cristalin

Principele ridicase un epitrahil de mătase cu portretul banului Barbu, îmbrăcat în port călugăresc, suflat ca de o gură de înger cu fir subțire de aur.

— Îți place? întrebase.

— Lucrătură venețiană.

— După ce cunoști?

— După desemnurile făcute în fir plat și fir încrețit.

— Ești priceput.

— Poate.

Zîmbi cu naivitate, avea gura cărnoasă și dinții mărunți și albi, o gură sănătoasă, proaspătă de fată.

— Cîți ani ai?

— 23...

— Și-atîtea cunoști?

— Poate.

— De ce spui mereu poate?

— Așa se cuvine. Nimeni nu știe prea multe lucruri...

„Va muri tînăr", e Pic della Mirandolla în carne și oase.

— Cunoaște domnia ta mai multe grăiuri?

— Latina, francesa, turca, greaca și limba cea arabă. Am trăit și în Spania.

— Deci și spaniola?

— Și!

— De ce nu stai într-un loc?

— Nu mă țin.

— Cine?

— Principii vor să fie lingușiți, sînt și intrigant.

Vorbise serios ca despre altul.

„O să-l opun lui Ioan, astrologul, învîrt aceleași stele și mincîuni. Vor fi precum cei doi Efori la luptă în bătăliile Lacedemonienilor. Discordia acestor doi regi ai astrelor va fi pavăza puterii mele".

— Urmărești ceva? îl mai întrebă.

— Steaua Pelin a Apocalipsului...

Părea nebun cu privirile lui albastre, profunde, nevinovate și ticăloase în același timp, cu gura aceea fragedă, pofticioasă, plină de mînciuni și de invenții.

Principele îi luă mîna pe care strălucea inelul cu lumină fanatică. În intarsitură, abia zărit strălucea semnul cavalerilor Kadach.

— Rămîi? îl întrebă.

— Ce pot face?

— Ei te-au trimis?

— Nu, legea.

— Vrei să faci ceva?

— Caut urmele templului ridicat de meșterul Hiram Abi, aflat în centrul Universului.

— Nu aici e centrul Universului.

— Știu, dar aici vor fi banii care mă vor duce acolo.

— Acolo, unde?

— Cine știe?

Apoi vorbiseră despre nunțile chimice și secretul Templierilor. Principele cunoștea unele lucruri, dar era uimit de mintea tînărului messer.

— Nu ai mai trăit vreodată? îl întrebase turburat ieșind pe galeriile Palatului.

Afară țiriia sicîitor ploaia. Bucurescii i se părură Principelui un loc de exil, o provincie pierdută a Universului. Îi luase mîna și priviseră geamurile murdărite de urmele cenușii. Urcaseră treptele foișorului despre Doamna și priviseră ulițele noroite. Treceau sacagiii plouați fără să-și fi vîndut apa, în ziua lor cea mai nenorocită.

— Cunoști Oracolele? mai întrebase cu o spaimă abia ascunsă Principele.

— Toate cele 85 de mijloace tradiționale.

— Bibliomanția, cristalomanția, chiromanția...

— Și xilomanția.

— Tălmăcești visele?

— Da. Intru repede în legătură cu eul profund și spun despre viețile anterioare...

— Cunoști și disciplinele ermetice ale Marelui Orient?

— Tot.

— O să-mi fabrici și aqua-toffana?

— Da, o să-ți vindec copacii. Magnifice prin magnetism. Scot fluidul din pietre. Inelul meu vede în trup, uneori vindecă, dar să nu mă crezi totdeauna, mint.

— De ce?

— Nu știu...

— Cît să-ți dau ca să rămîi?

— 4 000 de taleri pe an.

— E o avere.

— Știu.

— Atunci?

— Nu pot altfel. Trebue să ajut la ridicarea Marelui Templu ce va fi cel mai grandios lucru de sub Marele Firmanent...

— Cunoști legile țării? Drepturile și îndatoririle?

— Da.

— Îți poți pierde capul...

— Am mai murit...

Pe fața lui nu tresărea nice un mușchiu, se uita undeva în galerii și asculta ploaia de afară. Treceau slugi cu cafele și curînd fumul se ridică între ei ca un văl, cînd arseră ciubucele tute aprinse. Trebuia să-l îmbrace în vestmînt oriental, să-l facă să lepede acea rasă și sandalele și curelele. Dar el visa atunci, ca într-un loc nou, sosind parcă de undeva din constelații.

— Ce mai știi? întrebase lacom Principele.

— Hrematistica.

— O, l-ai citit și pe Aristotel?

— Cum, nu?

— Sînt bogat.

— Cine știe...

În glas avea atunci o spaimă pe care Principele și-o aminti cu groază acum cînd zăcea între luminări la picioarele lui, ucisul.

Îi întinsese palma stîngă.

— Spune dacă cunoști? Ce se vede?

Ottaviano tăcuse o vreme și ridicase ochii săi albaștri de înger spre el.

— Pot să mărturisesc tot?

— Da.

— Ai curaj.

— Am.

— O să mori violent. Dulceața sfîrșitului va fi într-un mormînt mic...

— Minți!

— Nu-ți place?

— Minți!

— Nu.

— Te arunc în pimnițe și te voi schingiui...

— Te înspăimîntă adevărul!

— Pleacă!

Messerul dăduse să coboare scările foișorului. Afară negura cobora peste curțile tăcute ale Palatului.

— Rămîi!

Stătuse.

— Ce să-ți dau ca să-ți răscumpăr prezicerile?

— Nimic.

— Și eu știu a ghici. Dă-mi palma...

Ottaviano i-o întinsese.

— Și tu ai să mori de fier...

— Nu mi-e frică, zisese el cu glasul cel de copil. Adevărat spui. Stau sub o planetă neagră, nu?

— Nebunii ale gurii. Să-mi faci Foletul pre anul ce vine că Ioan, astrologul meu a ostenit.

— O să-l fac, dar să-mi dai talerii.

— Toți?

— Numai o parte. Imi trebue haine. Petrec bine cu lumea, trebue să am.

Principele îl măsurase iute cu o privire ucigașe.

— Ce încredere pot să am în tine?

— Încrederea vine adusă de credință. Ai nevoie de mine. Nu stai bine între zidurile acestea bisericoase. Vreau să te îmbogățesc.

— Dacă aș fi avut nevoie tot de la Stagirit aș fi știut-o. Aurul meu se varsă peste lume.

— Cîtă trufie, nu mai spune la nimeni.

— N-am spus. Numai tu știi...

Îi luase mîna fierbinte și messerul nu și-o retrăsese. Din ochii lui puri cădea un cîntec mut, pervers. Bazele îi erau umede ca înaintea unei nunți de taină.

CRONICA TEATRALĂ
LA LUGOJ

Ce este altceva istoria, decît memoria lucidă și tenace a evenimentelor, recunoștința generațiilor urmașe pentru faptele înaintașilor lor? Nu de azi, de ieri, se știe cît de frumos, romantic și de tumultos este locul pe care îl ocupă Lugojul în istoria culturală a patriei noastre. Aci a trăit cărturarul sortit să rămînă fără nume „Anonimus lugosiensis", autorul „Dicționarului valaho-latin" datînd din veacul al 17-lea. Aci a răsunat în primăvara anului 1848, la memorabila adunare a revoluționarilor pașoptiști din Banat, glasul lui Eftimie Murgu, într-o căsuță din acest oraș s-a scris întîia nuvelă din viața meseriașilor români, aceea a lui Ion Popovici-Bănățeanul și tot de numele acestui oraș este legată mișcarea muzicală și dramatică de amatori prin rădăcinile ei cele mai adînci. În epocă, vocea lui Traian Grozăvescu a stîrnit senzație pe cele mai mari scene muzicale din Europa și e probabil că distihul popular „Mîndră țară e Banatu' / că la noi cîntă tot natu", de la Lugoj va fi pornit ca suveica unei fermecătoare și nemuritoare ciocîrlii însetată de lumină și înălțime. Cele mai vechi companii teatrale din țară, în veacul crinolinelor, al poștalioanelor, al căruțelor cu paiațe, al rampelor iluminate cu luminări tremurătoare, de ceară, au găsit în Lugoj nu numai un oraș însetat de arta scenică, dar și cunoscător și familiarizat cu teatrul printr-o tradițională mișcare locală de artiști amatori. De cinci sferturi de veac încoace, chiar și azi, din cîte pasiuni sînt pe lume, lugojanul ține cel mai mult la cîntec și la arta scenică. Trupele românești de teatru, în mijlocul cărora s-a aflat o dată și Eminescu, sufleur și actor, erau primite cu fanfare și tarafuri lăutărești, lugojenii le ofereau spectacolul alegoric al retragerilor cu torțe, iar banchetele, ploaia de autografe, fotografierile în grup și despărțirile în gară căpătau prin longevitate caracterul unei tradiții de o frumusețe cum vor fi dobîndit în lume numai puține orașe.

Am fost, în aceste zile de toamnă, martor la Lugoj al uneia din cele mai emoționante aniversări artistice, aceea menită să elogieze truda și pasiunea a 125 de stagiuni teatrale de amatori cîte s-a ostenit să numere și să adune pînă azi acest atît de simpatic orgolios colț de țară. Am făcut parte din solia celor aproape o sută de actori pe care primul teatru al țării a trimis-o în semn de omagiu la această sărbătoare în orașul Anei Lugojene și al actorului G.A. Petculescu și, de la fereastra vagonului special, am putut vedea modul de-a dreptul emoționant în care urmașii lui Pascaly și Costache Caragiale erau primiți în gara ticsită de localnici încărcați cu flori. Vreme de două zile, cît artiștii Naționalului din București au poposit la Lugoj, vizita lor omagială culminînd cu spectacolul piesei Apus de soare, într-o distribuție memorabilă, au avut darul să evoce tuturora ecoul nemicșorat în durată al celor 125 de stagiuni locale. Era un ecou direct de la replicile rostite de Eminescu, pînă la înflăcăratele versuri ale junelui poet bănățean Iulian Grozescu, (în 1868):

„Căci azi Talia română
Prima dată a sosit.
A sosit să ne vestească
Că așa vom mai trăi
Limba dulce românească
Dacă-am știi-o a iubi..."

Era un ecou nemijlocit de la chipul frumos al Mariei Vasilescu pe care Eminescu la cîntat în poezia La o artistă, admirîndu-l din cușca sufleurului și la Lugoj, ecou străbătînd deceniile pînă în momentul cînd, pe peronul gării lugojene brațele artistelor Carmen Stănescu, Maria Voluntaru, Simona Bondoc, Draga Olteanu, Valeria Nanci-Birlic, Mitzura Arghezi, Eugenia Dumitrescu, Ilinca Tomoroveanu, ale tuturora, s-au trezit încărcate cu trandafirii grădinilor bănățene.

Era un ecou direct de la glasurile actorilor bucureșteni din veacul trecut care nu încetaseră a răsuna pe scena acestui oraș în turnee rămase istorice, pînă la glasurile lui Calboreanu și Brancomir, așa cum ele au răsunat în seara zilei de 24 septembrie pe scena lugojană sărbătorită și recunoscută pentru gloria senectuții sale. Spectacolul a culminat cu o furtună de aplauze și cu o maree de ovații, minute în șir, cu o sală electrizată de entuziasm, cum nu mi-a fost dat să văd niciodată pînă atunci.

În momentul cînd un splendid coș de flori a fost depus pe scenă, în fața colectivului Teatrului Național, directorul Casei locale de cultură a trebuit să aștepte lungi minute pentru ca să poată în sfîrșit adresa acest salut: „Permiteți-mi ca în numele miilor de admiratori din Lugoj, care n-au reușit să urmărească acest minunat spectacol, și ai sutelor de participanți adunați în această sală, să aduc cele mai sincere și calde felicitări neobositului colectiv al primei noastre scene, prezent la această sărbătorire, pentru marea lecție de teatru care a dat-o cu atîta strălucire artiștilor amatori lugojeni. Cuvintele mele sînt prea neînsemnate spre a sublinia momentul de față. Poate istoricii de teatru ai secolului XX vor evoca fără reținere, la obiect, această pagină glorioasă la care i-au adus contribuția prin modestele lor realizări artiștii amatori precum și publicul iubitor de frumos din orașul de pe malul Timișului. A intrat în tradiția orașului nostru de a primi cu venerație și căldură vizitele mult îndrăgitului colectiv bucureștean. Cei onorați ne simțim noi, sărbătoriții de azi. Nu-mi pot încheia cuvintele fără să aduc un omagial salut maestrului scenei române, artistului poporului George Calboreanu, artiștilor emeriți Carmen Stănescu, Maria Voluntaru și Nicolae Brancomir, tovarășului Victor Moldoveanu, laureat al Premiului de Stat, precum și întregului colectiv de actori, regizori și mașiniști, care n-au precupețit nici un fel de oboseală spre a veni în mijlocul nostru și a ne prezenta acest magistral spectacol.

În numele actorilor Teatrului Popular care păsește, de azi, în cea de-a 126-a stagiune, permiteți-mi să vă mulțumesc și să vă invit a veni cît mai des în orașul lui Petculescu, Vidu, Braniște, Brediceanu și Traian Grozăvescu."

Nu sînt cronicar dramatic; totdeauna cînd m-a emoționat un spectacol, am ovaționat, am bătut din palme, am plîns uneori, dar știu că nu mă înșel dacă afirm că sărbătoarea celor 125 de stagiuni ale mișcării artistice de amatori din Lugoj, cea mai veche din țară, a primit drept omagiu din partea Naționalului bucureștean, cel mai strălucit spectacol pe care l-a avut vreodată piesa lui Delarrancea Apus de soare. O sută de actori și mașiniști pe care i-am însoțit în vagonul special de la București la Lugoj și apoi îndărăt, mi-au oferit revelația unui spectacol memorabil. Istoria artistică a Lugojului, atît de orgolioasă în a păstra vii și nesterse clipele ei înălțătoare a cunoscut în aceste zile, la scenă deschisă, aplauzele și ovațiile națiunii întregi. Peste decenii și veacuri așezat acum în cea mai frumoasă vitrină a muzeului local, înaltul ordin „Meritul cultural" cl. I-a care a fost decernat străvechei mișcări teatrale de amatori din Lugoj, nu va înceta să vorbească viitorimii despre acest eveniment sărbătoriți atît de frumos și de strălucit.

Petru VINTILĂ

Ioana D'Arc

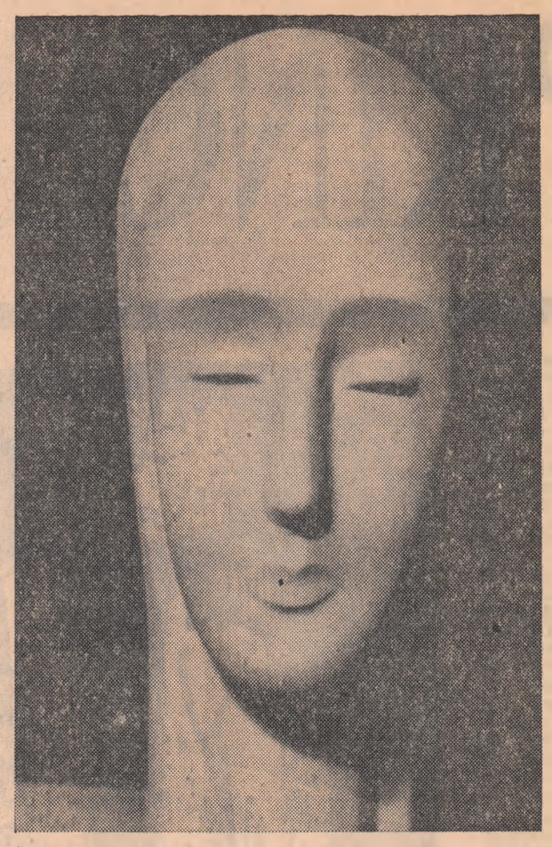

Steaua nordică

MILIȚA PETRAȘCU
(Din expoziția personală de la Galeriile de artă ale Fondului plastic)

MADRIGALUL ROMÂNESC

Tradiții ale muzicii noastre

Dintre compozitorii înaintași de la sfîrșitul secolului trecut, Iacob Mureșianu Gheorghe Dima și Eusebie Mandicevschi sînt aceia care — fără a crea madrigale în adevăratul sens al cuvîntului — se apropie oarecum (mai degrabă prin conceptul arhitectonic și polifonic) de climatul specific al madrigalului renascentist italian. Mureșianu și Dima concep pe alocuri o interesantă dar destul de liberă polifonie imitativă; în schimb Mandicevschi preferă rigurozitatea utilizării stricte a principiului canonic (piesa: *Sfîntă muncă*).

Madrigalul românesc este într-adevăr domeniul din muzica corală în care „înaintașii" au fost realmente niște înaintași; precursori ai unei ulterioare și remarcabile dezvoltări — tîrzii — a genului coral celui mai complex. Odată cu Alfonso Castaldi și D. G. Kiriac, madrigalul românesc începuse a se contura, părăsind aerul copilăriei; în sensul că o dată cu *Lauda di Beatrice* de Castaldi, dar mai ales cu piesele concise dar polifonice ale lui Kiriac se poate vorbi de încercarea — convingător realizată și chiar la un apreciabil nivel artistic, — de a îmbina (sau combina) specificul contrapunctului palestrinian cu originalitatea spiritului model autohton.

Fenomenul acesta de maximă importanță și interes este unitatea (în ciuda unor pronuntate diferențe stilistice) și continuitatea în evoluția madrigalului românesc: de la Castaldi și D. G. Kiriac la creațiile recente ale lui Anatol Vieru, Tiberiu Olah, Aurel Stroe, Cornel Țăranu, trecînd prin punctele marcate de D. Cuclin, Roman Vlad, Liviu Rusu, Sigismund Toduță, Zeno Vancea.

Comune le sînt elementele de folclor (aparînd fie mai direct, fie transfigurate subtil, esențializate), rafinamentul, discreția exprimării, refuzul idilismului bucolic în favoarea abordării temerare a problemelor profunde și esențiale ale epocii. Punctul culminant al creației noastre corale, madrigalul este poate genul cel mai viu și mai reprezentativ: un gen în plină formare, în fața căruia se deschid de-abia de acum încolo, perspective nebănuite. Firul retrospectivei, orientat cu înțelegere largă, cultă a fenomenului muzical autohton și universal, ne dezvăluie frumusești noi și nebănuite.

Lauda di Beatrice, cor pentru 8 voci „a capella", datînd din anul 1921 a fost dedicat societății corale „Carmen" și animatorului ei, D. G. Kiriac; amplul madrigal creat de Castaldi după sonetul „Tanto Gentile" din *Vita nuova* lui Dante — prezentat în primă audiție bucureșteană la 1 ianuarie 1922 — rămîne o lucrare emanînd o stranie frumusețe, ținînd de climatul liric al unui sentiment de nobilă adorație; un madrigal liric — structurat în formă tripartită (concepută mai degrabă după principiul simfonic decît după cel dramatic) și îmbinînd știința conducerii contrapunctice cu aerarea momentelor, contrastante, acea inefabilă asimetrie a frazei în simetria perfectă a ansamblului, suflul dens sau spiritualizat al vechilor maeștri renascentiști ai genului: Palestrina, Gesualdo da Venosa, Orlando di Lasso, Monteverdi. Armonia este însă profund funcțională, rareori agrementată de unele modulații, nu lipsite de îndrăzneală, ritmica — de asemenea cea clasică (cu cvadratura consacrată a fiecărui timp marcat în fiece măsură).

Interesantă de asemenea tratarea formației corale la 8 voci, grupată de fapt separat după tehnica „a cori spezzati"[1]): din acest punct de vedere Alfonso Castaldi este primul compozitor român care are viziunea noutății utile a principiului stereofoniei spațiale.

Deși nu a compus propriuzis madrigale în spiritul și în tiparele formelor renascentiste, Kiriac s-a dovedit a fi un maestru al genului; numeroase piese ale sale, concise (oscilînd poate între miniatura și poemul coral, cum ar fi *Cîntecul mireselor, Am umblat pădurile, Străină pe lume*) se apropie de stilul madrigalesc prin predilecția pentru o polifonie delicată, rafinată, polifonie plantată însă puternic (prin linia melodică și armonie) în solul modal specific românesc.

Nu mai avem de-a face în cazul lui Castaldi cu un neoclasicism de tentă oarecum neutră, ci cu o deschidere rolevatoare de noi orizonturi, pînă atunci nebătătorite. Kiriac este în mare măsură (alături de Enescu) unul din întemeietorii școlii românești moderne de compoziție și în orice caz rămîne întemeietorul școlii moderne actuale.

Semnificative cele declarate de compozitorul și folcloristul Béla Bartok într-o scrisoare (datată 22 aprilie 1910) adresată lui D. G. Kiriac: „Cunosc corurile mixte ale dumneavoastră și cred că dumneavoastră sînteți singurul din România care se ocupă de muzica populară ca adevărat artist! Într-adevăr lucrările lui Kiriac pledează convingător pentru ideea de *specific românesc*, dar cît de departe rămîn ele de încercările minore ale numerosilor compozitori și încadrabili poate doar unui etnografism pitoresc primitiv! Kiriac a avut ca nimeni altul dintre cei supranumiți „înaintași" rafinamentul superior al simțului măsurii; în plus, un talent efervescent și o temeinică măiestrie componistică; Kiriac a învățat folclorul, precum poetul limba maternă. De unde caracterul autentic, „realizat" al majorității compozițiilor sale. Ceea ce, se pare, uneori reprezintă chiar esențialul.

Costin MIEREANU

[1]) Coruri despărțite — procedeu inițiat în sec. al XVI-lea de către flamando-italianul Adrian Wilaert în bazilica San-Marco din Veneția.

RADU LUPU

Hazardul ne-a oferit prilejul de a-l cunoaște personal pe Radu Lupu. Preocupări și sarcini de altă natură nu ne-au îngăduit să urmărim toate concertele și concursurile din cadrul Festivalului „George Enescu". Iată însă că, pe neașteptate adunați în jurul aceleiași mese de restaurant, (una dintre puținele ferite de diluviul care se abătuse acum cîteva săptămîni asupra Capitalei) — am stat de vorbă cu premiantul întîi al concursului Van Cliburn. Nu primise încă o distincție similară din partea juriului nostru; se afla în preziua primei etape și, stăpînit de emoție, prefera să asculte spaimele lui interioare.

Radu Lupu are un fizic agreabil; este pianist de înaltă clasă, iubește pe Bach și pe Beethoven.

Dar mai presus de orice, Radu Lupu nu se crede geniu; are modestia suverană a nobilei lui calități.

L-am întrebat despre mieul, dar atît de gloriosul lui trecut, despre viitorul care și-l deorește, despre tensiunea clipei pe care o trăia. Mi-a răspuns ca un tînăr bine crescut și ca un artist care-și rezervă pentru scenă gesturile și atitudinile magnifice. Să spunem că ne-a cîștigat? Mai este oare nevoie după această abruptă intervenție într-un domeniu în care — la nivelul comentariului critic — nu ne simțim acasă?

Fapt este că a doua zi ne-am dus să-l ascultăm în cadrul primei etape, cu teama unei deziluzii posibile și cu spernța, mai puternică, a unei verificări de intuiție. (Viața ne-a învățat să privim cu îndoială sceptică rezultatele celor mai glorioase întreceri).

Nu ne-nșelasem.

Cînd s-a apropiat de pian, Radu Lupu nu mai era același; băiatul de 22 de ani se înfățișa matur.

A cîntat succesiv Bach, Beethoven, Liszt, Debussy, Chopin și, dintr-o dată, sub vigoarea dramatică a copilului cu care în preziua vorbisem, pianul căpăta ritmul inimilor noastre. Virtuos de briliantă alură romantică, instrument muzical viu, Radu Lupu domina sala — stăpîn peste sunete și tăceri. Ceea ce este remarcabil în interpretarea lui, tehnicitatea și puterea excesivă se îngemănau cu rafinamentul notei abia șoptite, filată pînă la complicitatea suspinului. Auzisem, cu cîteva minute înainte, același studiu de Liszt interpretat de un concurent german, remarcabil de altfel. Radu Lupu îl depășea — vulturește.

Nu se poate prevede la ora asta dacă va deveni compozitor, dirijor sau dacă va rămîne instrumentist. Toate drumurile muzicii îi sînt larg deschise — cele imperiale bineînțeles.

Ne mărginim deocamdată să-l aplaudăm — lăsînd altora mai competenți sarcina de a-l analiza, — să-l aplaudăm pentru senzațiile de mare artă pe care ni le-a oferit ca interpret. Știm — ca toți iubitorii de frumos — cît este de trecătoare admirația pe care o suscită mesagerul solitar al nepieritoarelor capodopere; arta lui trăiește sublimă, absolută în momente de mare combustie doar în paroxismul clipei.

Ne gîndim însă la cuvintele lui Antoine de Saint-Exupery; „Esențială în lumînare nu este ceara care lasă urme — ci flacăra".

Și-i mulțumim lui Radu Lupu pentru lumina pe care o răspîndește și o va răspîndi în sufletele ascultătorilor. Într-un secol pîndit de întunecimi să salutăm pe acela care simte chemarea de a purta o făclie.

N. CARANDINO

Desen de SILVAN

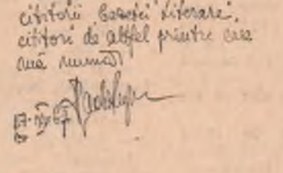

Autograful pianistului

carnet cinematografic

CASTELANII

Nu zic că acest film e curajos. Nu se cheamă curaj a refuza să faci imposibilul. Se știe, în societatea noastră, a face treabă bună înseamnă a combate pe cei care fac treabă proastă. De cînd lumea, virtutea este rezistența la păcat. Numai descriindu-l pe acesta, o poți zugrăvi bine pe cealaltă. A crea pe tărîm obștesc înseamnă a distinge ceea ce se opune creației. Maeștrii artelor de povestire vor înfățișa deci (fie dramatic, fie satiric) această realitate în luptă. Autorii filmului *Castelanii* au încercat să facă așa. Filmul are adesea haz și substanță. Îndărătul nostimadei se întrevăd implicații grave și multe.

Și iarăși: de ce să n-o spunem? Aici comicul verbal este uneori de calitate caragialescă atunci cînd nu-l îneacă livrescul. Este jargonul social și sociologic caraghios (fiindcă, însușit de curînd) al miticilor timpurilor noastre. Asta ne readuce la falsele critici ale junimiștilor cu privire la „formele fără fond". Este de datoria profesorului (iar romancierul, dramaturgul, scenaristul sînt profesorii noștri prin excelență) să ne învețe că felul ridicol de a vorbi al unora indică pe cine trebuie să combatem și să pedepsim. În filmul lui Süto și Turcu, este o cooperativă condusă numai de șmecheri și lichele. Dar e suficient să le vină pe cap un singur om cinstit, pentru a li se dejuca toate planurile. Asta, cu concursul unui control venit mai de „sus". Procesul se bazează pe un complot amuzant, pe o păcăleală. Dar asta jenează, prea seamănă a hokus-pokus. Mai întîi, pentru că toată povestea e în stil de farsă și mai ales pentru că reformatorii de moravuri recurg adesea la asemenea tertipuri (înscenări, păcăleli etc.) care se pot transforma în metodă!

Regizorul Turcu, într-un interviu dat presei cinematografice, a spus: „Castelanii" nu este un film pe gustul snobilor. Am subliniat replicile ca să ajut *înțelegerea* lor. Pentru asta era nevoie de o tratare *tradițională*, evitînd cadrajele *moderne* care ar fi *distras atenția de la ce spun actorii*". Așadar regizorul se scuză că nu s-a exprimat *incomprehensibil*, cum este modern astăzi, ci, bietul, a fost nevoit să se exprime *tradițional*, în stil de „Cinéma de papa", adică astfel ca să-l înțeleagă toți proștii. Ce era, sărmanul, să facă?

Interesantă confesiune.

Cu privire la actori trebuie să spunem că, bineînțeles, toți jucau bine. Dar, tot bineînțeles, toți scăpau, din cînd în cînd, cîte o notă falsă. N-au nici o vină. Prin talent și inteligență, tot jucînd, și jucînd, și iar jucînd au ajuns ei la acea naturalețe fără de care azi un actor nu este actor. Dar aici mai intervin în spiritul „naturaleții" și unele mijloace tehnice, obișuitul postsincron, care mai mult strică decît drege.

În filmul acesta remarcabil era Colea Răutu. Iar cei ce au putut găsi că Tudorel Popa cam șarjează, le voi spune că dimpotrivă trebuie lăudat pentru a fi simțit că rolul lui de lichea integrală și de lingău absolut, rolul său de periuță a șefului îi cerea să-și picteze personajul cu o grimasă. Ilinca Tomoroveanu, care a făcut progrese atît în dicțiune cît și în frumusețe, ne mai dezintoxică de toate zecile de identice covergirls și striptease-girls. Despre Radu Beligan, în sfîrșit după multă vreme, fiind solicitat de cinematografie, și despre Marcel Anghelescu, fără să se simtă jigniți am spune în nota talentului lor, care, însă, merită mai mult răsfăț. G. Stănescu este o apariție plăcută și, cu inerentele stîngăcii ale primului film, promite. După „Castelanii", noul film românesc, care pe lîngă calitățile sale are și unele facilități de rezolvare în construcție și chiar în exprimare, așteptăm cu încredere, căci se poate, comedii și filme care să ne satisfacă exigența.

ȘEFUL SECTORULUI SUFLETE

...este o cascadă de cuvinte înconjurată cu oameni. Cuvinte care au acel haz serios pe care îl întîlnim la Oscar Wilde. Ca și la el, personajele sînt aforisme care se plimbă, gîndiri ambulante. Asta nu ia nimic din valoarea dramatică și cinematografică a lucrării. Căci tema, ideea pe care-s axate faptele, este un gînd, sau mai exact o răzgîndire, sau și mai exact două răzgîndiri. O fată (Irina Petrescu) sensibilă și sinceră, după ce avusese nerozia să iubească pe un gogoman plin de el și de sentimente posesive (Caragiu), este trezită la năzuințe mai de bună calitate pentru că a întîlnit un tînăr (Beligan) visător și de o mare onestitate sentimentală, timid și delicat, de o profundă seriozitate, de o neașteptată înțelepciune. Și ei e îndrăgostit de ea, și tot ca ea, îndrăgostit „cu întîrziere". Desigur, cei doi se vor revedea. Dar înainte de asta, ea îl va întîlni în propria ei minte, în gîndurile și planurile ei. Cu acea judecată vagă dar infailibilă a căderilor pe gînduri, ea și-l închipuie ca pe îndreptătorul, sfătuitorul, salvatorul inimii sale, ca pe omul care îi va aduce adevărul vieții. Cum se întîmplă în vis și în alte asemenea stări semi-conștiente, gîndurile împrumută acum materiale concrete din viața de toate zilele, din stilul acestela, care, uneori grotesc, alteori înduioșător, va îmbrăca evenimentele și imaginile. Eroina noastră va prefăce în visările sale pe tînărul viitor mîntuitor și prieten într-un cogeamite șef al unui important sector, „Sectorul suflete" al importantei instituții zisă Sfatul Popular. Iată-l deci pe sfiosul și cumintele nostru prefăcut într-un responsabil al sufletului, comandant al acestui sector și organizatoric al inimii, tehnician al fericirii cetățenilor. Adesea personajul real și cel imaginar apar pe ecran fie simultan, fie repede unul după altul, deosebiți prin acel alb lăptos gen „8½" inventat de Fellini, dar mai ales prin tonul profesoral și oficial al șefului sectorului suflete. Ambianța, decorurile (Marcel Bogos) sînt și ele prezentate pe două planuri de luminozitate. Ba chiar, aici, la decoruri, s-a adoptat un stil dinadins trucat, ireal, ca să semene mai bine cu visul, cu gîndul, cu basmul, cu poveștile pe care ni le spunem nouă înșine.

Toți interpreții joacă bine. Ei au înțeles exact tonul care convine personajelor: tonul astmatic al imbecilului umflat și sigur de sine (Caragiu), dubiul ton al lui Beligan, cînd retoric, apodictic, aferat, și cînd copilăros, caraghios, înduioșător; apoi jocul Irinei Petrescu, felul ei de a emite fiecare vorbă ca împinsă de o judecată nouă, prealabilă și parcă mereu zăbovind niței să-i vie, ca să dea brînci cuvîntului. Fiecare frază e punctată de un moment de imobilitate, în care Irina Petrescu zîmbește larg și fix, fix ca o fereastră care s-a deschis, mișcarea acum aparținînd lucrurilor pe care fereastra deschisă le lasă să fie văzute. Despre Radu Beligan este și greu și ușor să vorbești. Dublul Goreșeful sectorului suflete, emană un complex de sentimente și de stări care se pot concretiza: talent și inteligență umană și actoricească. Muzica lui Mălineanu, care are meritul să fie muzică, iar nu încoerență sonoră pompos numită funcțională, adaugă, întărește atmosfera aceasta de poveste petrecută în gînd, împletită cu realitatea, povestea a două curate, cinstite răzgîndiri. Gheorghe Vitanidis, care a regizat acest film „nouvelle vague", foarte departe de „clasicul" stil din „Gaudeamus", a dovedit încă o dată că este un regizor cu nuanțe.

Nefiind o analiză foarte amănunțită, nu mai semnalăm unele inconsecvențe ale filmului, ci îi salutăm apariția pe ecran.

D. I. SUCHIANU

PIETRELE SUFLETULUI

Se desfășoară pe tăcute și aproape și pe neștiute, într-o delicată intimitate de lucru, pe la marginile Genevei, o viață artistică fără reclamă și fără buciumul profesional pe care unii îl sună pe la răspîntii, supărător. Aproape că nu-i descoperi pe adevărații artiști dacă nu te încăpățînezi să le dai de urmă — descoperirea lor e de cele mai multe ori o revelație!

În mai toate orașele mari ale Europei, o industrie pseudo-artistică amenință bunul gust și elimină, pentru marele public, adevărata contribuție a pictorilor și sculptorilor la viața spirituală actuală. Geneva chiar abundă în „Galerii de artă", anticariate și ratoane decorative în marile magazine, unde circulă tot felul de „producții" numite de artă. Cu excepția citorva expoziții serioase și a participării unor colecționari de primă mînă, vitrinele și sălile lor de expunere denaturează sensurile frumoase ale artei. Invazia anilor trecuți, de așa-numitele piese ale „artei negre" fabricate prin dedesubturile incriminatelor galerii ori prin ateliere obscure, imitînd modelele originale,' poartă și anul acesta marca unui interes comercial deosebit, oferind un exemplu de abdicare de la autenticitate și valoare intrinsecă, în folosul negustoriei minore.

L-am regăsit în peisajul albastru al apelor Ronului, pe aceeași ulită cenușie a sfîrșitului de oraș, pe filosoful-sculptor Arnold Goldschmid, în cămăruța lui cît o chilie mînăstirească: trecuseră doi ani de cînd ne cunoscuserăm sub arborii bătrîni din Parc des Eaux-Vives, în tovărășia de piatră și de bronz a expoziției de sculptură în aer liber.

Pe masa dinspre fereastră, un portret în piatră vînăt-cenușie cu șerpuirea unor șuvițe irizate ale materiei: portretul domnișoarei Anne Vouga l... O domnișoară cu ochii migdalați care a tăiat Europa în două ca să vie în această vară a turismului international să vadă splendorile Deltei și să-și oglindească în spumele mării, chipul... Portretul e mai mult decît un chip și o asemănare: e vibrația tinereții descifrate din tainele visărilor și ale căutărilor artistice. O piesă de mare valoare, în spiritul căreia tresăreau gîngășii, sentimente, frumusești, ale subiectului, ale artistului...

Arnold Goldschmid participase în luna iunie '67 la Expoziția de sculptură a Genevei, deschisă în sălile Muzeului Rath: i-am văzut lucrările întoarse acasă, în atelier... Două grupuri statuare, unul — patru torsuri —, celălalt o compoziție cu trei personaje feminine. Două maniere deosebite ale unui stil personal, unic și de sinteză, de poezie concentrată, de exprimare plastică a legăturilor de spirit între oameni.

Dacă grupul celor trei dă senzația de unitate și armonie prin rotunjimea conturelor și echilibrul ideii — reflectare, veghe, așteptare —, cele patru torsuri se desprind din coordonatele mai severe ale concepției artistului. Vigoare, bărbăție, dîrzenie, sugerate de aceste trunchiuri omenești tăiate cu nerv în piatră, colțuroase, aspre, neclintite... Sînt două forme de exprimare, una activă, cealaltă de ușoară melancolie, ambele izvorîte din frămîntări și neliniști. Sînt lucrări de adîncă intensitate dramatică, unde artistul nu face nici o concesie facilității și nici detaliului inutil. Sînt valori nu numai prin expresie plastică, de concentrație maximă a năzuințelor profesionale: lucrările au valorile sensibilității cele mai fine, dăruite de artist operei lui, dăruite de viață și împrejurări artistului care a știut să separe, să contopească și să sublinieze înalte stări sufletești.

Priveam împreună aceste lucrări, el în tăcerea discretă a ceasului de cumpănire, eu mut de emoții. Ne despărțisem de noi și ne regăseam pe undeva, în lumea nedefinită, unde formele materiale pluteau ca norii, unde sufletul părea făcut din constelații, unde vibrau eteric hartele gîndului, unde ceva neștiut se aduna ori se împrăștia de la sine... Se înfiripase în acest ungher de oraș, între pietre și suflet, fericitul climat al visării desprinse din obiect: l-am înțeles atunci mai bine pe artist și am priceput, mîhnit, de ce o lume, orbită de neon și de luminile false ale vitrinelor „de artă" nu putuse înțelege subtilitatea acestor pietre, nezărînd măcar scînteia de Luceafăr a unuia dintre cei mai talentați artiști ai timpului nostru...

Barbu T. ARGHEZI

PROBLEMELE LITERATURII COMPARATE

în discuția Congresului internațional de la Belgrad

Între 30 august și 5 septembrie, s-a desfășurat la Belgrad cel de al V-lea Congres al Asociației de literatură comparată. Au participat reprezentanți ai tuturor țărilor care au adus contribuții de seamă la dezvoltarea acestei disciplinei de mare actualitate. Au fost de față personalități cu vechi merite în domeniul istoriei, teoriei și literaturii comparate ca — de pildă — Marcel Bataillon de la Colege de France, Werner P. Friederich din Carolina, Rêné Wellek din Yale, Robert Shaskleton fostul președinte al Asociației, din Oxford, Jacques Voisine de la Sorbona, actualul președinte, V. Jiermunski și M. Alexeev de la Academia de științe din U.R.S.S., S. Ota de la Universitatea din Tokio ca și numeroase alte nume din toate părțile lumii, din S.U.A. și pînă în Japonia. Au fost reprezentate, de asemenea, țările socialiste din răsăritul și sud-estul Europei care au adus contribuții substanțiale.

Congresul și-a desfășurat lucrările într-un înalt spirit internațional cu atenție egală pentru toate delegațiile de față și cu dorința de a da un nou impuls comparatismului mondial.

Problematica a fost, prin ea însăși, semnificativă. S-a discutat despre curentele literare ca fenomene internaționale, despre literatura orală și literatura scrisă și despre literaturile slave și interpretarea lor de către celelalte literaturi. Accentul a căzut îndeosebi pe cea dintîi serie de probleme care au fost expuse atît în mod general, teoretic, cît și pe curente. Acad. Jirmunski din U.R.S.S. a prezentat, de pildă, tema în ansamblul ei, în timp ce Rêné Wellek din S.U.A. s-a referit la conceptul de simbolism. Au fost trecute în revistă toate marile curente literare începînd cu umanismul Renașterii, trecîndu-se la romantism, la realism, la simbolism, la curentele de avangardă și pînă la realismul literaturilor socialiste.

Contribuția românească s-a dovedit, și în acest domeniu, fructuoasă și oportună. Semnatarul acestor rînduri a prezentat o comunicare cu privire la umanismul Renașterii în țările române, prof. N.I. Popa de la Universitatea din Iași s-a referit la aspectele proprii ale realismului și simbolismului la noi, prof. Liviu Rusu de la Universitatea din Cluj la locul romantismului românesc în cadrul celui european, conf. Vera Călin de la Universitatea din București la aspectul special al suprapunerii curentelor în literatura română, în timp ce Matei Călinescu, lector la Universitatea din București s-a ocupat de curentele de avangardă și raporturile lor internaționale, iar Stan Velea, cercetător principal la Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu" s-a referit la poporanismul românesc în raport cu cel polon și rus. Unele aspecte ale problematicii folclorice au fost tratate de Radu Niculescu, cercetător la Institutul de etnografie și folclor, care a menționat relații între literatura epică română și slovacă.

E semnificativ de observat direcția unitară în cadrul căreia s-au dezvoltat comunicările românești. Recunoscîndu-se firești interacțiuni și influențe suferite de literartura noastră, au fost descrise condițiile particulare ale dezvoltării ei începînd din secolul al XVII-lea și pînă astăzi, demonstrîndu-se astfel — cu limpezime — capacitatea selectivă a spiritului nostru literar. S-a urmărit, de fapt, paralel cu popularizarea la nivel înalt a istoriei noastre literare, accentuarea contribuțiilor noastre proprii și înfățișarea națională a curentelor internaționale. S-a ajuns astfel la o completare realistă a imaginii generale despre curentele literare pe care numeroase comunicări ale reprezentanților diferitelor țări le expuneau mai mult în spirit universalist. Noțiunea de „curent literar" însăși a fost pusă în discuțiune și s-a arătat — cu drept cuvînt — cît de variată apare ea în cadrul diferitelor literaturi particulare. Ne-am străduit, prin urmare, să întregim optica generală a comparatismului actual prin valorificarea unghiului de vedere concret și diferențial al diferitelor literaturi. Această perspectivă a fost susținută, de altfel, și de alți oameni de știință ca, de pildă, de G. Dimov din Sofia.

Preocuparea centrală a Congresului a apărut însă abia în ultima lui zi, cînd s-a prezentat proiectul unei istorii a literaturii europene, pregătit de mai multe luni printr-un raport amănunțit și printr-o anchetă prealabilă cu numeroase răspunsuri. S-a susținut anume realizarea unei istorii a literaturii europene care să nu fie echivalentă cu o juxtapunere a literaturilor naționale, s-a preconizat că sistematizarea n-ar fi posibilă decît prin noțiunea generală a curentului literar, s-a cerut lansarea prealabilă a unei colecții de studii speciale și s-a propus, ca primă ipoteză, tratarea materiei pînă după primul război mondial; în sfîrșit, s-a cerut crearea unei comisii științifice internaționale de coordonare a întregii lucrări și un organ de realizare a acesteia. Firește mulțimea și varietatea problemelor care s-au ridicat a demonstrat încă o dată complexitatea și dificultatea întreprinderii.

Părerea cercetătorilor români a fost că lucrarea e bine venită în intenția ei generală, dar că numeroase greutăți o întîmpină de la început. Opinii asemănătoare au fost împărtășite și de alți oameni de știință din alte țări și. pînă la urmă, s-a putut ajunge la concluzii concrete și acceptabile. S-a convenit că e necesar un studiu mai atent al diferențierilor literaturilor particulare și a variațiilor conceptului de „curent literar" în lumina evoluțiilor istorice ale literaturilor europene. S-a ajuns la acord în ce privește extensiunea în timp a cercetării, propunîndu-se prelungirea dincolo de data prevăzută anterior (1920), pînă la jumătatea secolului nostru, incluzîndu-se astfel și literaturile țărilor socialiste. În ce privește comisia de coordonare științifică ea a fost aleasă pe o largă bază internațională, cuprinzînd în ea și un reprezentat român. Deocamdată s-a convenit să se înceapă lansarea unor volume speciale privind probleme preliminare, pregătitoare ale viitoarei istorii a literaturii europene.

Cel de al V-lea Congres al Asociației de literatură comparată s-a dovedit, prin urmare, și de data aceasta, după întîlnirile anterioare de la Utrecht și Frieburg, un rodnic prilej pentru confruntarea opiniilor internaționale cu privire la marile probleme ale disciplinei și pentru afirmarea științei românești și în acest domeniu al umanismului.

Al. DIMA

VIAȚA LUI E. LOVINESCU

cronica chenzinei

În chip curios se cunosc foarte puține lucruri despre viața lui E. Lovinescu și, ceea ce e desigur un bine, dar nu ajunge, numai din sursă directă, anume din autobiografia semnată Anonymus Notarius publicată în volumul omagial **E. Lovinescu**, apărut la **Vremea** în 1942. Faptul că E. Lovinescu și-a publicat singur biografia e o dovadă că nu excludea posibilitatea unei astfel de lucrări despre el, după moartea sa. Că o viață a lui E. Lovinescu e necesară rezultă în mod limpede din autobiografa sa. Vom extrage doar cîteva „date".

S-a născut la 31 octombrie 1881, în zodia Scorpiei, ai cărei nativi sînt „violenți, autoritari, răzbunători, și ambițioși" destinați, cum cu umor remarcă autorul însuși, criticii. Era al patrulea copil al profesorului de istorie Vasile Lovinescu (în realitate Theodorescu) și al Profirei Manolilu din Bărăști. Copilăria și-a petrecut-o în orașul natal Fălticeni, unde a urmat cursul primar și pe cel gimnazial, fiind în toți anii premiant întîi. De mic era retras, timid, morocănos. La 15 ani intră în cursul superior al Liceului Internat din Iași pe care-l va absolvi, mereu premiant, în vara anului 1899. Arăta pe la 18 ani înalt, ușor adus de spate, palid, melancolic, nepăsător de înfățișarea exterioară. S-a înscris la facultatea de litere din Iași, dar după două săptămîni, întîmplare decisivă în viitoarea carieră literară, s-a mutat la București. A făcut filologia clasică (licențiat în iunie 1903), dar a audiat tot timpul pe N. Iorga și pe Titu Maiorescu, fără să vină în contact cu ei. N-a avut nici un prieten și n-a luat parte la viața universitară, rămînînd tot sumbru, ursuz și chiar mizantrop. A ieșit întîiul pe țară la examenul de capacitate din 1904 din 150 de candidați. Numit profesor la liceul din Ploiești în toamna lui 1903, a făcut în vara anului 1904 o călătorie la München, după ce, ca student, vizitase în 1902 Grecia. La München a audiat cursul latinistului Furtwaengler interesat de destinul literar al lui Horațiu. Descoperindu-și în toamna anului 1904 un infiltrat pulmonar Koch, a obținut concediu de la liceu și și-a petrecut iarna la Florența. Era încă bolnav în toamna lui 1906 cînd pleacă pentru continuarea studiilor la Paris. Instalat într-o pensiune cu mai mulți români și două medicinițe rusoaice, era denominat de acestea din urmă „gospodin Oblomov", din cauză că ieșea rar din cameră, contrar așteptărilor lor, preferind petrecerilor odihna patului și visarea dintr-un divan. După trei ani își trecea doctoratul de universitate cu două teze, una despre **J. J. Weiss et son oeuvre littéraire**, prefațată de Emil Faguet, și alta cu titlul **Les voyageurs français en Grèce au XIX-eme siècle**, prefațată de Gustave Fougères, amîndouă editate de H. Champion în 1909. Peste un an, în primăvara lui 1910, își lua docența la Universitatea din București și toamna i se încredința un curs liber de literatură română, consacrat de el vieții și operei lui C. Negruzzi. De fapt funcționa ca profesor secundar detașat la liceul Matei Basarab și abia în toamna lui 1911 fu solicitat a suplini catedra vacantă de istoria literaturii române de la facultatea de litere din Iași. Neadmițîndu-i-se favoarea unui concurs pentru ocuparea postului în 1912, cum spera, și înfrînt „fără concurs" de G. Ibrăileanu, care beneficia de „chemare", conform articolului 81 din legea învățămîntului superior, Lovinescu n-a mai candidat niciodată la o catedră universitară, deși era tot atît de îndreptățit s-o ocupe ca și Ibrăileanu și mult mai îndreptățit decît un G. Bogdan-Duică sau D. Caracostea. De acum încolo viața lui se consumă, fără evenimente de ordin exterior, egal, pînă la sfîrșit. În fiecare zi, pînă în 1915, dimineața ca și după amiaza, putea fi văzut la Biblioteca Academiei, studiind. În fiecare vară pleca în vacanță la Fălticeni, preferînd singurătatea și izolarea. „A-lunga viața, din jurul lui, lucrînd toată ziua, dar numai ziua, niciodată noaptea. Seara, înainte de a se culca, făcea o scurtă plimbare, evitînd cunoscuții și locurile aglomerate. Scria mult, conform unei discipline severe, nu însă ușor. N-a dobîndit „lesnicIune de elaborație" nici mai tîrziu, dar n-a scris niciodată fără încredere în vocația sa literară. Împăcat cu calificația de „diletant de talent" dată de un publicist care a devenit apoi filozof francez, A. Spiru-Bacău (Spayer), a avut mereu un aer de indolență e-bositâ, fiind în realitate susceptibil și mîndru, necomunicativ, retractil, sceptic. Cînd și-a făcut un cămin, n-a mai ieșit din el, detestînd boema și cafeneaua, unde și înainte fusese rareori văzut. Deoarece avea obiceiul să plătească nu numai consumația lui, dar și pe a altora, era crezut bogat. Bogăția lui consta în realitate din cumpătare și din socoteală, în oroarea de sărăcie, dar și de risipă: „sărăcia a considerat-o ca o mare nenorocire, dar de bețșug s-a lipsit volos". Ideea lui Lovinescu de a întreține, începînd din 1919, un cenaclu literar presupune desigur ambiții de patron și îndrumător, poate nevoia de a-și spori autoritatea opiniei, a descoperi și a impune scriitori; nu mai puțin atmosfera de la **Sburătorul**, adevărată nouă Junime, a rămas în mintea tuturor celor care au cunoscut-o drept cea mai civilizată formă posibilă de asociație literară. Plăcerea sau, după caz, bunăvoința criticului de a primi și asculta pe oricine simțea nevoia de a-și împărtăși înainte de a publica producția sa altora erau infinite și astăzi rămîi uimit de opera sa aproape incredibilă de „rabdomanție", cum cu autoironie își numește pasiunea de a căuta în „nisipiș și stîncă, cu nuiaua de alun izvoarele surde și nebănuite de apă". Încă înainte de a depăși vîrsta de 40 de ani, Lovinescu ajunsese la acea superioară eleganță în relațiile sociale care transformă insociabilitatea sa temperamentală în comunicativitate, răceala în cordialitate și iritația în condescendență. Raporturile lui cu scriitorii nu sînt cunoscute decît parțial, în latura literară și mai puțin în cea particulară. Cel mai devotat și mai recunoscător pare a-i fi fost Gh. Brăescu, de la început și constant apreciat. Ion Barbu, ale cărui debuturi le-a încurajat, nu l-a fost fidel, negîndu-i violent capacitatea de înțelegere cînd a trecut de la parnasianism la ermetism. Camil Petrescu a încercat să-i minimalizeze sau chiar ridiculizeze ceea ce el numea „seninătatea imperturbabilă", cu alte cuvinte falsa obiectivitate și obtuzitatea. O comuniune ideală a existat între spiritul lui E. Lovinescu și acela al Hortensiei Papadat-Bengescu, comuniune întemeiată pe afinități elective, poate chiar pe mai mult decît se poate bănui și se cunoaște în genere, pe ceea ce biograful viitor are datoria să gloseze cu finețe, pentru ca viața criticului să nu se mai confunde cu bibliografia, cum, discret, ar vrea să lase a se înțelege notarul anonim. Om de caracter impecabil, de o desăvîrșită civilitate, incapabil de ură, Lovinescu a răspuns tuturor atacurilor îndreptate împotriva persoanei sale cu singura armă a condeiului. Astfel a înfruntat „uraganul pasional" al lui N. Iorga, ostilitatea provincială, fanatică a **Vieții românești**, distanța rigidă a **Vieții noi**, erupția vulcanică finală a unuia din foștii săi elevi nerăbdători de a-i lua locul înainte de a-l fi cedat el însuși, G. Călinescu. Și cu toate acestea, după Maiorescu, Lovinescu e singurul critic român care a făcut școală, izbutind să adune în jurul său majoritatea criticilor vremii, de la Perpessicius pînă la Vladimir Streinu, investind ca prim urmaș, după cît se pare, pe Pompiliu Constantinescu, afirmat, după opinia sa din 1941, „masiv și cu autoritate". „La șaizeci de ani — mărturisea Lovinescu prefăcut în propriul său notar — scriitorul nostru se simte încă prada a două emoții: cea a paginii albe de hîrtie, care trebuie să fie acoperită cu slove, și cea a bătăii în ușă, ce-i va aduce în casă pe marele Izolat atît de mult așteptat. Timpul fișie. Viața trece... Marele Izolat n-a venit încă și poate nu va veni niciodată... dar și așteptarea le dă dreptul celor două mîini de a se încrucișa, cînd le va sosi timpul, creștinește pe piept, pentru că s-au trudit pentru alții din credință pentru ideal..." Numai peste puțin timp, la 16 iulie 1943, înainte de a fi împlinit 62 de ani, E. Lovinescu trecea pragul eternității.

Al. PIRU

consemnări

ION MARIN IOVESCU

LACRIMI PE PÎINE

Acest volum de proză al lui Ion Marin Iovescu, apărut la un mare interval de timp de la ultimele cărți ale prozatorului, are în primul rînd o importanță de ierarhizare valorică. Cum rămîne cu formula indulgentă (s-ar părea!) lansată de Eugen Lovinescu? Pînă unde se poate susține ea, sau nu cumva intuiția criticului a dat greș în cazul acesta? Iovescu scrie o proză aparent desuetă prin raportare la timpul psihologic al personajelor. Țăranul din povestirile sale trăiește un prezent neverosimil, în care eresul și fantasticul se împletesc tragic cu realitatea apropiată. Întrucît psihologia țăranului muntean e alta, și întrucît stereotipia limbajului său nu-i decît o formă de disimulare, Eugen Lovinescu avea dreptate numindu-l pe Iovescu „un Creangă al Munteniei", fiindcă spunînd „al Munteniei", criticul răsturna termenii de comparație în ceea ce privește substanța, iar apropierea de Creangă se făcea mai ales în sensul procedeelor de oralitate, comune. Căci, țăranul muntean se află psihologic la o distanță mult mai mică față de psihologia omului modern și în acest caz și din acest unghi de vedere Iovescu nu poate fi Creangă, după cum nu poate fi nici Sadoveanu. La Ion Marin Iovescu față de paremiologia strict folclorică a lui Creangă, dincolo de aspectele moralizatoare (adesea superficiale) ale prozei sale, se poate urmări în subtext (și nu numai în subtext) o schemă epică, ce suportă, indiscutabil, orice risc. Această schemă epică este mai mult de natură psihologică. În cea mai bună proză a volumului, „Întoarcerea", firul epic se deapănă în întregime deja înainte de începerea povestirii. Aici se urmărește cu ingeniozitate o confruntare de psihologii într-un moment ambiguu. Tudor Bencă se întoarce în sat după zece ani de temniță fără să știe ce are de făcut. O babă îl întîmpină la marginea satului și-l face să-și trăiască retrospectiv anii de tinerețe, inclusiv momentul crimei făptuite. Află cu această ocazie ce s-a întîmplat cu femeia pentru care a comis crima. Singurul mobil care-l conduce acum este s-o vadă pe această femeie pentru o reevaluare sufletească — în primul rînd — a sa. Între timp, satul stîrnit de fanteziile delirante ale babei se sperie ca de o mare catastrofă și începe să schiteze unele inițiative de apărare. Fostul ocnaș, nedeschizîndu-i-se ușa de către fosta lui dragoste (acum căsătorită), a adormit pe prispa casei acesteia și sforăie puternic, spre spaima celor dinăuntru și spre agitația fricoasă și lasă a satului întreg (în frunte cu popa și jandarul) strîns la poartă. Mișcările de psihologie colectivă sînt prinse magistral. Drama se dezlănțuie de fapt, o dată cu trezirea lui Tudor Bencă. Satul îl crede un evadat, ce trebuie din nou întemnițat, în timp ce ocnașul așteaptă un semn de înțelegere sufletească. Tensiunea este foarte înaltă, dar în ultimă instanță, tîrcovnicul (mai dezghețat la minte) destramă scurt una din posibilitățile melodramatice. Pus în fața a ceea ce a mai rămas din vechea lui imagine despre Domnica, Bencă se dezlucionează tragic: „Eu, Domnico, nu omor pe nimeni. Nu-ți face păreri. Am venit doar să te văd, și-acum plec, că-mi dau seama că degeaba am stat la răcoare pînă acum. Azi, ce e înăuntru meu nici soarele nu mai înțelege, nici o putere din lume. Cu bine". (pag. 125). Conflictul interior ce torturează conștiința ocnașului se suprapune unui conflict exterior condiționat de mentalitatea satului, apar deja niște tipologii de sursă folclorică (fricosul tantos — Radivoiu, hîtrul înțelept — tîrcovnicul), dar acestea sînt adecvate și depășesc liniaritatea structurală. Povestirea nu abundă în snoave, constituindu-se ca un lucru finit.

Iovescu pierde însă, atunci cînd nită să-și continue narațiunea propriu-zisă și desigur Călinescu observa just lipsa de construcție epică și acumularea, nefiltrată suficient estetic, de expresii orale cu conținut schivoc. Acest lucru se constată cel mai bine în lunga narațiune „Văcarul Bătăgui". Bătăgui vrea să fie un fel de Dănilă Prepeleac muntean, care urmărește, încrîncenat, o himeră, realizată doar printr-un transfer de irealitate de factură folclorică. Schema epică este de o inconsistență supărătoare și ar ajunge să oboscască dacă nu s-ar pigmenta savuros cu fapte de legendă sau crudă realitate. Legenda constituie un fel de digresiune în marginea narațiunii formale. Simburele povestirii, estetic, se află aici. Dar din prea multă dilatare, digresiunile se transformă în carențe. Cineva povestește cu multă culoare cum a scăpat de dracul și hazul pare mult mai gratuit decît la un Ion Creangă: „Și scot pistornicul, crucea de lemn de la brîu, că-l purtam cu mine mereu, și i-l arăt, strigînd cît m-au ținut băierile inimii: „Hoo, ucigă-te toaca și tămîia neagră! Du-te pe pustii! Bătu-te-ar sfînta cruce!" Și numai ce-aud: plisc, plisc, plisc! Începuse să plesnească din coadă cu foc și scînteî, pe la marginea pădurii. Că plecase de dinaintea boilor, și-o dată, bau!... o vîlvoare mare, cît toate zilele. Crăpase. Și-alături, sub picioarele mele, în cosul cu păsări ce vream să le duc la tîrg, aud croncănînd. Cînd caut, murise un pui. Îi luase dracul sufletul..." (pag. 210). Dar în afară de consemnarea cu haz a unor eresuri populare, aceste narațiuni nu capătă semnificații deosebite și ai impresia că autorul nici nu urmărește altceva decît ocazia pentru a se descărca de ele.

Dacă este așa, atunci factorul licențios în sine sau însăilarea unor legende moralizator-didactice, nu satisface. Cuplul Stancu Bătăgui — Călina Vizonie și căteaua Tîrzîia devine însă un pretext pentru explorarea panoramică a unor realități sociale. În mijlocul cîmpului ars de secetă se întîlnesc două convoaie de oameni, între care are loc următorul dialog simbolic (pe care-l transcriem în întregime): — „Bună ziua, oameni buni! De unde sînteți voi și unde mergeți? îi întrebară cei cu securile în mînă. — Sîntem de la deal, de sub munte, răspunseră cei cu secerile la spinare. Am plecat toți de sărăcie de-acasă, fiindcă am auzit că la voi devale e numai fericire și belșug. Am părăsit locurile noastre sărace, și acum mergem spre voi, ca spre un Pămînt al făgăduintii, unde curge numai mierea și untul. Așa am auzit. Dar voi de unde sînteți și unde mergeți, oameni buni? — Noi sîntem de la baltă, răspunseră acum oamenii cu securi. Și-am plecat de-acasă din pricina sărăciei, spre voi, spre munte, ca spre un Pămînt al făgăduintei. C-asa am auzit, că la voi e numai belșug și fericire, numai mierea și untul curge la voi". (pag. 241). Aici fantasticul obținut este un rezultat al amplificării realului. Efectul este posibil imediată în mit. Continuarea peripetiilor lui Bătăgui în direcția aceasta, ar fi dat un roman de aventură și iluzie donquijottescă foarte interesant. Celelalte povestiri sînt nerealizate: „Lacrimi pe pîine" rămîne o ocazie de satirizare prin limbaj (chiar dacă vrea să fie altceva), „Groaznicul Ioan Mereanu și părinții Oitei" — o simplă întîmplare pitorească, iar „Averea i-a-ncurcat de tot socotelile lui Stan" este prea didactic-moralizatoare. În proza lui Ion Marin Iovescu se întîmplă o paradoxală osmoză: procedeele artistice orale (ce caracterizează complet pe un Creangă) se îmbină cu o dezlănțuire lirică abundentă de o frustețe puternică. Prozatorul este un modern căzut în pedanterie folclorizantă. Maniera aceasta îl individualizează și-l izolează. Se pare că o evoluție lineară într-un sens sau altul este imposibilă. Dar această ipoteză, încă rămîne să fie verificată de timp...

Marin MINCU

ATELIER PLASTIC

VASILE CELMARE

2 portrete

POȘTA REDACȚIEI

G. IONESCU — București. *Exerciții, deocamdată formale, pentru cînd veți avea într-adevăr ceva de spus.*

I. CĂLBUREANU — Mediaș. *Promițător mai ales* Rondelul

G. GEO — Constanța. *Remarcabile prin autoironie și fluența frazei. Mai trimiteți.*

GEORGE PENSA — Fîntîna Mare. *Odată cu maturizarea, înclinația spre meditație — însușirea dumneavoastră cea mai prețioasă — se va cristaliza, sperăm, în structuri mai închegate.*

NEAGU ION — Cîmpina *Prea lungi pentru a face să ardă pînă la capăt flacăra lirică. Ne referim la poemele* Balada și Șezătoare. *Pe celelalte nu le-am primit.*

OLGA DUMȘA-BALMUȘ — Sîntana. *Invocații pornite dintr-un sentiment autentic, dar versul e nelucrat și imaginile nu se adună într-un întreg.*

ANDREI CADIU — București. *Unele metafore țîșnesc frumos din contextul în general cenușiu. Indicii promițătoare.*

V. VOICU — Timișoara. *Prea eliptic, dar nu aceasta e carența principală, ci lipsa. (e drept, nu din toate poemele) a acelui substrat emoțional pe care, chiar discontinuu, cuvintele să-l exprime*

E. P. — Cluj. *Semne de posibilă evoluție, — prin interiorizare — oferă cele două „Răspunsuri"*

ȘTEFAN BĂESCU. — *Încă tributar unor „experimente" străine. Mai așteptăm.*

FĂNICĂ MOCANU. — Orșova. *Asocieri arbitrare de cuvinte. Poate odată cu clarificarea conceptelor poemul va deveni comunicabil.*

G. CÎMPEANU — Brașov. *Cu manuscrisele trimise de neîncepători se ocupă secția de poezie a Gazetei literare.*

CORNEL BASARABESCU — *La ce bun incifrarea fortată în maniera unor curente extremiste de acum 40 de ani?*

VASILE GERZEA — Mangalia — Vamă și Portret, *parțial și celelalte poeme, atestă un talent care își caută modul propriu de comunicare.*

MITANA BISTRA — Sighetul Marmației. *O sfială, o discreție (desigur, semne ale unei mari sensibilități) și tendința de a face economie la vorbe — anunță poezia.*

Simion Staicu — *Cîmpulung Muscel,* Radu Felecan — *Bacău,* Mihai Lemnaru — *Brăila,* Nicolae Fundeanu — *Craiova,* Gana Galin — *Turda,* Emil Nicolae — *Piatra Neamț,* C. D. Berindei, C. Moscu — *București: Rînduri sclipitoare tinute bine în frîu, alături de altele nesupuse rigorii, neinspirate. Mai așteptăm.*

M. CODREA — București *Unitară, centrată pe idee, poezia* Simbol. *Ceea ce însă ar trebui să încercați e să vorbiți despre dumneavoastră, în nota sinceritătii, părăsind conceptele vagi și tonalitatea depresivă.*

Ceilalți corespondenți — *foarte mulți la număr — care nu au primit răspuns sînt rugați să se adreseze caselor de cultură raionale, caselor de creație sau cercurilor literare din școlile la care urmează.*

Emil GIURGIUCA

HAZARDUL ȘI RIGOAREA

(Urmare din pagina 1)

automatică, frecventarea alienaților etc. Toate acestea însă, sînt, în cel mai categoric chip cu putință, lipsite de absolut orice fel de valoare, în absența spiritului structurii, a conștiinței sistematizatoare a poetului care structurează nebunia după „sacra măsură" a ordinei. Or, tocmai împotriva acestei măsuri a ordinei a fost îndreptat atacul suprarealiștilor. Considerînd că nu există nici o diferență esențială între nebunie și viața sănătoasă a spiritului, afirmînd că întreaga activitate a spiritului este perfect unitară, ei au dezechilibrat în fapt această unitate, rupînd cumpăna de aur între delir și organizare, între haos și sistem, între imperfecția care este ferment către prepetua mobilitate și visul nemișcat al ordinei absolute. Poezia este fără îndoială și vis, ea este fără îndoială și magie, ea este fără îndoială și delir, dar ea nu a fost și nu va putea fi niciodată conglomerat amorf, viscozitate pură, asupra căreia legile cristalizării să nu mai poată acționa. A fractura și a sparge în țăndări realul și a nu mai vrea sau a nu-l mai putea recompune într-o ordine nouă, înseamnă numai pe jumătate a face poezie. Nu știu dacă în lume există o ordo universalis, pot admite și faptul că nu există, dar dacă „realul" nu oferă repere, imaginația mea le poate găsi și de aceste repere spiritul meu are întotdeauna nevoie. Poezia suprarealistă departe de a dispune elementele realului după „liniile de forță" (Breton: Vases communicants) ale lumii naturale, așa cum a pretins, nu a făcut decît să ascundă și să ignore tot timpul aceste linii de forță. Căci ele tocmai pentru faptul că sînt linii de forță nu acționează numai după legile hazardului.

★

Suprarealismul a fost alchimia *sublimă a poeziei moderne. El a dat uneori multă strălucire și noblețe metalului ordinar, dar în aur curat nu l-a putut transforma. Ideea potrivit căreia oricare element al realului este în întregime convertibil la poezie și cea potrivit căreia poezia poate fi făcută de toți, sînt esențialmente false. Dar urmărind să găsească „piatra filozofală" a poeziei, cu ajutorul căreia să se poată opera toate transmutațiile poetice ale suprarealului, suprarealismul a făcut descoperiri mult mai mari și mai importante decît realizarea acestui obiectiv fabulos, descoperiri de care întreaga poezie modernă beneficiază și va beneficia probabil încă mult timp. Dar ca organism viu, suprarealismul a încetat de a exista. El nu a reușit să dea „o soluție particulară problemei vieții" și nici să demonstreze cum se poate scrie fără talent. Plumbul nu a putut fi transformat în aur. Toate încercările posibile au dat greș. Sensul poeziei (pentru că poezia are un sens, chiar dacă întotdeauna ne scapă) trebuie cercetat în altă parte, în direcția atît a hazardului, cît și a necesității, atît a imprevizibilului pur, cît și a maximei rigori și organizări.*

itinerarii

OHRIDA

Cetatea poeziei

Văzut din zbor, peisajul Macedoniei uimește prin culorile sale unice. Stînci roșiatice, ca niște vulpi mari tolănite pe argile mov, lacuri albastre, păduri de un verde compact și calm. Toate se întretaie și se îmbină ca să dea ochiului senzația dură și totodată caldă a unei imense țesături multicolore.

Tărîmul acesta de basm a fost leagăn lui Alexandru Machedon și Craiului Marcu (eroul legendar intrat în baladele noastre sub numele de Marcu Crăișoru). Pe-aici, spre Ohrida, s-au purtat cohortele de orbi ale țarului Samuil. Spre Ohrida, străvechi centru de cultură, pornit-a solie voevodală cerînd cap bisericii pentru Țara Moldovei. Spre Ohrida, pornesc în fiecare an, către sfîrșitul verii, poeți din toate țările lumii.

La Struga, orășel pitoresc aflat în imediată apropiere a Ohridei, au loc spre sfîrșitul lui august tradiționalele seri de poezie denumite simbolic „Punți". La lumina făcliilor înalte, sub plasele pescărești întinse pînă în zare, poeții de pretutindeni își înfrățesc acolo glasurile. De-a lungul Drimei Negre mii de oameni stau să-i asculte. Altundeva, în lume, mai bubuie tunul, mai strigă agonia. Aici, pe tărmul lacului Ohrida, pe malurile Drimei răsună adevăratul glas al omului. Poezia. Iar purtătorii ei și cei veniți să-i asculte nu se ascund în cochilia propriei lor liniști. Prezența și înfrățirea lor e Punte activă spre pacea și înfrățirea oamenilor.

Paralel cu **Serile de poezie de la Struga** și făcînd corp comun cu ele se desfășoară în fiecare an un Simpozion cu o durată de cîteva zile, privind situația și problemele poeziei vremilor noastre. Dialogul acesta, deschis și direct, dus într-un real spirit de înțelegere și de respect reciproc, a dezbătut în anii trecuți teme ca „Poezie și Tradiție", „Poezia și comunicarea ei", „Responsabilitatea poetului față de sine însuși și față de întreaga lume", „Genuri și posibilități ale creației poetice de astăzi" etc. Anul acesta, tema aleasă pentru discuție a fost „Dialogul Poeziei și al Viitorului". Nu-mi propun să redau aici nici măcar în rezumat intervențiile, dintre care unele au fost într-adevăr interesante. Poate că am s-o fac cu un alt prilej. Mi se pare suficient să subliniez doar că poeții din România, din India, din Franța, din Turcia, din Polonia, din Etiopia, din Iugoslavia, din Cehoslovacia, din U.R.S.S., din Norvegia, din Germania sau din Italia, participanți la Festivalul de Poezie, au găsit și de data aceasta limbajul comun capabil să exprime unele puncte esențiale ale destinului omului și poeziei. Și socotesc ca pe o fericită concluzie a întîlnirii poeților, ca pe un semn al dorinței lor de înfrățire în cadrul larg uman al poeziei, peste limitele universurilor personale, căldura cu care a fost primită în ultima zi a simpozionului ideea de a se crea, la Ohrida, o cetate a Poeziei.

Utopice sau nu, cetățile au fost totdeauna locuri de refugiu și de apărare pe după ziduri și porți. Punțile lor, ridicîndu-se, zăvoreau între creneluri carnea și sufletul omului. Somnul de melc, închis în sine, își desfășura visele cel mult pînă la limita de piatră a meterezelor. Spațiile lăuntrice, nemărginite prin firea lor, simțeau și ele hotarul lespezilor. Cumpăna aceasta, între interior și exterior, între om și omenire, între imaginar și real, între vis și veghe, încremenea, cu un braț schilodit. La porțile sufletului zornăiau zăvoarele cetății.

Poeții, cei pentru care arcanele cumpenei acesteia sînt primordiale, își doresc cetate fără ziduri. La Ohrida, ei au început să-și clădească întîi de toate punți care nu cunosc gestul închiderii ci se desfac și se întind spre lume. Serile de poezie de la Struga, denumite simbolic **Punți**, au fost primele semne ale așezării. Pe măsura și rostul lor, au început să se contureze și celelalte. Anul acesta, arhitecții au prezentat planuri și machete în care cetatea deschisă a Poeziei își arată dimensiunile viitoare. Săli de spectacole de poezie, biblioteci, pavilioane de creație pentru poeții fiecărei națiuni participante la realizarea cetății fără ziduri, își desfășurau siluetele în peisajul mirific al lacului Ohrida, alături de cluburile și de casele de odihnă destinate creatorilor de pretutindeni. Uniunile Scriitorilor din cîteva țări și-au anunțat de pe acum adeziunea morală și materială la înfăptuirea visului acestuia care, ca orice vis, cere multe eforturi ca să devină realitate. Prezenți la Festivalul de Poezie și aflînd cu acest prilej despre inițiativa celorlalți confrați, poeții din România au făgăduit să scrie despre ea și să solicite Uniunii Scriitorilor din țara noastră o participare care să poată asigura poeților noștri locul cuvenit în cetatea Poeziei.

Rîndurile de față sînt, evident, un început. Dar, trimițînd de acasă un frățesc salut lui Ante Popovski, Mateja Matevski, Branko Pendovski, Blagoje Ivanov, Vlada Uroševici, Dimitar Solev, cît și celorlalți scriitori care, cu prilejul Festivalului, și-au manifestat din nou calda și prietenească prețuire pentru țara noastră și pentru poezia ei, țin să-i asigur și pe această cale că nu ne vom uita cuvîntul.

Gellu NAUM

BRATISLAVA

Un nume ca un cîntec

La încrucișarea depresiunii Alpine cu albia Dunării se află Bratislava — nod al drumurilor ce străbat Europa în lung și-n lat.

Numele sună ca un cîntec.

Locurile pe care a crescut orașul — dealurile din stînga Dunării, albastră și aici, la cincizeci de kilometri de Viena — sînt ca de basm.

Pe aici au înflorit civilizații preistorice, **Hallstatt** și **La Tène**; cronicile (Annales Fuldenses) pomenesc, însă, se pare, pentru prima oară în 884, existența cetății Devin — leagăn al Bratislavei:

„Hludovicus rex mense Augusto ultra Danubium cum manu valida profectus Rastizen in quadum civitate, que lingua gentis illius Dowina, id est puela dicitur, obsedit", ceea ce s-ar putea traduce:

„Ludovic, regele, împreună cu o mare oaste a sa au trecut, în august, Dunărea, și l-au silit pe Rastislav să se închidă în orașul său Dowina, ceea ce în limba neamului lui înseamnă copilă".

Mi-a plăcut pasajul și l-am citat fiindcă (deși după cum se afirmă, regele Prostislav și-ar fi împrumutat numele său orașului), Bratislava n-ar putea fi mai frumos și mai succint caracterizată: copilă.

Orașul e capricios, neașteptat în aspecte și proaspăt ca o fată; o fată ce, între Devin și Cetate, culcată pe malul Dunării, cu picioarele mușate în Morava, și-ar oferi trupul soarelui.

În jurul ei, concentric: orașul vechi, orașul nou, fabricile, întreprinderile, noile microraioane, viile.

Orașul vechi amintește oarecum de Sighișoara, Sibiu, Cluj; străzi înguste, multe ridicate pe locul șanțului cetății, în și sub zidurile ei. Aici se vînd și se cumpără articole diverse — de la medicamente (Bratislava a fost un faimos centru de alchimiști, apoi de oameni de știință vestiți, cum ar fi Paracelsius sau Kornenices) pînă la cosmeticale, articole de modă sau motociclete.

Aici oamenii au, surprinzător, ceva de meridionali în comportamentul lor. Mai întîi, sînt veseli, gălăgioși și trăiesc în stradă. Efectiv. După orele de serviciu, orașul se însuflețește și începe să zumzăie ca roiul. Curg mașinile, motocicletele, scuterele, într-un vacarm de circulație, „ca-n Italia"; trotuarele sînt întesate; alături, în mici, foarte mici spații verzi, ca la noi la țară „pe șanț", stau grupuri-grupuri, pe scaune aduse de acasă, pe bănci, pe pietre: bătrîni care bîndu-și paharul cu vin își aduc aminte — am văzut frecvent bărbați croșetînd — și bătrîne care citesc ziarul; copii pînă-n 14 ani se dau în leagăne — improvizate peste tot unde a fost posibil — joacă bile, arșice sau... șeptic. Tinerii între 14 și 24 ani se adună în piața teatrului național slovac, pe „Corso", lîngă Dunăre. Mai întîi vin tinerele mame: au copii în cărucioare; — pe acestea le pun cap la cap ca spițele unor roți — mămicile sau soacrele pe de lături, iar ele sporovăiesc „ca pe vremea cînd erau fete". În jur de ora șapte seara, mămicile — media lor de vîrstă pare a fi de 20 de ani — pleacă și lasă locul „adevăraților tineri". Sînt sute, poate mii, ca stolurile de porumbei. (Bratislava are 300.000 locuitori; din aceștia 10% sînt studenți, iar dintre ei circa 10.000 străini). Cîntă tranzistoare și magnetofoane portative, iar ei vorbesc, fredonează; toți băieții au pantaloni de doc albastru, evazați și flenduriți, părul lung — fetele poartă rochiile ultrascurte; grupați perechi se sărută-n drum, „ca la Paris", sub privirile surîzătoare și melancolice ale bătrînilor care, pe marginea pieții pavate cu mozaic, și-au ocupat locurile pe bănci, din bună vreme. Dincolo de ei, din verdeața puțină a parcului udat de o arteziană, Hviesdoslav, marele poet slovac, se uită și el, de pe soclu, la tinerii orașului care continuă să curgă în piață, de pe Ulița Pescarilor, a Șanțului, a Ursulinelor, a sfîntului Mihai. În acest sfîrșit de vacanță, sînt pline toate locurile publice: teatrele, opera, muzeele, vinăriile, restaurantele, cinematografele, (rulează cu succes filmul românesc „Dacii", numit „Dakovia") sau chiar magazinele de muzică (Doina Badea e fotografiată peste tot în vitrine și vocea lu Ion Buzea răsună aici des, în megafoane). Dintre teatre se cuvine neapărat amintit „Divadlo Poezia" (Teatrul de poezie), un mic teatru experimental (situat, pitoresc, aproape de „Corso" și de două vinării celebre — concurente — „Micii" și „Marii Franciscani").

Titlul îi trădează preocupările: se recită și „se joacă" multă poezie: pe lîngă poeții naționali contemporani, poeți clasici universali, ca și moderni: P. Ovidius Naso, François Villon, Oscar Wilde, Eugen Ionescu, Dürrenmatt, fiind, de exemplu acum, pe afiș. Face să-i vezi pe aceiași tineri de pe „Corso" înflăcărîndu-se și comentînd diverse versuri; nu le pricep limba, dar înțeleg că reiau strofe și cuvinte din spectacol (întîmplător, unul m-a rugat să-i spun versuri în română; i-am recitat strofe din **Miorița**; mai întîi, interlocutorul, apoi alții, care-l însoțeau, le-au reluat, grav, cîntat și m-au încredințat — ei pe mine — prin tălmaci, că... sînt foarte frumoase!).

Revin asupra vinăriilor (N.B. localuri intime în care cooperatori sau mici producători asociați desfac vinuri „de casă"), fiindcă Bratislava e un străvechi centru viticol (cum ar fi la noi Odobești sau Cotnari). Sfîntul cel mai des văzut pe aici e Urban, ocrotitorul viilor, iar o sobornicească epistolă din secolul V ne aduce la cunoștință că Sfîntul Severinus Noricum (Austriacul) „s-a fost sculat la drum să treacă (Dunărea) în țara viilor și să-i creștineze pe cei aflători acolo". Nu știm exact cum au decurs lucrurile cu sfîntul Severin (el oricum nu s-a mai întors în țara-i de baștină, lipsită de vii), dar „Pivnița Apostolilor" a fost și este unul din punctele de atracție ale Bratislavei. Zecile de coline și dealuri au fost înghițite, pe rînd, de oraș; viile s-au mutat mai spre nord, dincolo de centura de fabrici și întreprinderi. Judecînd însă după numiri (ulița Vierilor, a Teascului, Altoiului), pe vremuri, ele, viile, trebuie că se ridicau în jurul Cetății chiar din malul Dunării. Printre ele trebuie să fi călătorit Mihalcea, banul. Stoichiță sau Petre Armeanul, oamenii lui Mihai Viteazul, care în ultimii ani ai secolului 16 au poposit aici, trecînd spre imperiali, după cum însuși Mihai a băut vin la Bratislava în drumul lui spre și de la Viena.

Mi-am evocat o clipă figurile eroice ale neamului meu, aici, în cetatea Devin, contemplînd orașul imens, Dunărea lată, brăzdată de ambarcațiuni, sub chipul de bronz al lui Ludovic Stûr, slovacul, poetul și luptătorul pașoptist, cunoscut lui Bălcescu...

N. CRIȘAN

P.S. Sau întîlnire neașteptată cu Brâncuși, la Bratislava. Oricît ar părea de curios, aici l-am întîlnit pe Brâncuși. Mai întîi, într-un parculeț din apropierea Palatului Pionierilor „C. Gottwald" din centru: un emul slovac al lui Brâncuși (Alexander Trizulak) a ridicat o „coloană fără sfîrșit"; mai bine zis... un relief al coloanei din Tg. Jiu: două șine de fier de vreo patru metri, vopsite galben, care desenează în spațiu conturul romboidal ai faimoasei coloane brâncușiene. O a doua coloană... **„haut-relief"** — făcută din trei șine de fier — am văzut-o la Piestany, nu departe de monumentul eroilor români. În sfîrșit, într-o valoroasă expoziție de artă franceză modernă, deschisă acum la Bratislava, am văzut portretul lui James Joyce, desenat de Brâncuși. O finețe și o precizie de mare maestru îl singularizează și aici: și sînt peste o sută de expozanți, de la Despian, Matisse, Picasso, Fernand Léger, Rouault, P. Soulages, la Vasarely sau Zadkine, — tot ce arta modernă occidentală are mai reprezentativ.

MOSCOVA

O sesiune jubiliară

La începutul lunii septembrie s-a ținut la Moscova o sesiune științifică jubiliară cu tema „Marea Revoluție Socialistă și literatura universală". Inițiată de Institutul de literatură universală „Maxim Gorki" al Academiei U.R.S.S., sesiunea a întrunit cercetători sovietici din toate ramurile științei literare și din toate republicile unionale, precum și invitați din țările socialiste. Țara noastră a fost reprezentată printr-o delegație a Institutului de istorie și teorie literară „George Călinescu". Conținutul sesiunii se reflectă destul de fidel în titlurile celor opt rapoarte care au stat la baza discuțiilor: *Revoluția din Octombrie și principiile de creație ale literaturii socialiste* (raportor: acad. M. B. Hrapcenko, secretarul secției de literatură și lingvistică a Academiei U.R.S.S. *Problemele diversității naționale a literaturii popoarelor U.R.S.S.* (raportor: A. A. Petrossian, director adjunct al Institutului „Maxim Gorki"), *Marele Octombrie și problemele dezvoltării literaturii universale* (raportor: V. R. Scerbina, director adjunct al Institutului „Maxim Gorki"), *Revoluția din Octombrie și procesul literar din afara granițelor Uniunii Sovietice* (raportor: R. M. Samarin, șeful secției literaturilor străine), *Tendințele tipologice în dezvoltarea formelor artistice în cadrul literaturilor revoluționare după Octombrie* (raportor: D. F. Markov, membru corespondent al Academiei U.R.S.S.), *Probleme actuale în cercetarea literaturii contemporane (raportor: I.E.* Elsberg.) *Despre principiile de studiere a literaturii sovietice* (raportor: prof. B. I. Timofeev), *Experiența teoretică a științei literare sovietice* (raportor: prof. A. S. Miasnikof).

Cu tot caracterul ei jubiliar, care n-a lăsat prea mult timp pentru dezbaterea în adîncime a problemelor controversate, sesiunea s-a soldat cu rezultate științifice considerabile întrucît i-a obligat pe participanți să privească un același fenomen istorico-literar, de amploare, din unghiuri de vedre diferite. În centrul desbaterilor au stat, firesc, ecourile Marii Revoluții din Octombrie în diversele literaturi ale lumii.

În comunicarea sa, delegația română a înfățișat pe larg participarea scriitorilor noștri (N. D. Cocea, Gala Galaction, Emil Isac, ș.a. la acțiunea publicistică de prezentare într-o lumină adevărată a primului stat socialist, a menționat apoi referirile directe la revolutia rusă existentă în romanul social dintre cele două războaie mondiale, arătînd în continuare cum s-a împletit la noi preocuparea de a se face cunoscute realizările de seamă ale literaturii sovietice (traducerile din M. Gorki, A. Blok, S. Esenin, Vl. Maiakovski, Gladkov, B. Pilnik, Al Tolstoi. M. Șolohov, Ilya Ehrenburg, N. Ostrovski, Ilf și Petrov ș.a.) cu înfriguratele căutări de noi forme artistice, capabile să exprime cît mai plenar adînca nemulțumire a maselor populare în deceniile de ofensivă sălbatecă a reacțiunii. În partea finală a comunicării s-a trecut în revistă registrul larg pe care le-a cunoscut în literatură anii de după 23 August 1944, relațiile literare româno-sovietice, subliniindu-se faptul că în cadrul fiecărei literaturi conținutul revoluționar se exprimă în forme variate în funcție de tradițiile naționale.

Cele mai multe din comunicările prezentate au continut date de istorie literară analoage celor cuprinse în comunicarea delegației române. Astfel prof. Zdenek Mathauser din Praga a vorbit despre aspectele particulare de afirmare a umanismului militant în literatura cehă, unde sub același steag de participare la lupta comunistă s-au unit și o seamă de prozatori realiști și exponenții așa-numitului „poetism". Despre modul în care literatura sovietică a început să fie cunoscută de către cititorii unguri a vorbit acad. Kardas Laszlo, în timp ce un alt cercetător ungur a analizat căile de dezvoltare a literaturii revoluționare maghiare după înfrîngerea Comunei. Profesorii Ivo Fraces și Marin Franicevic, ambii membrii corespondenți ai Academiei R.S.F. Iugoslave, au caracterizat presa literară revoluționară din Croația și respectiv Serbia. Despre receptarea cu decenii în urmă a literaturii sovietice în Cuba și despre măsura în care scriitorii revoluționari din această țară au găsit în ea consonante cu propria creație a vorbit prof. José Antonio Portuondo din Havana Acad. Panteleimon Zarev, directorul Institutului de istorie literară din Sofia, a înfățișat sintetic evolutia literaturii socialiste bulgare. Contribuții interesante au mai fost aduse de cercetătorii din R. D. Germană, R. P. Mongolă ș.a.

Aducerea **față-n față a unui** material atît de bogat de istorie literară n-a putut să nu conducă și la unele concluzii importante de ordin teoretic. Faptele înseși au demonstrat inconsistența acelor concepții metafizice care neagă dependența procesului literar de istoria societății. Pătrunderea masivă a ideilor și motivelor revoluționare în toate literaturile lumii după 1917 e un fapt incontestabil, care dovedește cît de sensibilă e creația artistică la marile evenimente care zguduie umanitatea și jalonează istoria ei. Dar s-a demonstrat în același timp că din punct de vedere al modului în care ecourile luptei revoluționare se transfigurează în expresia artistică, literatura lumii prezintă un tablou de mare diversitate. S-a putut constata, astfel, că în ceea ce privește conținutul socialist există explicabile apropieri dintre scriitorii tuturor țărilor socialiste, deși nici din acest punct de vedere nu se poate vorbi de o identitate absolută, întrucît căile concrete de rezolvare a problemelor revoluției și construcției socialiste au diferit și vor diferi de la o țară la alta. Dar printr-o și mai mare diversitate se caracterizează modalitățile artistice de întrupare a conținutului socialist. Din acest punct de vedere un rol hotărîtor îl joacă tradiția literară acumulată prin dezvoltarea anterioară S-a confirmat astfel — și pe acest plan — teza leninistă potrivit căreia o cultură socialistă nu se poate înălța decît ca o dezvoltare organică a culturii presocialiste, evident adecvată noilor cerințe estetice. Și în cazul literaturilor din țările socialiste s-a dovedit că modalitățile concrete de afirmare a conținutului revoluționar și socialist depind de reacțiile organice, interne ale dezvoltării, care determină fața proprie, unică și irepetabilă a fiecărei culturi naționale. Procesele caracteristice literaturii române din ultimele decenii confirmă elocvent această concluzie.

Mihai NOVICOV

Interviu cu LEONID LEONOV

Deși Leonid Leonov locuiește în plin centrul Moscovei, pe strada Gorki, în apartamentul său e liniște, tumultul străzii nu se face auzit. Așa cum ne așteptam găsim multe plante. Toată lumea știe că scriitorul e un mare iubitor de plante, de flori. O atestă și opera lui (vezi îndeosebi Pădurea rusească *!) și mai ales activitatea lui publicistică, acțiunile lui obștești „campaniile" îndreptate întru apărarea frumuseților naturii. Leonid Leonov este un bun cunoscător al speciilor de plante, mai ales ale cactușilor. El însuși povestește amuzat (dar nu fără oarecare mîndrie) cum la un pariu cu un savant japonez, botanist de renume, a cîștigat, identificînd mai exact decît acesta o specie de cactuși.*

Discuția „de fond" începe cu eterna și stereotipa întrebare „la ce lucrați?"

Leonov își împărtășește cu plăcere planurile: lucrează la o operă mai veche, care a rămas nefinisată ani de-a rîndul, acum a reluat-o și vrea să-i dea forma definitivă. De altfel i se întîmplă adesea acest lucru. Nu o dată a revenit la vechile sale scrieri — Hoțul e un exemplu grăitor (și socotește că abia a doua oară, în versiunea refăcută a reușit să dea imaginea adecvată a epocii, să vadă mai bine sensul ei filozofic și istoric, să contureze mai pregnant personajul central) nu o dată i s-a întîmplat să poarte o idee ani de-a rîndul, să gîndească, să lucreze la o operă, să o scrie în etape, s-o desăvîrșească la distanță mare de timp. Un exemplu e nuvela Evghenia Ivanovna. *„Am început-o acum 25 de ani, am reluat-o în cîteva rînduri. O dedicasem soției mele. Într-o zi ea mi-a spus „s-a făcut mare fata noastră, hai s-o măritäm". Atunci am dat-o publicității".*

Lucrează mult. În fiecare zi cîte 8—11 ore neîntrerupt. Scrie cu creionul, reia, corectează, unele pagini le copiază, le reface de cîte 5 ori. Pînă la urmă, după o zi de lucru, rămîne definitivă numai o jumătate de pagină, dar este într-adevăr definitivă.

Această muncă zilnică intensă, asiduă, Leonov o socotește absolut necesară. Citează părerea unei balerine sovietice, R. Meserer, care spunea: „cînd nu exersez o zi mă resimt, cînd nu exersez două o observă colegii mei, cînd nu exersez trei o simte spectatorul".

„Răspunderea scriitorului este mare și față de el, de lumea lui, de opera lui și față de cititor. Scriitorul trebuie să scrie așa încît cititorul închizînd cartea să simtă că între el și autor s-au stabilit fire comune. Să simtă că trăiește „în preajma scriitorului" Pentru a stabili această comunicare spirituală acțiunea singură nu e suficientă, scriitorul trebuie să știe să creeze atmosferă".

Munca prozatorului e una din cele mai grele. „Proza cere mult. Scriitorul trebuie să facă totul: și decorul și personajul și atmosfera (ceea ce în dramaturgie revine pe seama pictorului scenograf) și portretele etc."

Discuția intră pe făgașul destinelor prozei moderne. Și desigur, inevitabila problemă: care este tipul de proză adecvat cerințelor secolului nostru, tipul de proză specific secolului 20? Există el sau nu?

„Pentru mine — spune Leonov — inovatori nu sînt scriitorii care se declară ca atare, ci cei care se dovedesc cu adevărat că sînt inovatori. În ce anume văd eu specificul prozei secolului nostru, elementul ei esențial, caracteristic? În densitate. Literatura epocii noastre, și proza în primul rînd, trebuie să fie densă Densitate în toate: densitate psihologică, densitate în descrieri, dialoguri dense în idei. De ce? Evenimentele pe care le cunoaște epoca noastră sînt atît de multe și de dense, de substanțiale! Desigur pentru a merge în pas cu experiența spirituală a veacului nostru e foarte greu, ba chiar imposibil să apelezi numai la vechile mijloace. Un centimetru patrat de suprafață utilă a artei vechi nu poate suporta presiunea marilor evenimente ale erei noastre..."

Ca exemplu de atare artă densă, de proză realizată sub semnul densității mijloacelor de expresie, Leonov citează opera lui Dostoievski.

Știe că nu o dată critica literară și cea sovietică, dar îndeosebi cea apuseană, a așezat numele lui alături de cel al lui Dostoievski, a vorbit de filiații, de continuarea tradiției lui. Leonov nu le neagă. Îl admiră pe Dostoievski, îl admiră arta, munca, neîntrecută, fără de care multe din cuceririle prozei secolului 20 nu ar fi fost posibile sau ar fi fost posibile cu întîrziere.

„Dostoievski e impresionant prin acuitatea conflictului, prin intensitatea lui tragică. Arhitectura romanelor lui Dostoievski pînă la un punct poate fi ușor urmărită, acțiunea o poți împărți în mișcări ca la șah, dar pînă la un punct, căci la un moment dat apare o prăpastie, totul cade, totul se prăbușește pe neașteptate! Cîtă densitate și acuitate în Legenda Marelui Inchizitor!" Leonov socotește că și astăzi scriitorii trebuie să înfățișeze conflicte puternice, dueluri psihologice, ideologice, sentimentale. „Să strigi «te iubesc» așa de tare încît să se audă pînă în piața Taganka".

Totodată Leonid Leonov adaugă: „Dar lui Dostoievski cred că-i venea mai ușor decît nouă. Scîndurile pe care le prelucra el erau bune, uscate de ani de zile, fasonate anterior de alte mîini, se găseau frumos rînduite în depozit pe cînd lemnul cu care lucrăm noi este încă tînăr, nu s-a uscat suficient, se umflă, își schimbă forma. Ce vreți, epoca noastră e în continuă mișcare și frămîntare".

În partea finală, discuția se referă la România, la literatura ei contemporană. Leonid Leonov are cîteva cunoștințe printre scriitorii români, de care își amintește cu plăcere: cu ani în urmă l-au vizitat la Moscova Nina Cassian și Al. I. Ștefănescu: recent, în mai anul acesta, s-a întîlnit la Congresul scriitorilor sovietici cu Zaharia Stancu, ale cărui opere le citește încă de mai de mult. „Am primit invitația Președintelui Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România să vin să vă vizitez țara și mă gîndesc cu bucurie la această călătorie pe care o proiectez pentru toamna acestui an". Leonid Leonov și-a realizat proiectul. Scriitorul sovietic este de cîteva zile oaspetele nostru.

Tatiana NICOLESCU

SAINT—JOHN PERSE

SPRE A SĂRBĂTORI O COPILĂRIE

Acum lăsați-mă să umblu singur.
Plec fiindcă am treabă: o insectă mă așteaptă să ne sfătuim. Mă bucur
de marele ochi în fațete: unghiular, neprevăzut, ca fructul chiparosului.
Sau poate mă logodesc cu pietrele cu vine vinete și voi, de-asemeni, mă lăsați,
așezat, în prietenia genunchilor mei.

ANABASE

Nu vom locui de-apururi aceste pămînturi galbene, desfătarea noastră.

Vara mai largă decît Imperiul atîrnă pe mesele spațiului mai multe caturi de climate. Pămîntul larg pe aria lui își roteste din plin jarul pal sub cenușă — de culoarea pucioasei, a mierei, de culoarea lucrurilor nemuritoare, întreg pămîntul cu ierburi aprinzîndu-se la paiele celeilalte ierni — și din buretele verde al unui singur arbore cerul își trage sucul lui violet.

Un loc de pietre cu mica! Nici un grăunte curat în bărbile vîntului. Și lumina ca un untdelemn. — Cu crăpătura pupilelor de firul crestelor legîndumă știu piatra pătată de azururi, roiurile tăcerii în stupii de lumină; și inima mea se-ngrijește de o familie de acridiene...

Cămile blînde sub lînă, cusute cu cicatrice mov, — să meargă colinele pe dalele cerului agrar — să meargă în tăcere pe incandescențele palide ale selbei; și îngenunche la urmă, în fumul visărilor, acolo unde popoarele se năruie în bulberea moartă a tărînii.

Sînt mari linii calme ce se sting în albăstrimi de podgorii înșelătoare. Nu numai într-un singur loc, pămîntul coace violetele furtunii; și aceste fumuri de nisip ce se înalță pe albiile fluviilor moarte, ca pulpane de veacuri călătoare...

Cu glas mai încet pentru morți, cu glas mai scoborît în zi. Atîta pace în inima omului, se poate să nu-și afle măsura?... „Tie-ți vorbesc, inima mea! — inima mea întunecată de o mireasmă de noaten". Și cîteva mari păsări de uscat, navigînd la Vest, sînt buni mimi ai păsărilor noastre de mare.

La răsăritul cerului atît de pal, ca un loc sfînt pecetluit de cîrpele orbului, nori calmi se rînduie, sau rotesc cancerele camforului și ale cornului... Fumegări pe care nu un suflu ni le disputä! pămîntul, numai așteptare în bărbile lui de insecte, pămîntul zămislește minuni!...

Și la amiază, cînd arborele jujubier sparge temelia mormintelor, omul își închide pupilele și își odihnește cerbicea în epoci... Cavalerii ale visului în locul pulberilor moarte, o, drumuri vane pe care un suflu le despletește pînă la noi! Unde să afli, unde să afli războinicii care vor păstra fluviile în nuntirile lor?

La freamătul marilor ape călătorind pe pămînt, toată sarea pămîntului tresare în vise. Și năpraznic, ah! năpraznic ce ne vor aceste glasuri? Ridicați un popor de oglinzi pe osuarul fluviilor ,să facă apelul în perindarea vecilor! Ridicați pietre slăvirii mele, ridicați pietre tăcerii, și strajei locurilor acestora, cavaleriile de bronz verde pe vaste șosele!...

(Umbra unei păsări mari îmi trece pe față).

SURGHIUN

Lui Archibald Mac Leish

Niciunor tărmuri închinată, niciunor file tăinuită preacurata mreaiă a cîntecului acestuia...
Alții prind în temple cornul zugrăvit al altarelor:
Slava mea e pe nisipuri! Slava mea e pe nisipuri!... Și nu a rătăci înseamnă o, Peregrin,
Să rîvnești aria cea mai goală ca să aduni în sîrtele surghiunului un mare poem zămislit din nimic, un mare poem făcut din nimic....
Șuierați, o, fronde prin lume, cîntați, o, ghiocuri pe unde!
Am întemeiat pe cbis și pîclă și fumul nisipurilor.
Mă voi culca în cisterne și în marile vase goale.
În toate locurile deșarte și anoste pe unde zace gustul grandorii.
...Mai puține suflări mîngîiau familia Juliilor; mai puține logodne însoțeau marile caste de preoție,
Unde merg nisipurile după cîntecul lor se duc Prinții surghiunului.
Unde fură vîntrelele înalt întinse se duce epava mai mătăsoasă decît visul unui iulhier,
Unde fură marile fapte de bătălie albește falca de asin,
Și marea în horă își rostogolește freamătul ei de cranii pe țărmuri,
Și ca toate lucrurile lumii să-i fie vane, e ceea ce într-o seară, la marginea lumii, ne povestiră
armiile vîntului în nisipurile surghiunului..."

Cumințenia spumei, o, miasme ale duhului în trosnetul sării și laptele de var nestins!
O știință îmi șovăie în slujirea sufletului.., Vîntul ne povestește cimpoaiele lui, vîntul ne povestește amăgirile lui!
Precum cavalerul, cu funia-n pumn, la intrarea-n deșert,
Pîndesc în circul cel mai vast zboru! semnelor celor mai faste,
Și dimineața pentru noi își trece degetul ei de augur printre sfinte scripturi.
Surghiunul nu e de ieri! Surghiunul nu e de ieri!... „O, vestigii, o, premise",
Spune Străinul printre nisipuri, „orice lucru în lume mi-e nou!"...
Și purcederea cîntecului său nu-i e mai puțin străină.

AMARI

Și, voi, Mări, care cetiți în mai vaste visări, ne veți lăsa voi, oare, într-o seară la rostrurile Orașului, printre piatra publică și pamprele de bronz?

Mireasma funerară a rozei nu va mai împresura zăbrelele mormîntului; ora vie în palmieri nu-și va mai tăcea sufletul ei străin... Amare, buzele noastre de vii, fără vreodată?
Am văzut surizînd la focurile din larg, marele rotund festiv: Marea în sărbătoare a viselor noastre ca un Paște de ierburi verzi și ca sărbătoare ce se prăznuie.
Întreagă Marea în sărbătoare a carcerelor, sub șoimăria ei de nouri albi, ca domeniu de sinceritate și ca țară șerbă, ca provincie de buruieni, și care fu jucată la zaruri...

Inundă, o, brizä, nașterea mea! Și privilegiul meu merge către circul unor mai vaste pupile!... Lăncile Nămiezului vibrează la porțile bucuriei. Tobele neantului sînt înfrînte de goarnele luminii. Și oceanul, de pretutindeni, călcîndu-și povara de roze moarte,
Pe terasele noastre de calciu, își înaltă capul său de Tetrarh!

În românește de TAȘCU GHEORGHIU

REDACȚIA: București — Bdul Ana Ipătescu 15. Telefon: 12.94.44; 11.39.36; 12.74.26. ADMINISTRAȚIA: Șos Kiseleff nr 10 Telefon: 18.33.99 ABONAMENTE: 3 luni 13 lei; 6 luni 26 lei; 1 an 52 lei.
Tiparul: Întreprinderea Poligrafică „Informația", str Brezoianu nr 23—25.
40133